

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Martin NOVOTNÝ

Británie a evropské integrační procesy – geopolitické interpretace

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2018

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Martin Novotný (R150332)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Británie a evropské integrační procesy – geopolitické interpretace

Title of thesis: Britain and European Integration – Geopolitical interpretation

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Rozsah práce: 89 stran

Abstrakt: Práce je zaměřena na analýzu Británie ve vztahu k evropským integracím. Analýza se zaměřuje na historické souvislosti britské geopolitiky a na odraz do současného vývoje. V práci je kladen důraz na možné důsledky vystoupení Velké Británie z Evropské unie a na vlastní interpretaci aktuálního dění.

Klíčová slova: politická a socioekonomická analýza, Spojené království (Velká Británie), Evropská unie, Brexit, korelace, geopolitika

Abstract: The work is focused on the analysis of United Kingdom in relation to European integration. Analysis is focused on the historical context of British geopolitics and on the current evolution. Master thesis focuses on the possible consequences of Brexit and on the own interpretation of recent happening.

Key words: political and socioeconomics analysis, United Kingdom, European Union, Brexit, correlation, geopolitics

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně (pod vedením RNDr. Miloše Fňukala, Ph.D.) s použitím odborné literatury uvedené v seznamu zdrojů.

V Olomouci dne 1. 4. 2018

podpis autora

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za veškeré rady i pomoc při její tvorbě.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin NOVOTNÝ**
Osobní číslo: **R150332**
Studijní program: **Regionální geografie**
Název tématu: **Británie a evropské integrační procesy - geopolitické interpretace**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zmapovat vztah Británie k evropským integracím a jeho perspektivy ve světle nastávajících jednání o vystoupení země z Evropské unie. Práce bude obsahovat historický přehled změn britské politiky ve vztahu ke (kontinentální) Evropě, jejich percepci hlavními proudy klasické geopolitiky a vlastní interpretaci nastávající změny a jejich širších mezinárodněpolitických důsledků.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 – 24 000 slov**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. dostupné učebnice politické geografie, mezinárodní politiky a mezinárodních vztahů především:

Fňukal, Miloš (2013): Politická geografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978–80–244–3901–3

2. seznam odborné literatury: Dostupná literatura zabývající se problematikou geopolitiky, vztahu Velké Británie a práce autorů klasických geopolitických škol, zejména:

Mahan, Alfred Thayer (1890): The Influence of Sea Power Upon History. Boston: Little, Brown and Company. ISBN 1530129303

Brzezinski, Zbigniew (2004): Volba: globální nadvláda nebo globální vedení. Praha: Mladá fronta. ISBN 80–204–1179–8

Hlaváček, Pavel (2012): Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století. Brno: Václav Klemm. ISBN 978–80–904083–3–3

3. odborné akademické práce, namátkou:

Goněk, Vladimír (2012): Od “malé Evropy” k “velké Evropě”. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 80–210–3255–3

4. soubor internetových odborných statí i žurnalistických komentářů k problematice vystoupení z Evropské unie, například: BBC

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 27. března 2017

Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2018

L.S.

doc. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.

Doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.

děkan

vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. března 2017

Seznam použitých zkratk

BBC – British Broadcasting Corporation – Britská rozhlasová a televizní společnost

Brexit – Odchod Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z EU

BRIC – označení společného hospodářského uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny

CENTO – Central Treaty Organization – Organizace Centrální smlouvy

EHP – Evropský hospodářský prostor

EHS – Evropské hospodářské společenství

EK – Evropská komise

EMI – European Movement International – Evropské hnutí

ERM – Evropský mechanismus směnných kurzů

ES – Evropská společenství

ESM – Evropský stabilizační mechanismus

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

EU – Evropská unie

EURATOM – Evropské společenství pro atomovou energii

G7 – sdružení 7 nejbohatších zemí planety

G20 – sdružení 20 nejbohatších zemí planety

HDP – hrubý domácí produkt

HNP – hrubý národní produkt

JEA – Jednotný evropský akt

MiFID III – „směrnice Evropského parlamentu a Rady o trzích finančních nástrojů“

MMF – Mezinárodní měnový fond

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Organizace Severoatlantické smlouvy

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

ONS – Office for National Statistics – Britský národní statistický úřad

OSN – Organizace spojených národů

PZI – přímé zahraniční investice

SEATO – Southeast Asia Treaty Organization – Organizace Jihoasijské smlouvy

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

USA – Spojené státy americké

WTO – World Trade Organization – Světová obchodní organizace

Obsah

1	Úvod	10 -
2	Cíle práce	12 -
3	Metody zpracování	14 -
4	Zahraniční politika	15 -
4.1	Definice zahraniční politiky	15 -
4.2	Typologie zahraniční politiky	16 -
4.3	Cíle zahraniční politiky	16 -
4.3.1	Cíle zahraniční politiky dle hlediska času	16 -
4.3.2	Cíle zahraniční politiky dle významu	17 -
4.4	Nástroje zahraniční politiky	17 -
5	Vývoj zahraniční politiky Spojeného království do roku 1945	19 -
5.1	Základní charakteristika Spojeného království	19 -
5.2	Historie Spojeného království do roku 1485	19 -
5.3	Období Tudorovců až po konec Napoleonských válek (1485 – 1714)	20 -
5.3.1	Období Tudorovců	20 -
5.3.2	Období Stuartovců	21 -
5.4	Války s Francií, budování Britského koloniálního impéria a průmyslová revoluce	22 -
5.5	Zahraniční politika Spojeného království v 19. století	22 -
5.6	Období od roku 1901 – 1945	23 -
6	Spojené království a evropská integrace v době před vstupem do ES	24 -
6.1	Počátek Evropského společenství uhlí a oceli	25 -
6.2	Instituce zajišťující obranu a bezpečnost Evropy	26 -
6.3	Vznik mezinárodních organizací EHS a Euratom	26 -
6.4	Založení organizace ESVO jako odpověď EHS	27 -
6.5	První kandidatura Spojeného království do EHS	27 -
6.6	Druhá kandidatura Spojeného království do EHS	29 -
6.7	Třetí kandidatura Spojeného království do EHS	30 -
7	Spojené království v Evropském společenství a Evropské unii	32 -
7.1	Tříletá vláda Harolda Wilsona	32 -
7.2	Čtyřletá vláda Jamese Callaghana	32 -
7.3	Margaret Thatcher v čele Spojeného království	32 -
7.4	Vláda Johna Majora	35 -
7.5	Tony Blair a nová Labouristická strana	36 -
7.6	Zahraniční politika Gordona Browna	36 -

7.7	Davida Cameron v čele Spojeného království	- 37 -
8	Brexit	- 39 -
8.1	Referendum o brexitu	- 39 -
8.1.1	Aktivace článku 50 Lisabonské smlouvy	- 40 -
8.1.2	Spojené království mimo EU	- 41 -
8.2	Výsledky referenda v bodech	- 43 -
8.3	Možné scénáře	- 50 -
8.3.1	Norský model	- 50 -
8.3.2	Švýcarský model	- 50 -
8.3.3	Dohoda o volném obchodu	- 50 -
8.4	Dopad brexitu na jednotlivé sféry	- 52 -
8.4.1	Obchod v Evropě	- 52 -
8.4.2	Přímé zahraniční investice	- 57 -
8.4.3	Regulace	- 58 -
8.4.4	Politika průmyslu	- 59 -
8.4.5	Přistěhovalectví	- 59 -
8.4.6	Finanční služby	- 62 -
8.4.7	Politika obchodu	- 62 -
8.4.8	Globální postavení	- 62 -
8.4.9	Rozpočet	- 64 -
8.4.10	Nejistota	- 65 -
9	Role Spojeného království ve světové politice podle základních geopolitických teorií	- 67 -
9.1	Geopolitika jako vědní disciplína	- 67 -
9.2	Německá geopolitika	- 67 -
9.3	Anglosaská geopolitika	- 68 -
9.4	Multipolární teorie a novodobá geopolitika	- 71 -
9.5	Geopolitická historie Spojeného království	- 72 -
9.6	Formování novodobých geopolitických vztahů mezi Spojeným královstvím a Evropou ..	- 73 -
10	Spojené království mimo EU – geopolitická interpretace	- 74 -
10.1	Možná východiska pro Spojené království po brexitu	- 75 -
10.2	Shrnutí – Spojené království mimo EU	- 77 -
11	Závěr	- 79 -
12	Summary	- 82 -
	Použité zdroje a literatura	- 84 -

1 Úvod

Spojené království je ostrovní stát, který je součástí Evropy. Nicméně ideologicky je již po staletí velmi svébytným a i z tohoto důvodu můžeme vidět existující propast mezi Spojeným královstvím a „kontinentální“ Evropou. Zahraniční politika je velmi vlastenecká, pragmatická, uniformní a zakládá si na britské suverenitě. Proto je pro ostatní státy velmi složité najít s Británií názorovou shodu a dojít k oboustranné dohodě.

Pouze z geografického hlediska je jasně patrné, že o určitou formu dohody či integrace musí usilovat Spojené království i země z „kontinentální“ Evropy. Tyto snahy by se daly s trochou nadsázky označit za odvěké. Evropský integrační proces je v podobě, jak se vyvinul po 2. světové válce především snahou o zvýšení konkurenceschopnosti celého kontinentu v dnešním dynamickém světě.

Gifford v knize „*The making of eurosceptic Britain*“ z roku 2008 zmiňuje, že Spojené království je státem s hluboce zakořeněnými tradicemi a zvyky, který se nechce kvůli sblížení přizpůsobovat či měnit. Alespoň ne v případě, pokud by nebyly tyto tradice nebo zvyky „vyměněny“ za patřičně vysokou protihodnotu. Spojené království mělo vždy v rámci evropských integračních procesů výjimky a privilegia, která zohledňovala jeho specifika. Spojené království vlastně nikdy plnohodnotným členem evropských uskupení nebylo a svým skepticismem k evropskému projektu do značné míry brzdilo federalistické tendence v EU.

Z historického hlediska byly v britské politice vztahy s Evropou téměř vždy upozaděny ve prospěch vztahů s jinými partnery, případně kvůli zachování absolutní suverenity a izolace. Zdrojem bohatství a síly byla po dlouhá staletí moc na oceánu. V průběhu času se tato moc v globálním měřítku kompenzovala a vyvažovala pozemní, resp. leteckou silou.

Spojené království zaznamenalo v nedávné minulosti notnou ztrátu vlivu, což přirozeně způsobuje znepokojení veřejnosti, obavy z budoucnosti a požadavky na řešení této situace. Dle Hlaváčka, jenž se této otázce věnuje v knize „*Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století*“ z roku 2012 jsou již 90. léta 19. století minulostí a velmoc, která dominovala průmyslu, kontrolovala značná území v Africe a Asii, jako impérium vládla Austrálii či Kanadě, měla bezkonkurenční námořnictvo a rozkvetlý obchod se silnou librou, již v mnoha ohledech ztratila původní lesk a slávu. Částečně izolovaný stát musí čelit novým výzvám a dělat obtížná rozhodnutí, aby ústup z pozice světové velmoci alespoň přibrzdil.

V současnosti se jedná o výzvu vyvolanou kladným výsledkem referenda o vystoupení Spojeného království ze struktur Evropské unie. Tento krok bude mít obrovský vliv prakticky na celou společnost. Velký dopad lze očekávat na geopolitickém poli. Možné důsledky vystoupení země z Evropské unie mohou být jakýmsi katalyzátorem pro přeskupení moci dokonce v celosvětovém měřítku.

Současný politický diskurs vytváří rámec budoucí podoby především evropské politiky. Spojené království pěstuje dobré vztahy se Spojenými státy či se státy v uskupení Commonwealth, jenž navazuje na Britské impérium (do roku 1931), resp. Britské společenství národů (1931–1947). Proto mají tato partnerství silný historický základ a tradici.

Pro správnou geopolitickou interpretaci současného Spojeného království je velmi důležité objasnění možných důsledků a scénářů, které budou vyplývat z vystoupení země z Evropské unie. Tyto změny se budou promítat do politického myšlení od úprav obchodních vztahů, přes investice až po sociodemografické činitele, např. změnou politiky přistěhovalectví. Vývoj výše zmíněných faktorů je opět předmětem nynějšího politického diskursu.

Nicméně v dnešním globálním světě může Spojené království čelit mnoha novým hrozbám i příležitostem. Především zásluhou velké síly diplomacie je možné, že Spojené království vkročí díky novým reformám a spojenectvím na úspěšnou cestu, nicméně je zřejmé, že půjde o cestu velmi zdlouhavou.

V této práci se budu zabývat problematikou, která přesahuje hranice Spojeného království a Evropy. Tvorba geopolitického obrazu Spojeného království bude průnik nadcházejících událostí a diplomacie. V případě Spojeného království můžeme tuto skutečnost umocnit, protože se jedná o zemi, která vychází z velmi bohaté historie, tudíž má i patřičnou vyjednávací pozici. Nicméně je třeba mít na paměti, že úspěchy z let minulých nejsou zárukou pro roky nadcházející.

2 Cíle práce

Diplomová práce bude analyzovat „geopolitickou“ pozici Spojeného království k Evropě. Za cíl si bude klást ujasnění a přehled postoje Británie k evropským integracím. Práce se bude zabývat historickými souvislostmi a vývojem vztahu Spojeného království vůči Evropě od období, kdy bylo území Británie spojeno s evropskou pevninou do současnosti s jasným důrazem na období od 20. století a především na vyjednávání a důsledky brexitu.

V práci proto bude prováděn výzkum historických změn a jejich průběh do současného a budoucího vztahu Británie ke „kontinentální“ Evropě. V první kapitole budou charakterizovány hlavní vývojové etapy zahraniční politiky Spojeného království do roku 1945. Cílem bude mj. identifikovat zdroje vzorců chování britských autorit a potažmo i veřejnosti. V tomto bodě půjde v práci zejména o zjištění určitého všeobecného povědomí, nikoliv o detailní rozbor všech aspektů mnohdy mnohoznačných zahraničněpolitických kroků země.

Charakteristiku geneze a hlavních principů britské zahraniční politiky do roku 1945 můžeme chápat jako první dílčí cíl. Na něj musí nutně navazovat druhý dílčí cíl, objasnění důvodů, proč Spojené království nevstoupilo do začínajícího uskupení evropské integrace hned v prvopočátku. Období zájmu bude od roku 1945 do roku 1973. Zajímat nás budou způsoby jednání o vstupu. Na čem jednání ztroskotala a co požadovaly obě strany, především pak ta britská.

Cílem dalšího oddílu práce bude charakteristika období od vstupu Británie do ES (1973) až do současnosti (2017/2018). Oddíl bude primárně zaměřen na „evropskou zahraniční politiku“, tj. politiku vůči ostatním členům ES/EU i společenstvím/unii jako celku. Budeme chtít zjistit zda byla Británie alespoň částečně příznivkyní posilování integrace, nebo její vztah k Evropě a integraci byl vždy spíše účelově soustředěn (pouze) na hospodářské zájmy. Toto tvrzení se budeme snažit potvrdit či vyvrátit analýzou přístupu ke smlouvám, které měnily a „posouvaly“ evropskou integraci. Bude se jednat o Maastrichtskou smlouvu, Lisabonskou smlouvu, Jednotný evropské pakt a jiné.

Jádrem práce bude kapitola, která bude analyzovat příčiny a důsledky brexitu. Kapitola se bude zabývat podrobněji referendem o brexitu včetně hlavních argumentů příznivců i odpůrců setrvání Spojeného království v EU, součástí bude analýza výsledků referenda v několika aspektech volebního chování. Větší prostor ale bude věnován diskusi možných scénářů dalšího vývoje vztahu Británie k EU a politickým i ekonomickým důsledkům jednotlivých variant jak pro Spojené království, tak pro Evropskou unii. Tento rozbor může sloužit k nastínění budoucích vztahů a tedy i obrazu britské geopolitiky, protože socioekonomický faktor země je v dnešním globálním světě významný činitel postavení ve světě.

V další kapitole bude pozornost směřována na geopolitickou roli Velké Británie dle základních teorií, které budou představeny. Ve stručné formě si připomeneme geopolitickou

historii Velké Británie, abychom ji mohli volně aplikovat na probíhající situaci. Naším cílem bude taktéž neopomenout nové formování geopolitických vztahů mezi Británií a Evropou.

Dále se budeme zajímat o modelovou situaci, která nastane v okamžiku, kdy se ocitne Velká Británie mimo strukturu Evropské unie. Důraz bude kladen na geopolitické postavení země. Důležitý bude rozbor ohledně zachování si určitého statutu v rámci světového společenství. Budeme hledat odpovědi na otázky, zda je Británie stále supervelmoc první třídy, zda se nynější situace dá aplikovat nebo alespoň přirovnat k nějaké události z minulosti a zda se jedná o návrat k některým předchozím geopolitickým modelům.

3 Metody zpracování

Předložená práce má charakter sekundárního výzkumu. Má proto převážně rešeršně-kompilační charakter. Vznikla na základě vyhledání, kritického porovnání, výběru, aktualizace a sloučení prvků dostupné odborné literatury a pramenů. Prameny byly využity jednak pro charakteristiku stávajících nebo plánovaných právních stavů (jde zejména o zákony, smlouvy a obdobné prameny legislativní povahy a dále o úřední zprávy a stanoviska státních i nestátních aktérů problematiky), jednak jako zdroj statistických dat (ONS, Ashcroft, Eurostat, BBC).

Výběr použité literatury se, vzhledem k tomu, že práce se zabývá zčásti i aktuálně probíhajícím děním, nemohl omezit pouze na odbornou literaturu, zčásti proto byly použity i texty žurnalistů a zprávy tiskových agentur (hlavně z BBC), s nimi se ale pracovalo spíše jako s prameny, sloužily tedy jako zdroje faktografických informací, ne politologických a politicko-geografických interpretací a stanovisek, a vždy byly posuzovány se zvýšenou mírou obezřetnosti (zejména u zdrojů, které by mohly prezentovat politická stanoviska spojená s konkrétními politickými stranami nebo skupinami).

Z jednotlivých analytických nástrojů byla využita SWOT analýza. Jedná se o analytický nástroj, který vyhodnocuje silné stránky, slabé stránky, příležitosti a hrozby dané události či záměru. V našem případě je SWOT analýza aplikovaná na Británii a dopad brexitu. Tato analýza zahrnuje předpoklady, které budou důsledkem vystoupení Británie ze struktur Evropské unie (Petřtyl, 2017).

Dále jsme aplikovali korelační analýzu. Tato metoda zprostředkuje představu o podmíněnosti jednotlivých sociálních charakteristik obyvatelstva a výsledků voleb. Na voliče mají vliv i jiné okolnosti jako jsou předvolební kampaně, autorita osobností, přesto nezávislé faktory tvoří oblasti, ve kterých voliči volí poměrně ustáleně (Blažek - Kostelecký, 1991).

Ke korelační analýze byly využity aspekty: věk a vzdělání. Data byla převzata z ONS. Tyto data byly vztaženy k referendu ohledně vystoupení či setrvání v EU v roce 2016.

4 Zahraniční politika

Při snaze o definování zahraniční politiky se setkáváme s velkým počtem interpretací a teorií. Interpretační diverzita mnohých autorů může poskytnout celou řadu pohledů na danou problematiku a sloužit jako vodítko pro pochopení jednotlivých zahraničních politik, které se mohou diametrálně lišit. Ovšem ve většině definic můžeme spatřit jistou podobnost v základním rámci chápání, přestože se všechny pokouší vysvětlit velmi komplexní fenomén ve velmi zestručněné formě.

4.1 Definice zahraniční politiky

Zahraniční politika je jedním z důležitých článků procesů mezinárodních politických operací. Zahraniční politika není oddělená od politiky národní, naopak je s ní úzce spjata. Vychází z národních zájmů, jenž mají vést k posílení a upevnění pozice dané země mezi ostatními státy. Její stanovení má sloužit jako systematický způsob, jak se vypořádat s problémy, které mohou nastat ve vztazích s ostatními zeměmi (Padelford, Lincoln, 1976). Stejní autoři dále uvádějí dvě základní funkce zahraniční politiky: zahraniční politika vede k dosažení globálních cílů a slouží k ochraně národních zájmů. První funkce vede k dosažení globálních cílů a druhá funkce slouží jako ochrana zájmů národních.

Zahraniční politika může být také chápána jako komplexní plán založený na znalostech a zkušenostech státu ve vztahu ke zbytku světa. Cílem je prosazování a ochrana zájmů daného státu. To vyžaduje přesné pochopení a určení daných zájmů státu (Panczaková, 2009).

Jedna z předních autorit v oblasti mezinárodních vztahů, americký politolog James Rosenau (1968), definuje zahraniční politiku jako systematické rozhodování jednotlivých států, jejichž záměrem je zachovat či ve svůj prospěch změnit stav mezinárodního systému v souladu s cíli, jenž si stanovily.

Petrič v knize „*Foreign Policy: From Conception to Diplomatic Practice*“ z roku 2013 podává všeobecnou definici.: „Zahraniční politika je kontinuální proces prosazování vlastní iniciativy a zároveň reaguje na podněty jiných států a mezinárodních organizací. Zahraniční politika každého státu je také reakcí na zájmy ostatních států a také ji ovlivňuje a mnohdy limituje již existující mezinárodní systém daného území či celku.“

4.2 Typologie zahraniční politiky

Politologických typologií zahraniční politiky je celá řada, pro účely této práce je dostačující Wendtem (1999) publikované dělení variant vztahů mezi státy na přátelství, rivalitu a nepřátelství. Cílem nepřátel je odstranění druhého, rivalové uchovávají vzájemný respekt, ovšem někdy překročí pomyslné hranice a může dojít k válečné konfrontaci a přátelé problémy řeší nekonfliktním způsobem. Tyto varianty nejlépe korespondují s klasickým geopolitickým pohledem na mezistátní vztahy, byť jsou z čistě politologického hlediska poněkud zjednodušující. Vztahy mezi dvěma státy můžeme taktéž rozdělit na 5 typů. Od nejlepších možných vztahů až po nejhorší rozdělujeme vztahy následovně: integrace, spolupráce, neutrální vztahy, konfrontace, zničení. Integrace a zničení vlastně končí stejným výsledkem. Jeden ze států přestane existovat. Tato vztahová typologie nemusí být vnímána jako fázová. Například z konfrontace může vzniknout integrace, ovšem tato nepřírozená cesta nemusí mít dlouhého trvání a může spadnout do kterékoliv jiné fáze (Wendt, 1999).

4.3 Cíle zahraniční politiky

Studie v knize „*Tvorba a analýza zahraniční politiky*“ od Drulákové a Druláka (2007) identifikuje cíle a priority zahraniční politiky. Priority zahraniční politiky můžeme interpretovat jako kýžený výsledek snažení státu. Nicméně zahraniční politika nestojí pouze na tom, co by stát považoval za hodnotné a chtěné, ale i na tom co je objektivně možné. Stát si tedy bude přát, aby došlo k naplnění možného a chtěného. Již v minulosti se ekvivalentně k cílům zahraniční politiky zavedl pojem „*národní zájem*“. Zahraniční cíle lze rozdělit na dva základní typy. První jsou vymezeny časem a druhé jejich charakterem.

4.3.1 Cíle zahraniční politiky dle hlediska času

- 1) *základní* – zde se jedná především o zajištění fungování státu a zajištění ochrany a bezpečnosti státu. Jedná se o základní princip zahraniční politiky.
- 2) *krátkodobé a střednědobé* – zde se jedná o splnění státních zájmů v časovém období krátkodobém až střednědobém.
- 3) *dlouhodobé* – priority a zájmy státu, které dosahují naplnění v delším časovém horizontu. Často se jedná o cíle, které mají regionální či globální přesah.

4.3.2 Cíle zahraniční politiky dle významu

1) *mocenské* – moc je velmi důležitý prvek pro fungování státu a často bývá primárním zájmem státu. Nezřídka zde dochází k prosazování svých zájmů na úkor ostatních států. Moc je tedy v mezinárodních vztazích velmi důležitý ukazatel a hybatel.

2) *ideové* – „vyvážení“ myšlenek, které formují daný stát je mimořádně důležité. Především ve 20. století se tato forma ukázala jako velmi platná. Kromě prosazování idejí na globální úrovni se stát snaží také vypadat lépe vůči globálnímu uspořádání, což mu zaručuje lepší status.

3) *ekonomické* – tyto cíle mají za úkol udržovat a zlepšovat hospodářskou kondici daného státu. Můžeme se nimi setkat především v ekonomikách otevřených, kde dochází k vzájemnému působení a ovlivnění s cíli vnitropolitickými.

4.4 Nástroje zahraniční politiky

Existuje celá řada dělení nástrojů zahraniční politiky. Velmi časté je rozdělení na nástroje diplomatické, zahraniční pomoci, vojenské síly a sankcí. Nástroje zahraniční politiky velmi ovlivňují geopolitickou situaci. Jejich existence je tedy stěžejní (Kerstein, 2015).

Diplomacie

Diplomatická role může mít v zahraniční politice mnoho podob a úhlů porozumění. Všeobecná definice diplomacie je popsána jako nápomocný nástroj pro mírovou podporu v mezinárodních vztazích. Diplomacie prolíná jak vztahy přátelské, tak nepřátelské a pochopitelně vše mezi tím. Proto jsou odedávna zahraniční vztahy, které zahrnují zájmy, směry a akce suverénní moci, spojovány a řazeny jako synonymum k diplomatickým vztahům, kde se zahraniční politika zabývá teorií a praxí nastavení diplomatických priorit, jenž mohou být následující – plánování pro případ nepředvídatelných událostí, strategické, operační a taktické diplomatické cíle a nastavení těchto cílů v rámci domácích a zahraničních omezení či limitů.

Tato koncepce diplomacie zdůrazňuje roli oficiálních velvyslanců a zároveň deklaruje fakt, že na tvorbě diplomacie se podílí mnoho osob či subjektů mimo oficiální působnost. Tento systém vyjednávání či řešení konfliktů zde pravděpodobně zůstane do doby změny daného systému.

Státy vykonávají diplomacii obecně třemi způsoby. Buď jednostranně, kde státy konají samostatně a bez souhlasu jakéhokoliv jiného státu nebo bilaterálně, kde stát jedná v úzkém spojení s dalším státem a nebo multilaterálně, kde stát jedná a spolupracuje s několika dalšími státy (Weisbrode, 2017).

Zahraniční pomoc

Státy si k dosažení svých vlastních cílů často navzájem pomáhají. Existují dva základní druhy pomoci. Jedná se o pomoc vojenskou a ekonomickou. Státy např. darují, prodají či mění vojenské vybavení a technologie za účelem rovnováhy v klíčových oblastech světa. Z hlediska ekonomické pomoci státy poskytují či půjčují peníze jiným státům za účelem nastartování či podpory hospodářského rozvoje (Kerstein, 2015).

Vojenská síla

K dosažení svých cílů používají státy v řadě případů vojenskou sílu, resp. hrozbu vojenskou silou. Při použití vojenské síly dochází ke ztrátám slabšího státu, na jehož úkor získává stát silnější. V dnešní době jsou vojenské nástroje především transfery zbraní, tajné intervence nebo otevřené intervence a válečné konflikty (Kerstein, 2015).

Sankce

K pokusu o změnu chování jiného státu mohou státy používat také sankce. Mohou být vyjádřením nelibosti vůči nynějšímu chování či snahou o omezení možností pro takové chování, ba dokonce mohou sloužit jako upozornění pro ostatní státy, aby jednali v podobném duchu. Odlišné typy sankcí zahrnují například embargo na zbraně, obchodní embargo, zmrazení aktiv či cestovní omezení. Sankce byly historicky zavedeny v důsledku zamezení porušování lidských práv (Kerstein, 2015).

5 Vývoj zahraniční politiky Spojeného království do roku 1945

5.1 Základní charakteristika Spojeného království

Spojené království v minulosti disponovalo obrovskou politickou a kulturní silou. Jedná se o velmi hustě osídlené souostroví. Spojené království se člení na 4 historické politické a kulturní jednotky: Anglie, Wales, Skotsko, Severní Irsko.

Anglie¹ je geograficky největší, nejbohatší a je zemí s největším počtem obyvatel Velké Británie. V rámci Spojeného království je Anglie jednoznačně nejdominantnější. Tato dominance vychází již z dávné historie, kdy byla Anglie jádrem postupné integrace Britských ostrovů do jednoho státního celku. Wales je relativně chudá, hornatá země. Termín Wales je v angličtině označován jako „*strangers*“, tedy cizinec. V této zemi zůstává oddělená kulturní a jazyková identita, která úspěšně odolává v čase. Skotsko je geograficky relativně izolováno od hlavních center rozvoje evropského kontinentu, alespoň budeme-li brát v potaz srovnání s Anglií. Severní Irsko je zemí plné politických protikladů. Překvapením není velká ekonomická závislost na Anglii (Burns, 2009).

5.2 Historie Spojeného království do roku 1485

Zhruba do 6 tisíciletí př. n. l. bylo území dnešního Spojeného království spojeno s evropskou pevninou. První obyvatelé území dnešního Spojeného království byli Kelti, kteří se zde usadili před 3 000 lety. Později toto území obsadila Římská říše, jejíž nepřehlédnutelný pozůstatek jsou města, jejichž názvy končí „*-chester*“, „*-caster*“ nebo „*-cestre*“.

Po stažení římských legií začaly na území dnešního Spojeného království pronikat germánské kmeny Sasů, Anglů a Jutů, které zatlačily keltské osídlení na ostrově Velká Británie k jejímu západnímu a severnímu okraji (do současnosti přetrvalo v Británii šest keltských jazyků: velština, irština, skotská gaelština, kornština a manx). Jejich četná hrabství a panství byla poprvé sjednocena do centralizovanějšího anglosaského státního útvaru v roce 927 po dobytí Northumbrie Æthelstanem. Později se stalo území dnešního Spojeného království součástí tzv. Severské říše. Pozůstatek v názvu měst Sasů můžeme pozorovat na městech končících na „*-ing*“, „*-ham*“ či „*-ton*“.

Poslední úspěšná invaze byla realizována v roce 1066 francouzsky mluvícími Normany, které vedl normanský vévoda Vilém II. (jako anglický král Vilém I., po této invazi si vysloužil přízvisko „*dobytel*“). Stal se králem Anglie a spolu s dalšími normanskými králi vybudoval silný stát.

¹ jde jen o historické označení, v současnosti totiž nemá Anglie na rozdíl od Walesu, Skotska a Severního Irsku žádnou samosprávu ani administrativní funkci

Normané se dále dostávali do Skotska a Irska, kde budovali města a podrobovali si daná území. Skotsko si však uchovalo své tradice, udrželo nezávislost a zákony. Jindřich II. pronikl do Irska vojenským tažením na konci 12. století. Postupně obsadil většinu území a podrobil si irské obyvatelstvo. V roce 1215 došlo k přijetí tzv. „Velké listiny svobod“, která tvoří zákonodárný podklad pro Velkou Británii do současnosti. Tyto listiny výrazně regulovaly královskou moc. Irské území nebylo nikdy plně pod kontrolou anglických králů. Zároveň pro ně toto území nepředstavovalo největší prioritu. Angličtí králové se snažili trvale získat a ovládnout území Skotska. Eduard I. dobyl Wales roku 1284 a také se pokoušel o ovládnutí Skotska. Skotsku se podařilo dosáhnout nezávislosti po mnoha válečných konfliktech. Nezávislost byla stvrzená podpisem Edinburské smlouvy roku 1328. V následujících desetiletích spory mezi Anglií a Skotskem pokračovaly až do vyústění anglo-skotské smlouvy roku 1475 (především zásluhou Anglie).

Anglická královská dynastie si nárokovala rozsáhlé území ve Francii, což vedlo k stoleté válce (1338–1453), během níž byla z Francie definitivně vytlačena. Dlouhá série civilních válek, tzv. Války růží (1455–1485) mezi Lancestery a Yorky. Roku 1485 došlo k poražení Yorků a výsledkem se stalo ovládnutí Anglie mocným rodem Tudorovců (Haigh, 1990).

5.3 Období Tudorovců až po konec Napoleonských válek (1485 – 1714)

Toto období lze považovat za počátek moderní éry. Došlo ke zřízení absolutní monarchie a církve kontrolovanou státem a zároveň Anglie položila základy své námořní nadvlády. Ovšem dočasná rovnováha posléze zkolabovala a v Stuartově éře vyústila v občanskou válku. Principy konstituční monarchie byly položeny v letech 1688–1689. V důsledku úspěšných válek a industriální revoluce se stala Británie v 18. století námořní, obchodní a finanční velmocí. (Lockyer, 2004).

5.3.1 Období Tudorovců

Jindřich VII. využil situaci, jež nastala po skončení Války růží a zřídil absolutní monarchii. Vytvořil novou šlechtu z vyšší střední třídy. Snažil se vyhýbat vojenským konfliktům a spíše chránil a utužoval obchod a výrobu a zároveň podporoval zámožské expedice. Jeho absolutismus si proto našel sympatie a pochopení napříč celým národem.

Pod vládou jeho syna Jindřicha VIII. byla církev podrobena státní moci, což byl výsledek rozepře krále s papežem. Tento akt vedl k vytvoření anglikánské církve a zprostředkovaně také k rozvoji parlamentní vlády. Přestože byl Jindřich VIII. oficiálně uznávaný jako hlava anglické církve, tak sám zůstával katolíkem. Náboženské rozbroje byly ukončeny až pod Alžbětou I.

Ač byla podepsána druhá mírová smlouva mezi Anglií a Skotskem roku 1502, tak roku 1513 proběhla válka, z které vzešla Anglie jako jednoznačný vítěz. Roku 1585 byla podepsána v pořadí třetí mírová smlouva. Zde došlo k závazku pro skotského krále Jakuba VI., že v budoucnu usedne na anglický trůn. S Irskem bylo zacházeno jako s kolonií a docházelo zde k častým vzpourám proti prosazování protestantismu a záborům půdy. Tyto nepokoje byly rozdrčené. Anglie dobyla Irsko roku 1603 a řešení bylo nalezeno v přesídlení irského obyvatelstva mezi obyvatelstvo anglické. Wales byl připojen k Anglii roku 1535.

Roku 1588 se Anglii podařilo porazit jejího největšího rivala, jímž bylo Španělsko. Španělské loďstvo neodolalo anglickému námořnictvu a zaplatilo i vysokou daň za nepříznivé počasí. Jednalo se o ukončení španělské námořní nadvlády. O rok později zaznamenalo anglické námořnictvo bolestivou porážku při pokusu o vyhnání Španělů z území Portugalska a Anglii to stálo nemalé prostředky. Španělé doplatili i v následujících letech na nepřízeň počasí. (Lockyer, 2004).

5.3.2 Období Stuartovců

Rané období Stuartovců, občanská válka a republikánské období (1603 – 1660)

Jakub VI.² usedl na anglický trůn roku 1603 a intenzivně usiloval o spojení Anglie, Skotska a Irska, což se u nepodařilo. Organizovaná opozice vůči koruně se však objevila pod jeho synem Karlem I. Rostoucí konflikt vedl k vypuknutí občanské války mezi přívrženci krále a parlamentní strany. Došlo k občanské válce, která se datovala mezi lety 1642–1651. Parlamentní strana pod vedením Olivera Cromwella zvítězila a nastolila republikánský režim. V mezičase proběhlo povstání v Irsku. Roku 1641 se Irové vybouřili proti záborům půdy a utlačování. Tato vzpoura byla tvrdě potlačena vojskem Cromwella a Irové přišli o velkou část půdy. Naopak se Skotskem byl nalezen prozatím mír. Skotsko a Irsko bylo připojeno do Anglie.

Anglie vedla válku s Holanďany na moři, kde anglické vojsko s výborným námořnictvem suverénně zvítězilo. (Coward, 1994).

Období od obnovení monarchie až do konce stuartovské éry (1660 – 1714)

Roku 1660 došlo v parlamentu k fragmentaci na dvě významné skupiny. Konzervativci (ochránci božské pravcové monarchie a Anglikánství) a Whigové (přívrženci parlamentní monarchie náboženské tolerance). Postupem času vytvořili dvě protichůdné strany.

Jakuba II. chtěl absolutní moc, což vedlo k tzv. „slavné revoluci“. Jakub II. byl nahrazen Vilémem III., jenž usedl na trůn Anglie, Skotska a Irska roku 1689. Tato skutečnost rozpoutala válku mezi králem Vilémem III. a jeho předchůdcem Jakubem II. Proti Vilémovi III. stáli katoličtí Irové, Valoni, francouzští katolíci. S Vilémem III. bojovali angličtí a skotští vojáci, Dánové, Holanďané. Jakub II. a jeho katoličtí přívrženci kapitulovali roku 1690 po bitvě u Boyne. Katolíci

² jako král Anglie byl označován jako Jakub I.

byly následně sužovány represemi. Následně byly založeny základní principy konstituční monarchie. Vilém III. a královna Anna si drželi výkonnou moc, ovšem zákonodárství spadala pod kontrolu parlamentu.

Spojené království vzniklo roku 1707 Unií Skotska a Anglie. Toto Království vzniklo na podnět anglického a skotského parlamentu. Jako důsledek přijatých zákonů přestal po 800 letech existovat titul anglického krále.

Irsko bylo na počátku 18. století utlačováno. Situace se pro Irsko začala obracet k lepšímu ve druhé polovině 18. století. Roku 1801 bylo Irsko začleněno do Spojeného Království Velké Británie a Irska. Byl schválen Zákon o unii (Coward, 1994).

5.4 Války s Francií, budování Britského koloniálního impéria a průmyslová revoluce

Války s Francií začaly již při vládě Viléma III., jehož hlavním cílem bylo chránit jeho rodné Holandsko před Francií. Válečné konflikty pokračovaly v 18. století, kdy Británie a Francie bojovaly o nadvládu na moři a koloniální moc. Nejzásadnějším konfliktem byla Sedmiletá válka (1756–1763) a revoluční Napoleonské války (1793–1815). Sedmiletá válka měla globální přesah. Prakticky rozhodla o podobě Severní Ameriky v šedesátých a sedmdesátých letech 18. století. Konflikt mezi Spojeným královstvím a Francií byl především konfliktem o kolonie. Výsledkem těchto válek bylo vybudování mocného britského koloniálního impéria, přestože americké kolonie byly ztraceny po Americké válce za nezávislost (1775–1783). Británie získala námořní nadvládu a stala se tak světovou supervelmocí.

Průmyslová revoluce se vyznačovala postupným přechodem z převážně zemědělské země na zemi s průmyslovou orientací. Reálné obrysy svým ekonomickým obrazem nabrala ve 2. polovině 17. století. Británie z tohoto procesu vzešla jako supervelmoc a konkurenci neměla až do 2. poloviny 19. století.

Hlavní centrum hospodářství se přesunulo ze zemědělského jihu a východu na střed Anglie, Londýnskou pánev a střed Skotska. Z logiky věci se tyto oblasti staly postupně nejhustěji osídlené části země. Došlo ke vzniku dvou nových společenských tříd – tovární dělníci a průmyslníci (Coward, 1994).

5.5 Zahraniční politika Spojeného království v 19. století

V 19. století se Británie neúčastnila evropských válek pouze s výjimkou Krymské války (1854–1856), k níž došlo primárně kvůli zastavení postupu Ruska směrem k Indii. Primárním cílem Spojeného království bylo oslabení vlivu Rakouska, Ruska a Pruska jako svých konkurentů a budování své exkluzivní pozice na moři.

Ačkoli se evropské státy začaly formovat do společenství, tak Británie stála mimo tyto paktů a praktikovala politiku tzv. „skvělé izolace“.

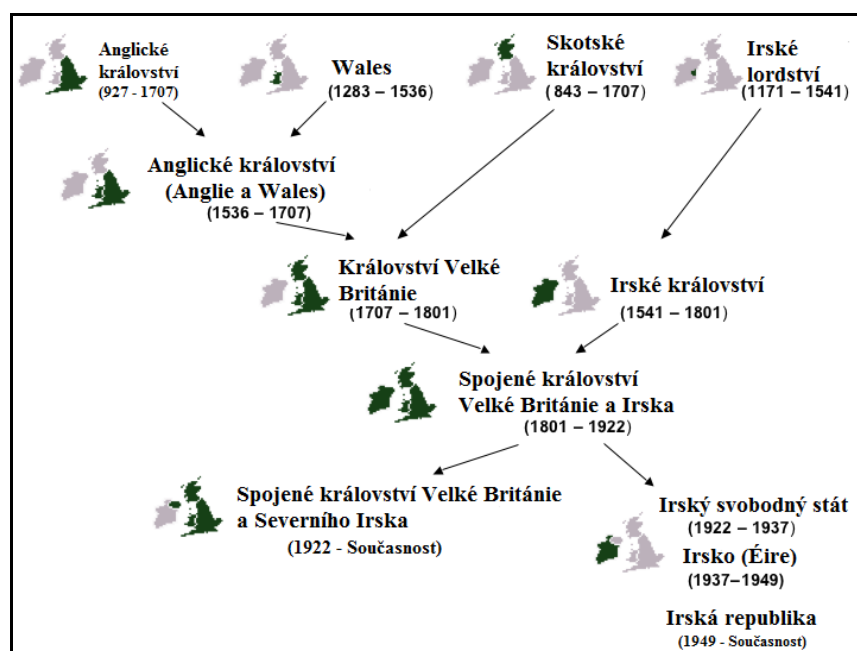
Jádro Britského impéria tvořila Indie, Kanada a později Austrálie a Nový Zéland. Ve 2. polovině 19. století začala britská expanze v Africe. Koncem 19. století Britské impérium zaujímalo téměř pětinu obydlené souše a čtvrtinu světové populace (Howard, 2000).

5.6 Období od roku 1901 – 1945

Kromě několika zásadních problémů v podobě válečných konfliktů a ztrát řešila Velká Británie ještě jeden složitý problém v podobě Irska. Roku 1916 vypuklo Velikonoční povstání. Jednalo se o pokus irských republikánů o získání nezávislosti na Spojeném království. Konflikt probíhal po dobu tří let formou partyzánské války a vyústil v dohodu mezi Británií a povstalci (tzv. *Articles of Agreement for a Treaty Between Great Britain and Ireland*) podepsanou 6. 12. 1921, na jejímž základě získalo Irsko k 6. 12. 1922 statut britského dominia pod názvem Svobodný irský stát. Roku 1937 bylo Irsko prohlášeno za nezávislý stát.

Vzhledem k tomu, že na počátku 20. století ztroskotala rovnováha sil v Evropě, Británie rychle opustila politiku „skvělé izolace“ a připojila se ke spojencům (Francie a Rusko). Britští vojáci bojovali v první světové válce na straně spojenců.

V meziválečném období se Británie řídila politikou usmíření spolu s dalšími západními státy. V důsledku toho nebyla Británie dostatečně připravena na druhou světovou válku. V roce 1940 zůstala Británie v boji proti Německu a jeho spojencům osamocena (do roku 1941), ale podařilo se jí ubránit a setrvat ve válce až do vítězství v roce 1945 (Haigh, 1990).

Obr. č. 1: Vznik a formování Spojeného království

(Zdroj: <https://www.historic-uk.com/>)

6 Spojené království a evropská integrace v době před vstupem do ES

Po skončení 2. světové války musela Británie zareagovat na zásadní změny mezinárodně politické scény, zejména na růst moci SSSR spojený s vytvářením východního bloku a na nezadržitelný rozpad svého koloniálního panství. Těmito okolnostmi byla nucena přizpůsobit zahraniční politiku. V poválečném období se zachovala tradiční globální orientace britské vládnoucí elity. To se odrazilo v zahraniční politice Spojeného království, jenž měla silné postavení. Winston Churchill shrnul globální vize země v doktríně tří kruhů. Na prvním místě byl Commonwealth, na druhém lidé, jenž ovládají anglický jazyk (zejména USA) a na třetím Evropa (George, 1998).

Poválečná situace přinesla Británii postupné slábnutí jejího mezinárodního vlivu. Do popředí se dostávaly především USA a SSSR. Úpadek vlastně začal už během druhé světové války. Zranitelné bylo především hospodářství a znatelná závislost ke spojenci. Ovšem britská politická garnitura si tyto skutečnosti dlouho nepřipouštěla. Vystřízlivění přinesla až Suezská krize roku 1956 (Goněc, 2002).

Po druhé světové válce došlo ve světě k polarizaci na kapitalistický a komunistický systém. Jedním z důsledků této skutečnosti bylo rozdělení spojeneckého svazku USA a SSSR. Jako odpověď pro obrod Evropy přišel Marshallův plán, jenž byl striktně odmítnut ze strany SSSR. Poté došlo ke vzniku tzv. „železné opony“ (Hlaváček, 2012).

Po válce se Británie mohla spolehnout na trh Commonwealthu, na své kolonie a v neposlední řadě na pozici mezinárodního finančního hráče. Británie toho času neshledávala důvod ke spolupráci či integraci s Evropou. Naopak vykazovala pocit nadřazenosti vůči evropským státům a její orientace směřovala jiným směrem. To vše v době, kdy se v zemích na evropském kontinentu probouzely integrační snahy (Gowland, Turner, Wright, 2009).

Roku 1948 při vzniku Organizace pro Evropskou spolupráci a rozvoj³ se Jean Monnet snažil prosadit, aby tato organizace směřovala k vytvoření celní unie, ve které viděl základní prostředek ke zvýšení konkurenceschopnosti evropského hospodářství. Tento požadavek měl poměrně kladnou odezvu jak u západoevropských „kontinentálních“ států, tak USA, odpor Británie ale nakonec vedl k tomu, že se z ní stala vlastně jen servisní organizace provádějící redistribuci Marshallova plánu. Velmi podobný průběh a odezvy ze strany Spojeného království přineslo vytvoření Rady Evropy v roce 1949 – místo integračního seskupení, které by z organizace chtěla mít většina členů, získala spíše podobu diskusního fóra a organizace propagující evropské pojetí lidských práv (George, 1998).

³ byla založena do jisté míry na nátlak USA hlavně kvůli zajištění efektivního vynakládání prostředků z Marshallova plánu, zároveň se jedná o předchůdce Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Přístup Británie k Organizaci pro evropskou spolupráci a rozvoj i Radě Evropy vyplýval z britské zahraničněpolitické doktríny označované jako „koncepte omezené vzdálenosti“: na jedné straně Británie slovně podporovala ekonomické sblížení evropských zemí a jejich rozvoj, na straně druhé ale požadovala jeho jasné limity (výrazný byl především odpor k jakémukoliv nadstátnímu rozhodování) (Gowland, Turner, Wright, 2009).

Mezitím v Evropě vrcholil tlak na zajištění obrany vůči SSSR a výsledkem byl podpis Bruselského paktu. V této dohodě se členské země zavázaly, že v případě napadení jednoho z členských států, poskytnou vojenskou pomoc. Prioritou v otázce zahraniční politiky byl rozvoj spolupráce s USA.

Vznik NATO pokles významu Británie zmírnil. Navzdory vstupu do NATO docházelo přes proklamované úzké spojenectví k jistému oddalování zahraničněpolitické orientace USA a Británie. Británie se – navzdory doporučením USA – stále stranila integračních procesů v Evropě a snažila se hrát roli jakéhosi mentora USA, o což přirozeně USA zájem neměly. USA naopak požadovala, aby Británie rozvíjela spolupráci s evropskými státy, protože pro ni Británie znamenala především komunikačního prostředníka s Evropou (Gowland, Turner, Wright, 2009).

Vztah s USA a orientace na trh Commonwealthu představoval hlavní dělítko od Evropy. Pro Británii bylo udržení a pěstování dobrých vztahů (obchodních, finančních, lidských) v rámci Commonwealthu klíčové téma. Tento vztah posilňoval význam Británie na mezinárodní scéně. To se promítalo do strategie zahraniční politiky a tyto faktory ovlivňovaly vztah Británie vůči Evropě až do 60. let 20. století (George, 1998).

6.1 Počátek Evropského společenství uhlí a oceli

Pevninská Evropa již nechtěla nečinně přihlížet odmítavým krokům Británie směrem k integraci a tak především francouzská politická elita v čele s Robertem Schumanem začala konat. Roku 1951 došlo k podpisu Pařížských smluv, které sloužili jako základ pro vznik ESUO. Podkladem pro zrod těchto smluv byl Schumanův plán z roku 1949. Schumanův plán navrhoval integraci těžkého průmyslu – těžby a hutnictví – mezi Francií a Německem a jeho podřízení společnému orgánu s tím, že se mohou přidat i další státy. K tomuto plánu se připojily země Beneluxu a Itálie. Státy pevninské Evropy se řídily dlouhodobou vizí (v tomto případě integrace těžkého průmyslu jako prostředku „vzájemné kontroly“, který zabrání další válce mezi evropskými zeměmi), což byl diametrální rozdíl k vizi Británie, která chtěla svojí svébytnou zahraniční politikou dosahovat především okamžitých hospodářských výsledků (Goněc, 2002).

6.2 Instituce zajišťující obranu a bezpečnost Evropy

Evropské obranné společenství

Impulzem ke vzniku tohoto společenství byly obavy USA, aby po eskalaci konfliktu na Korejském poloostrově nevznikl v Evropě konflikt iniciovaný SSSR. S vlastním návrhem řešení přišla znovu Francie. René Plevén vytvořil plán, jehož podstatou bylo spojení evropských obranných sil. Tento plán byl reakcí na případný konflikt s východním blokem a měl spojit západní Německo, Francii, Itálii a země Beneluxu. Šlo o plán, jenž by byl velmi příhodný právě pro Francii při obraně Evropy. Britská Labouristická strana tento návrh smetla ze stolu a později shodné stanovisko zaujala i konzervativní strana. USA požadovalo, aby se Británie do iniciativy zapojila. Británie se na vzniku tohoto společenství aktivně nepodílela a došlo pouze k formálnímu souhlasu ze strany Spojeného království. Francie později zanechala zájmu o tuto organizaci, protože nechtěla přijmout západní Německo do aliance (Hlaváček, 2012).

Západoevropská unie

Další institucí, která vznikla za účelem zajištění obrany, byla Západoevropská unie. Británie se zde aktivně zapojila. Pozitivní odezvu deklarovala dokonce Francie, protože tato unie směřovala ke kontrole vojenského snažení Německa a Itálie. Británie dospěla k důležitému poznání, že je její odtažitost prozatím správnou strategií, protože Evropa nebyla schopná bez její účasti efektivního rozhodování na mezinárodním poli. I přes supranacionální proces rozhodování (George, 1998).

6.3 Vznik mezinárodních organizací EHS a Euratom

Přes řadu komplikací a minulých neúspěchů se Evropa nevzdala myšlenek na integraci. Tentokrát se chtěla Evropa pokusit o integraci skrze ekonomický sektor, což dávalo větší šance na úspěch. Roku 1957 došlo k podpisu dvou Římských smluv. Na základě těchto smluv vznikla organizace EHS a Euratom. Evropské hospodářské společenství vzniklo v důsledku snah o rozšíření organizace ESUO na celé spektrum hospodářství, čímž by poté vznikl jednotný trh. Jean Monnet dlouhodobě vystupoval jako osoba, která chce sjednotit Evropu. Dle jeho názoru jsou státy Evropy příliš malé a je třeba je integrovat. Přiblížení k tomuto cíli měl představovat také jednotný jaderný trh. Zejména díky tomu a podpoře atomového výzkumu vzniklo Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom). Vznik EHS a Euroatomu velmi urychlila Suezská krize, kdy se především Francie rozhodla soustředit na trh „kontinentální“ Evropy. Zakládající členové těchto organizací (EHS, Euratom) byli stejní jako v případě ESUO (Německo, Francie, Itálie, Benelux).

Velká Británie, toho času stále velmi mocná evropská země (hospodářsky, vojensky) odmítala tuto formu integrace. Británie odmítala především centrální správu jaderného materiálu, protože byla jediným držitelem jaderné zbraně v Evropě. Británie nechtěla tato jednání vést také kvůli myšlence společného trhu. V souvislosti s obchodními vztahy s Commonwealthem se jevil společný evropský trh pro Británii jako nevýhodný. Z těchto důvodů Británie nepokračovala ve vyjednávání. Velká Británie utužovala vztahy s USA a to zejména v oblasti atomových zbraní (Gifford, 2008).

6.4 Založení organizace ESVO jako odpověď EHS

Politici Velké Británie si začali uvědomovat, že izolace může prohloubit počínající ekonomický útlum a proto začali hledat možnosti pro odvrácení stagnace britského hospodářství vytvořením zóny volného obchodu se státy EHS. Nicméně zájem Francie a Německo byl takřka nulový. Proto Británie začala přeorientovávat svoji pozornost na státy, jež odmítly členství v EHS. Evropské sdružení volného obchodu vzniklo v roce 1959. Hned z prvo počátku bylo patrné, že spolupráce bude složitá především z geografického hlediska. Členskými zeměmi se staly Dánsko, Švýcarsko, Norsko, Švédsko, Portugalsko a Rakousko. Tato integrační iniciativa vzbuzovala určité naděje. Nicméně Británie postupovala čistě pragmaticky a k této integraci byla vlastně donucena vnějšími okolnostmi.

EHS neměla jediný důvod, proč spolupracovat se zeměmi ESVO a soustředila se výhradně na svůj trh. Vytvořením efektivní celní unie EHS se navíc přístup zemí ESVO na její trh výrazně zkomplikoval. Velmi zásadní byl názor mocné USA. Ta si představovala Evropu jako jednotný a harmonický celek, zatímco v Evropě vznikly dvě protichůdné organizace, které se zdaleka nevyznačovaly chutí k efektivní spolupráci. USA jednoznačně podporovala myšlenku EHS. Spojené království začalo postupně vnímat projekt ESVO jako neúspěšný, resp. málo přínosný. Více se zaměřilo na obchod se zeměmi EHS, který byl dokonce výnosnější. Ani geografická poloha států ESVO neprospívala obchodu a funkčnímu propojení (Gowland, Turner, Wright, 2009).

6.5 První kandidatura Spojeného království do EHS

Roky 1959 – 1961 jako obrat k Evropě

V časovém období od 60. let 20. století dochází k dramatickému posunu britského politického myšlení. Velká Británie si uvědomila všechny výhody členství v EHS a roku 1961 podala přihlášku ke vstupu do EHS. Jednalo se o výsledek tradičního britského pragmatismu. K tomuto kroku značně přispěla dekolonizace v Africe, nezávislost Indie, Suezská krize a celkový vzestup jiných velmocí. V čele vlády stál v té době Harold Macmillan, který byl představitel konzervativní strany. Tento krok veřejnost vnímala neutrálně (Gifford, 2008).

Churchillovy tři kruhy v posloupnosti – Commonwealth, USA a Evropa byly přehodnoceny a došlo k upuštění od tohoto vzorce zahraniční politiky. Obchod se zeměmi Commonwealthu přestával být lukrativní hned z několika důvodů. Tyto země neměly zdaleka tak rozvinutý průmysl jako západoevropské země. V tomto období došlo dokonce k tomu, že vývoz do „kontinentální“ Evropy přerostl vývoz do zemí Commonwealthu. Poté došlo ještě k odtržení Jižní Afriky od Commonwealthu (Booker, North, 2006).

Nově zvolený prezident USA John Fitzgerald Kennedy měl značný vliv na anglo–americký vztah. Ze strany USA se jednalo o tlak na vstup Británie do EHS. USA by považovali Británii za cenného partnera, pokud by byla lídrem a dominantním prvkem v integrované Evropě. Obavy Británie z ohrožení vztahu s USA hnaly zemi k integraci (Luňák, 1997).

Téma vstupu do EHS se stalo naprosto klíčové v roce 1960. Veřejnost zvýšila svoji pozornost na problémy hospodářské a politické. Změna myšlení Spojeného království se odehrála hlavně na politické úrovni. Macmillan nejdříve uvažoval o jisté formě spolku, posléze uvažoval o užší a nejužší formě spolupráce a nakonec došel k závěru, že pro Británii bude nejvhodnější regulérní členství v EHS. Premiér Macmillan se stal značně proevropským (Booker, North, 2006).

Velkou roli v otázce přijetí Británie do EHS hrál francouzský státník Charles de Gaulle. Pro Francii by vstup Spojeného království do EHS znamenal ztrátu dominance a vážné ohrožení pozice lídra. Podobný náhled sdílelo Německo. Ostatní menší státy naopak vyjádřily podporu Spojenému království pro vstup do EHS (Goněc, 2002).

Debata o přijetí Spojeného království do EHS

Po potvrzení přihlášky o vstupu do EHS se rozhořela vášnivá debata v britském parlamentu. Diskuze se koncentrovala na politické benefity či ztráty, ovšem to se mělo změnit po proklamaci Macmillana, jenž se snažil předložit veřejnosti i parlamentu důvody hospodářské. Dále upozornil na fakt, že členství neohrozí svrchovanost Británie, protože bude v jejích silách jakékoliv pokusy o zavedení federativního typu státního zřízení zamítnout. Tato iniciativa byla zpočátku účinná. Macmillan si byl vědom skutečnosti, že musí dojít k vyřešení vztahů v rámci Commonwealthu, ESVO a také podrobnější analýze možného dopadu na zemědělství, jenž by se řídilo společnou politikou v rámci EHS. V důsledku toho vznikla tzv. bílá kniha.

Labouristická strana zaujala spíše euroskeptický postoj. Vztah se zeměmi Commonwealthu byl pro Spojené království prioritní a také upřednostněn. Vzrůstaly pochybnosti a docházelo k přiživování spekulací o ztrátě statusu Spojeného království jako imperiální supervelmoci. V médiích byla spuštěna silná protiintegrační kampaň a Labouristická opozice se vezla na této vlně skepticismu vůči evropskému sblížení (Gifford, 2008).

Zásadní roli při jednáních o vstupu Británie do EHS začala hrát společná zemědělská politika zde. Francie kladla nepřijatelné podmínky pro britské zemědělství. Snaha Macmillana o interní jednání s jednotlivými státy vzbudilo nedůvěru a britská kandidatura čelila velkému ohrožení. Pro Francii by byl vstup Británie do EHS přinejmenším přítěží. Macmillan přesto spatřil možnost, jak účinně vyjednávat s Francií. Jednalo se formu spolupráce v rámci jaderné problematiky, kde byla Británie prokazatelně napřed. Ovšem tyto snahy nekompromisně zastavilo USA (George, 1998).

Francie vetovala kandidaturu Spojeného království do EHS v roce 1963. Hlavním argumentem měla být nedůvěra a celková odlišnost Spojeného království ve srovnání se zeměmi „kontinentální“ Evropy. Pro Británii to byla šokující zpráva. Hlavním důvodem francouzského veta byla de Gaullova obava ze ztráty vedoucího postavení v EHS, pravdou ale také je, že jednání Britů skutečně nebylo zrovna důvěryhodné: místo konkrétních kroků, které by Brity přiblížily vstupu do EHS nabízeli diplomaté pouze sliby a rétorickými obraty. Krátce po odmítnutí přišla Macmillanova vláda o podporu, došlo ke ztrátě důvěry a následnému rozpadu vlády (Booker, North, 2006).

6.6 Druhá kandidatura Spojeného království do EHS

Volby do parlamentu v roce 1964 přinesly očekávaný výsledek, jímž bylo vítězství Labouristické strany v čele s Haroldem Wilsonem. Zpočátku se jednalo o potvrzení francouzských domněnek o nejistotě partnerství se Spojeným královstvím. Nicméně rovněž Wilson se za poměrně krátkou dobu začal přiklánět k proevropským plánům. Roku 1967 přišel další pokus o získání členství v EHS. Tato kandidatura by se dala označit za určitou vnitrostranickou kolizi zahraniční politiky. Větší množství členů mělo negativní postoj vůči integračním procesům v rámci EHS.

Spojené království už v té době začalo registrovat rapidní ztrátu moci. K oslabení došlo téměř ve všech sférách vlivu a nezbývalo než budovat novou ekonomiku. Obchod s Commonwealthem skomíral. Několik afrických zemí Commonwealthu dokonce vyjednálo přidružení k EHS. Spojené království se v mnoha ohledech stávalo mocností druhého sledu (Parr, Pine, 2006).

Kontinuita dosavadní zahraniční politiky Spojeného království se čím dál více jevila jako neudržitelná. Kromě členství v EHS se Spojenému království stále naskývaly i jiné, ekonomicky však méně atraktivní příležitosti: zintenzivnit spolupráci v rámci instituce ESVO nebo se zaměřit na země mimo evropský kontinent. Ani jedna varianta se však nejevila jako spásná (Gonéc, 2002).

Ze strany Francie přišlo roku 1967 opět jednoznačné veto. Tentokrát odhodlaný Wilson kandidaturu nestáhl. Odmítnutí se jako v předchozím případě přisuzovalo nečitelné britské politice, větší význam ale měla mocenská politika de Gaulla. Británie byla stále považovaná za někoho cizího. Tato problematika byla intenzivně řešená Labouristickou stranou až do roku 1970. V tomto roce byly volby, které skončily vítězným tažením konzervativců v čele s Edwardem Heathem. Ti záhy rozpoutali debatu o vstupu do ES (Parr, Pine, 2006).

V době druhé britské přihlášky do EHS se právě zmítalo společenství ve vnitřní krizi způsobené odporem Francie k plánovanému zavedení supranacionálního rozhodování. Řešením se stalo sloučení EHS, EURATOM, ESUO v jednu organizaci ES (Evropské společenství). ES vstoupilo v platnost roku 1967 (Gowland, Turner, Wright, 2009).

6.7 Třetí kandidatura Spojeného království do EHS

„Kontinentální“ Evropa v kolotoči změn

Situace na prahu 70. let 20. století přinesla mnoho změn. Především EHS prošla poměrně složitým obdobím. Prezident Francie Gaulle rezignoval na svoji funkci. Jeho náhradou na postu prezidenta se stal Georges Pompidou s výrazně „proevropštějším“ programem, který umožnil revidovat některé předcházející francouzské postoje. V dané situaci zavládl prozatím optimismus. Pro Francii byla Británie najednou vhodná. Především z důvodu utvoření rovnováhy vůči Německu, které posilovalo svůj vliv ve společenství. V tomto období se znatelně rozvinul model supranacionalismu (Goněc, 2002).

Situace ve Spojeném království

Přítomnost britského premiéra Edwarda Heatha velmi pomohla v další fázi vyjednávání o vstupu do ES. Tento státník byl již od 50. let zarytě přesvědčený o potřebě integrace. Ke vztahu k USA přistupoval velmi inovativně. Odmítal spolupráci čistě na úrovni USA–Spojené království, nýbrž byl zastáncem modelu USA–ES. Heath se snažil vyhýbat chybám, jež zabránily vstupu země do ES v minulých letech. Jeho chování se dokonce mnohdy označuje jako „podraz na voliče“, protože veřejnost byla spíše proti vstupu (George, 1998).

Členství Spojeného království v ES

Jednání se koncentrovala na konkrétní body: problematika vztahu země ke Commonwealthu, společná zemědělská politika, finanční přínos pro Spojené království, měnová politika (Hlaváček, 2012).

Libra představovala problém vzhledem k tomu, že se jednalo o rezervní měnu. Taková měna může být velice zranitelná, protože se jedná o měnu, která se výrazným způsobem podílí na určování ceny zboží v celosvětovém měřítku. V otázce Commonwealthu byly doladěny pouze detaily. Téma společné zemědělské politiky bylo ožehavé po celou dobu pokusů o vstup do společenství. Prakticky se stávalo největší bariérou na cestě k evropské integraci, pokud pomíneme historický ideový vývoj EU a Spojeného království. Nejinak tomu bylo při tomto

pokusu. Heath se snažil o co nejdelší překlenující období, aby se ceny potravin ve Spojeném království dramaticky nenavýšily (vstup do EHS totiž znamenal zavedení vysokých ochranných cel na dovoz potravin ze zemí mimo společenství, přičemž Britové je dováželi hlavně z nečlenských států – zejména Španělska a Portugalska). Dalším velkým problémem bylo stanovení finančního příspěvku Británie do rozpočtu společenství. Heath nakonec vyjednal pětiletou překlenovací periodu (George, 1998).

Francie se opět postavila do role vzdorného státu. Ovšem roku 1971 došlo z obou stran k několika ústupkům a celý proces byl úspěšně završen. Smlouva o přistoupení byla nakonec uvedena v platnost od 1. ledna 1973. Spojené království v tento moment vstoupilo se vší platností do Evropského společenství (Goněk, 2002).

Celkově vzato bylo Spojené království ve slabé vyjednávací pozici a muselo udělat několik zásadních kompromisů. Jedním z hlavních cílů bylo přesvědčení široké veřejnosti o správnosti cesty. O to se měla postarat masivní kampaň (Hlaváček, 2012).

Heath byl velice aktivní v oblasti zahraniční politiky a záhy prosadil zásadní prvek jednotné regionální politiky. Evropský fond pro regionální rozvoj měl za úkol snižovat rozdíly mezi jednotlivými regiony. Velikost a význam ES se nyní rovnala USA a Japonsku. Dohoda o volném obchodu mezi ES a ESVO bylo uzavřena roku 1972 (Booker, North, 2006).

7 Spojené království v Evropském společenství a Evropské unii

7.1 Tříletá vláda Harolda Wilsona

Znovuzvolení Harolda Wilsona a Labouristické vlády znamenalo další možnou komplikaci uvnitř Evropského společenství, neboť Wilson již několik let kritizoval nevýhodnost podmínek britského vstupu do EU. Jeho námitky byly cíleny k otázkám hospodářství. Wilson opakovaně zmínil, že bude tvrdě bojovat za jejich vylepšení. Tato rétorika byla účelově součástí předvolební kampaně a přinesla kýžený efekt v podobě zvolení. Po zvolení v roce 1974, byla okamžitě zahájena diskuze v otázkách hospodářství ES (Young, 2000).

Wilson se snažil o vyjednání lepších podmínek v oblasti financování fondů Evropské unie. Námitky se upozorňovaly především na výši odvodu. Wilson zvládl vydobýt alespoň přechodný zmírňující plán. V roce 1975 proběhlo taktéž referendum, jež mělo ukázat, zda britská veřejnost stojí o toto členství. Výsledky ukázaly, že se 67 % voličů přiklonilo k setrvání v ES (Fiala, Pitrová, 2003).

7.2 Čtyřletá vláda Jamese Callaghana

Do čela britské vlády se roku 1976 dostal James Callaghan a Spojené království čelilo další výzvě. Bylo třeba včas legislativně ošetřit přímé volby do Evropského parlamentu jako potvrzení, že je Británie legitimním a plnohodnotným článkem Evropského společenství (Fiala, Pitrová, 2003).

Pro volby, jež se měly uskutečnit v roce 1978, bylo třeba připravit a odsouhlasit volební mechanismus, který měl fungovat na bázi poměrného systému. Británie tento proces nestihla včas a znovu se tak stala ostatními státy sledovanou zemí. Dalším cílem bylo zvládnout předsednictví v Radě ministrů, avšak i tento cíl skončil neúspěchem a zbylé státy toto období označily jako „ztracený půlrok“ (Young, 2000).

7.3 Margaret Thatcher v čele Spojeného království

Evropské vize Margaret Thatcher

Margaret Thatcher se stala premiérkou v roce 1979 a byla tak první ženou v historii Spojeného království, která zastávala tuto funkci. Byla známa pro své rázné zastávání názorů a hlavní myšlenka spočívala v tom, že skrze posílení Spojeného království lze dosáhnout i posílení ES. Její pohled byl značně nacionalistický. Její zásluhou se zvýšila mezinárodní komunikace a došlo ke zlepšení dynamiky vztahů mezi státy ES. Thatcher měla sice do jisté míry protievropské myšlení, nicméně jasně deklarovala své názory a soudobé postavení Spojeného království. Především proto byla zahraniční politika Spojeného království více čitelná a měla jasnou identitu a stanoviska (Hynek, 2005).

Jak již bylo zmíněno, Thatcher vždy hájila suverenitu Spojeného království. Spolupráci na úrovni ES si představovala jako vzájemnou výpomoc svrchovaných států. Absolutně odmítala evropský federalismus. Měla velmi antikomunistické vnímání, což naopak nahrávalo evropské integraci, protože v jejích očích se tak utvářela protiváha ke komunismu. Spory s evropskými protějšky vedla především ohledně výše sumy, jež by mělo Spojené království odvádět do společného rozpočtu. Thatcher viděla výhody ES především v pomoci po hospodářské stránce, proto aktivně podporovala myšlenku volného trhu a snažila se odstranit potenciální bariéry (Young, 2000).

Názory Thatcher k evropské integraci

Thatcher se prezentovala ve svých projevech velmi rázně. Své názory sdělovala přímo a srozumitelně. Často se jednalo o poměrně kontroverzní postoje.

Thatcher prezentovala při svém projevu na College of Europe v Belgii v roce 1988 5 zásadních bodů evropské integrace.

- Spolupráce mezi nezávislými státy – Vyloučila centralizaci vlivu do Bruselu, avšak podporovala společnou sebereprezentaci ES na mezinárodní scéně (Hlaváček, 2012).
- Rozpočet – Zde uvedla několik připomínek a návrhů na zlepšení. Klíčovým bodem bylo financování agrární sféry.
- Společný trh – V souvislosti s předchozím bodem ukazuje cestu dokonce na mimoevropské trhy a nabádá k větší otevřenosti.
- Bezpečnost – Thatcher zdůrazňuje roli NATO a inklinuje k pokračování zesílení této aliance (Young, 2000).

Dalším velmi známým projevem se stal projev „No. No. No.“. Thatcher ho prezentovala v britském parlamentu v roce 1990. Tento projev vyzněl v neprospěch evropských integračních snah. Vyslovila se zejména proti federalizaci ES a možnosti přijetí eura jako domácí měny (Hlaváček, 2012).

Fiskální politika ES

Velkým tématem napříč ES se stala znovu rozpočtová politika, tzv. „britský rabat“ neboli rozpočtová kompenzace. Thatcher se nehodlala spokojit se systémem financování, kvůli němuž Spojené Království prokazatelně trátilo. Při druhém volebním úspěchu se mohla věnovat této problematice ještě intenzivněji (Young, 2000).

Další posun přinesla paradoxně krize států v ES, kde došlo k absenci vize jednotného směřování. Thatcher odmítla několik finančních kompenzací a nekompromisně pokračovala za „vyšším“ cílem. Ačkoli byla Francie zpočátku neústupná, nakonec zvítězil kompromis, jenž byl nutný vzhledem k vnějším vlivům (Hlaváček, 2012).

Tento problém Thatcher povýšila na 4 roky jako hlavní téma ES. Což bylo celému Spojenému království vyčítáno i s ohledem na způsoby vyjednávání. Z těchto jednání vzešla tzv. „Bruselská dohoda“. Dle této dohody obdrželo Spojené království refundace za roky 1980 a 1981 a potenciální rozšíření o další dva roky. Dalším dílčím úspěchem byla reforma evropské zemědělské politiky a restrukturalizace evropského rozpočtu. Po tomto celém procesu došlo k posilnění postavení tohoto státu na mezinárodní scéně (Hlaváček, 2012).

Margaret Thatcher a směřování k JEA

Rozvoj společného trhu bylo klíčové téma pro Spojené království. Posléze i pro celé ES, protože hospodářská krize postihla celou Evropu. K projednání systémového opatření byla svolána mezinárodní konference. Zde došlo k vypracování závazného paktu. Dle této smlouvy měl být trh zbaven interních hranic (Thatcher, 1996).

Podpisem této dohody vyvstal další rozpor mezi Spojeným královstvím a zbytkem ES (především Francií). Thatcher brala tento krok jako splněný cíl v rámci integračních snah, ovšem reálně tento akt znamenal pouze předstupeň integračních snažení. Thatcher si tuto skutečnost naplno neuvědomila a Evropské společenství stálo na prahu dalších rozepří (Hlaváček 2012).

Evropská měnová integrace

Během třetího volebního období premiérky Thatcher došlo ke konfliktu ohledně ERM (Mechanismus směnných kurzů). Avšak tuto koncepci premiérka neuznávala jako vhodný nástroj. V roce 1987 vznikl vnitrostranický problém, který vyplýval z intervencí vůči domácí měně (Fajmon, 2005).

K problémům, které Thatcher řešila v rámci Evropy, se přidaly i problémy na půdě britského parlamentu a roku 1989 proto byla vznesena 4 kritéria pro vstup do ERM, neboť pod silicím evropským tlakem musela Thatcher povolit zapojení domácí měny do ERM. Stalo se tak roku 1990. Zároveň ovšem vyloučila zapojení libry do dalších fází a striktně odmítla myšlenku jednotné měny. Netrvalo ovšem dlouho a Spojené království muselo roku 1992 z tohoto mechanismu vystoupit z důvodu krize, která zemi zasáhla. Poté došlo k posilnění britského hospodářství, což upevnilo odmítavý postoj Spojeného království ke společné měně (Economist, 2012).

7.4 Vláda Johna Majora

Roku 1992 došlo k třetí obhajobě vítězství Konzervativní strany a do čela vlády byl dosazen muž, jenž byl v předešlém období ministrem financí. Jednalo se o Johna Majora, jehož základní postoje k ES/EU byly velmi podobné jako postoje Margaret Thatcher. Jeho názory byly více proevropské, ale podobně jako Thatcher odmítal formu evropského federalismu. Zároveň se snažil o dobudování společného vnitřního trhu. John Major se vyznačoval diplomatickým jednáním na vysoké úrovni, což bylo příhodné při jednáních o směru Spojeného království, resp. ES/EU (Fialová, 2013).

Zahraniční politika Majorovy vlády se snažila potlačit hlubší integraci a jako rozvoj společenství spíše vnímala rozšiřování ES – přijetí nových členů. Většina snah o prohloubení integrace ze strany EU ztroskotala na zamítavých postojích britské politiky. Obecně se znovu jednalo o vládu, jenž se bude vyznačovat konzervativním postojem k evropské integraci. I v otázce společné obrany zaujalo Spojené království odmítavý postoj. Z tohoto pohledu zde byl stále živý „*thatcherismus*“ (Fajmon, 2005).

Konzervativní strana začala vnímat evropskou integraci jako nevhodnou. Evropská unie vznikla roku 1993 a v britské vládnoucí straně se začala objevovat početná skupina euroskeptiků. Tato skutečnost hrála později důležitou roli především v otázce Maastrichtské smlouvy. Naopak Labouristická strana vystupovala proevropsky (Fialová, 2013).

Maastrichtská smlouva a význam pro Spojené království

Konference v Maastrichtu probíhala od konce roku 1991 až do února roku 1992. Spojené království zde zastávalo již tradičně roli státu, jenž vystupuje proti integračnímu snažení a prosazovalo svá dlouhodobá stanoviska, především zachování suverenity státu. John Major zde dokázal vyjednat dva zásadní ústupky, ale ve světle pokroku ostatních zemí se později Spojené království stalo zemí, která vzhledem k nastavení své zahraniční politiky vůči evropské integraci trčila (Hlaváček, 2012).

Spojené království mělo tři hlavní cíle – prosazení modelu supranacionalismu, nepřipuštění dvourychlostní Evropy, podpora systému subsidiarity. Obecně se jednalo o preference, které Spojené království žádalo dlouhodobě. Pouze pár kompromisů dělilo Spojené království od plné spokojenosti v této problematice.

Major sklidil v Británii uznání za ústupky, jež se mu podařilo vyjednat. Mimo jiné nepodpořil Sociální chartu a zasloužil se o udělení výjimky v oblasti ekonomické a monetární politiky. V roce 1993 došlo k ratifikaci Maastrichtské smlouvy, přestože byl celý tento proces do značné míry komplikován a to především upuštěním Británie od ERM a referendem v Dánsku. John Major skončil ve vládě z podobných důvodů jako Thatcher. Za velký úspěch jeho zahraniční politiky je považováno utužení vztahu se Severním Irskem, když inicioval konstruktivní diskuzi

mezi aktéry konfliktu. Tento fakt vedl později k usmíření stran a uklidnění konfliktu (Forster, 1999).

7.5 Tony Blair a nová Labouristická strana

V Británii došlo ke změně vlády. Konzervativní strana utrpěla drtivou porážku a na scénu se přesvědčivě dostala Labouristická strana, jež pod vedením Tonyho Blaira dramaticky změnila filozofii. Modernizace strany a nový proevropský postoj se jevil jako velmi slibný. Tony Blair jasně avizoval, že nedovolí, aby stálo Spojené království na periférii Evropy či bylo pasivní při integračních snahách. Dokonce prohlašoval, že udělá z Británie dominantní zemi EU, která bude prostředníkem mezi Evropou a USA.

Ovšem i ve vládě Blaira byl znatelný pragmatický způsob rozhodování a také došlo na slova, která naznačovala, že integrační posun Evropy bude muset jít ruku v ruce se zájmy Spojeného království. V průběhu času se mohlo začít zdát, že Blairova vláda pouze navazuje v praktické rovině na předchozí dvě. Výjimku tvoří bod, jehož chtěl Blair v budoucnu dosáhnout a to přijetí eura.

Zásadní ránu utrpěla Blairova důvěryhodnost při nasazení vojska (britsko–americko–australská koalice) v Iráku. Evropské státy braly tuto skutečnost jako opětovnou orientaci na USA (Stephens, 2001).

Blair chtěl pracovat na otevřeném společném trhu EU. Liberální obchod měla zaručit Lisabonská strategie. Blairova zahraniční politika může být chápána jako mix předešlých politik, které se vyznačovaly protievropským myšlením a jako inovativní způsob myšlení. Ovšem pouze v některých bodech. Nejednalo se o celý komplex myšlení. Často zde byl znát určitý rozpor mezi snahou udržet tradice a rozchodem s historickými myšlenkovými stereotypy (Economist, 2002).

7.6 Zahraniční politika Gordona Browna

Liberála Blaira vystřídal spolustraník Gordon Brown. V úřadu premiéra byl v letech 2007–2010. Hned zpočátku vznikly obavy, že by mohl být Brown více protievropský, než jeho předchůdce a to i navzdory názorům, které Brown prezentoval ještě před koncem druhého milénia. Prosazoval myšlenku kooperace v rámci EU, aktivní zapojení a vedení EU. Ovšem za časů, kdy byl v pozici premiéra striktně odmítal návrhy na přijetí eura. Svými vyjednávacími způsoby připomínal spíše konzervativního premiéra (Grant, 2007).

EU vnímal jako jakéhosi soudce, který určuje vítězství a porážky, nikoliv jako instituci, jež se snaží hledat kompromisy. I přes tento fakt byl všeobecně vnímán jako proevropsky smýšlející politik. Především zde byla naděje ostatních evropských zemí, že se Brown stane úspěšným v rámci budování transatlantických vztahů ve spojení s EU (Bonde, 2009).

V roce 2008 pronesl Brown řeč, v níž popisoval propojení EU a Spojeného království. Vyjadřoval se především povzbudivě směrem ke spolupráci s EU. Zmínil, že je „kontinentální“ Evropa obchodním partnerem Spojeného království v 60 % zahraničních obchodů. Dále upozornil na pracovní příležitosti v Evropě. Od roku 2008 se rétorika Browna nesla v proevropském duchu. Zdůrazňoval, že je třeba řešit problémy jako terorismus, klimatické změny a energetická bezpečnost. Pozornost věnoval na vnitřní problémy spíše než na vnější. Dále se soustředil spíše na budování institucí, než na tvorbu ideálů. Pragmatismus a idealismus považoval za rovnocenné (Grant, 2007).

Lisabonská smlouva

Gordon Brown byl přirovnáván k Haroldovi MacMillanovi z roku 1955, který místo diskuze o tvorbě společného trhu trávil čas na Kypru. Gordon Brown se zachoval podobně při procesu podpisu a ratifikace Lisabonské smlouvy. V roce 2007 došlo k podepsání Lisabonské smlouvy, jenž novelizovala stávající evropské smlouvy. Brown prohlásil, že Lisabonská smlouva není ústavní smlouvou, nýbrž pozměňující smlouvou, na kterou se nevztahuje požadavek referenda, přestože dříve přislíbil, že by tuto záležitost měli mít možnost rozhodnout obyvatelé v již zmíněném referendu.

Ve Spojeném království došlo k debatám, zdali obsahuje Lisabonská smlouva zásadní institucionální změny pro zahraniční politiku. V návaznosti na negativní referendum v Irsku začala britská vláda tlačit na dokončení procesu ratifikace smlouvy. Později využila Británie článek 50 Lisabonské smlouvy a začalo se jednat o vystoupení z Evropské unie (Bonde, 2009).

7.7 Davida Cameron v čele Spojeného království

David Cameron se zapsal do britské zahraniční politiky poměrně výrazně. Jako premiér působil v letech 2010–2016. Cameron se názory a cíli podobal svojí předchůdkyni z Konzervativní strany Margaret Thatcher. Jeho vnitrostranické chování, ale i vystupování v zahraničí se orientovala na tradiční hodnoty (Evans, 2010).

Nástroje pro zvrácení krize v Evropě

Cameron se dostal do čela vlády v době, kdy Evropa procházela hospodářskou recesí z roku 2008. Vznikl mechanismus, který měl reagovat především na krizi Řecka a nezdravý stav zemí Eurozóny. Evropský stabilizační mechanismus (ESM) měl zpočátku plnou podporu, ovšem již roku 2011 nesplňoval požadavky ke spokojenosti všech zúčastněných. Cameron vyjednal s EU dohodu o nepoužití britských peněz na záchranné balíčky bez předešlého jednání.

Dále Cameron nepodpořil ani Euro plus⁴, dokonce ani Fiskální kompakt⁵. Vysvětlil, že tato opatření ohrožují chod Spojeného království. Snaha EU byla zapracovat tyto dohody do

⁴ mezinárodní dohoda pro stabilizaci eura

⁵ přijetí nových rozpočtových podmínek v rámci EU

Lisabonské smlouvy a tak musel Cameron vyjednat dohodu mezi zeměmi EU. Tento proces zadal vzniku Smlouvě o stabilitě, ekonomické koordinaci a měnové unii. Tato smlouva se netýkala Spojeného království a České republiky. Rozhodnutí přineslo další skepticismus vůči Spojenému království, ale Cameron potřeboval podporu straníků, a proto neměl na výběr. Británie tak opět stála mimo Evropu (Jokela, 2013).

Nový předseda Evropské komise

Roku 2014 se volil předseda Evropské komise, což iniciovalo další problém ve vztahu Spojeného království a EU. Vítězem voleb se stal Jean-Claude Juncker. Cameron kritizoval volební systém zakotvený v Lisabonské smlouvě a v tomto způsobu viděl cestu k federalismu, proti němuž se tvrdě stavěl. Cameron dostal tímto způsobem Spojené království do staronové pozice – do opozice k EU (Evans, 2010).

Stupňování euroskepticismu a budoucnost Spojeného království v Evropské unii

Euroskeptické postoje Spojeného království se začaly stupňovat dokonce v rámci Konzervativní strany. Mnoho konzervativců nesouhlasilo s integračními procesy a mnoho bylo striktně pro odchod Spojeného království z EU. Cameron zvolil způsob interpretace těchto myšlenek britským partnerům jako tzv. „*thatcherismus*“. Klád důraz především na národní suverenitu, britskou exkluzivitu a vyjadřoval nelibost s podobou jednotného vnitřního trhu.

Média i veřejnost byla naladěná skepticky vůči evropským integračním snahám. Při absenci argumentů Cameron v roce 2013 oznámil, že chce s EU vyjednat nová ustanovení pro Spojené království, jež mají být občany pomocí referenda přijata nebo odmítnuta. Zde již čelilo členství Spojeného království v EU velké hrozbě.

Cameron byl pro setrvání v EU, nicméně veřejnost proti. Tento fakt se mu nepodařil zvrátit a jeho politika se setkala s velkou vlnou nespokojenosti a kritiky. Na funkci předsedy vlády rezignoval roku 2016 krátce po proběhlém referendu, v kterém došlo k rozhodnutí o vystoupení Spojeného království z EU. Cameron již dříve řekl, že nechce setrvat v pozici premiéra, pokud nastane tato situace (Jokela, 2013).

8 Brexit

8.1 Referendum o brexitu

Při svém projevu v britském parlamentu oznámil Cameron 22. února 2016, že stanovil datum referenda na 23. června 2016. Rovněž se vyjádřil k procesu, který by nastal, pokud by občané Spojeného království hlasovali proti členství v EU. Uvedl fakt, že pokud se lidé rozhodnou hlasovat pro vystoupení z EU, bude následovat jediná možnost a to využití článku 50 Lisabonské smlouvy, po němž začne proces vystoupení z EU. Ten by zahrnoval dvouroční přípravnou fázi. Pokud by v tomto časovém rozmezí nedošlo k uzavření žádné dohody, pak by Spojené království vystoupilo automaticky.

David Cameron vedl kampaň za setrvání v Evropské unii. Sliboval vytvoření lepších podmínek pro Británii v EU, mluvil o tzv. „zvláštním“ postavení. Již méně si uvědomoval, že „zvláštní“ postavení měla Británie před vstupem do ES i na sklonku vystoupení z EU. Labouristická i Konzervativní strana se jednoznačně vyslovily pro nevystoupení z EU (GOV, 2016).

Přestože nevlivnější mezinárodní ekonomické organizace jako OECD a MMF vypracovaly analýzy o možných negativních účincích ukončení členství na vitalitu britského ekonomického a finančního sektoru, britská média většinou prezentovala protievropské postoje (Hobolt, 2016).

Voličům byla položena otázka v tomto znění: „Mělo by Spojené království zůstat členem EU nebo tuto unii opustit?“ Výsledek byl zveřejněn ráno 24. června: 51,9 % voličů bylo pro vystoupení a 48,1 % pro setrvání Británie v EU. Anglie (53,4 %) a Wales (52,5 %) volili protievropsky a Skotsko, Severní Irsko a Gibraltar v setrvání v unii v poměru 62 %, 55,8 % a 95,9 % (GOV, 2016).

Jak uvádí GOV (2016), při rozhodování voličů hrála větší roli než ekonomické výhody členství Británie v EU hesla jako „Znovuzískání kontroly“ či „Británie v první řadě“. Voliči se rozhodovali na základě těchto faktorů: imigrační politika, příspěvky Británie do EU, nedostatečná demokracie ve vedení EU.

Po vyhlášení výsledků referenda rezignoval Cameron na funkci premiéra a přenechal všechny další právní kroky včetně samotného aktivování článku 50 Lisabonské smlouvy na své nástupkyni.

Novou předsedkyní vlády se stala Theresa May. Tato premiérka se záhy po zvolení k celé věci vyjadřovala s notnou dávkou trpělivosti. Zmínila, že se Spojené království odvolá na článek 50, až dojde k ujasnění priorit (BBC, 2017).

Posléze se objevily snahy vyvolat druhé „opravné“ referendum. Petici s tímto návrhem podepsaly téměř 4 mil. občanů, nicméně 9. července 2016 byl tento návrh vládou zamítnut. Předsedkyně vlády se posléze vyjádřila ve smyslu, že 33 miliónů voličů již svůj názor vyslovilo

v předchozím referendu a tato skutečnost musí být respektována a brána jako relevantní. Vláda se jednoznačně usnesla v tom, že referendum tohoto typu by mělo být pouze jednou za dekádu a jeho výsledky by měly být uznány. Toho času již vláda zdůrazňovala kvalitní přípravu na odstoupení z EU a vyjednání nejlepších možných podmínek pro Spojené království (Hobolt, 2016).

Dalším okamžitým následkem po zveřejnění referenda byl odraz ve finančním sektoru. Evropské i světové burzy reagovaly tak, že se libra dostala na historické minimum vůči dalším měnám.

Z pohledu Evropské unie se jednalo o velký pocit zmaru a zklamání z nastalé situace, ovšem na druhé straně zde bylo cítit přijetí demokraticky dosaženého rozhodnutí (GOV, 2016).

8.1.1 Aktivace článku 50 Lisabonské smlouvy

Lisabonská smlouva vstoupila v platnost roku 2009. Proces vystoupení je v ní popsán v článku 50, který obsahuje pět bodů. Tyto body upřesňují proces vystoupení členské země EU z unie.

Smlouvy o vystoupení budou uzavřeny výhradně mezi Spojeným královstvím a Evropskou unií. Tento nástroj nastaví budoucí vztahy a určí regulace, práva a povinnosti všech členských států. Musí být schválen jak Evropskou unií, tak všemi stávajícími členy včetně Spojeného království. V procesu vystoupení z EU se bude klást velký důraz na dodržení daných postupů. Tato skutečnost může cestu za dosažením dohody zkomplikovat (Hobolt, 2016).

Pro vystoupení z EU je nutné, aby daný stát postupoval dle vlastních ústavních zákonů. Problém je v tom, že Británie kodifikovanou ústavu nemá a zvykové právo se nemůže v tomto případě odvolávat na odpovídající precedent, k podobné situaci nikdy v minulosti nedošlo. Tato skutečnost je hlavní příčinou nejistot a obav (Smith, 2016).

Vrchní britský soud vydal 3. listopadu roku 2016 usnesení, že před spuštěním procesu vystoupení Spojeného království z EU je nutný souhlas parlamentu. Vláda Spojeného království se proti tomuto rozsudku odvolala k nejvyššímu soudu, ten však dal 24. ledna 2017 za pravdu vrchnímu soudu. Nejvyšší soud dále ustanovil, že Skotsko, Wales a Severní Irsko nemají právo tento akt vetovat.

Dne 26. ledna došlo k představení návrhu zákona, který měl spustit brexit. Tento návrh byl představen britskou vládou. Dále Horní komora navrhla dvě úpravy, jež se týkaly občanů EU žijících ve Velké Británii. Dolní sněmovna tyto úpravy zamítla a zákon o aktivaci článku 50 byl nakonec přijat beze změn. Spojené království v čele s premiérkou May získalo tedy právo k aktivaci procesu vystoupení podle článku 50.

Mezitím, konkrétně 17. ledna 2017, britská vláda uveřejnila tzv. bílou knihu obsahující 12 bodů, v nichž se předsedkyně vlády snaží najít způsob nové spolupráce Spojeného království

a EU po vystoupení země z unie. Hlavní témata byla – volný obchod se zeměmi EU, migrační politika a znovuzískání absolutní suverenity země.

Dvouletý přípravný proces vystoupení Británie z EU byl formálně zahájen dopisem premiérky Mayové předsedovi Evropské rady Donaldu Tuskovi z 29. března 2017.

Evropská unie jmenovala už v červenci 2016 šéfem vyjednávání o brexitu Michela Barniera, aby došlo k přípravám na vyjednávání se Spojeným královstvím. Po schválení přípravného období vystoupení Británie z EU vydal Evropský parlament ustanovení, které ke dni 5. dubna 2017 konkretizovalo klíčové body a podmínky pro schválení dohody o vystoupení Británie. Důraz se kladl na zprostředkování rovného a spravedlivého chování vůči občanům EU, kteří žijí ve Spojeném království a naopak vůči občanům Spojeného království, kteří žijí v EU. Jako další podmínka bylo připomenutí, že je Spojené království stále členem EU, z čehož pramení jistá práva, ale i závazky, především finanční vůči EU.

Evropská rada vydala 29. dubna 2017 na mimořádném zasedání prohlášení, v němž zveřejnila své pokyny pro jednání o brexitu. Evropská rada zde vyjádřila priority ve smyslu ochrany zájmů EU, občanů EU a podnikání EU. Také byly zmíněny základní principy EU, jimiž jsou volný pohyb osob, kapitálu, zboží a služeb. Také zdůraznila zákaz separátních vyjednávání Spojeného království s členskými státy EU. Veškerá jednání by měla vést pouze EU a Spojené království.

Téměř o měsíc později, dne 22. května 2017, určila Evropská rada instituci, jež měla za úkol jednat za EU. Zvolila Evropskou komisi a tím zahájila vyjednávání o brexitu. Ještě téhož dne Evropská rada zveřejnila směrnice, které obsahují nástroje pro vystoupení Británie z EU. Tyto směrnice popisují okolnosti, za kterých má být vyjednan brexit. Opět se jednalo o práva občanů, finanční vyrovnání, tržní podmínky. Toto ujednání mělo rovněž zajistit efektivní prosazování požadavků pomocí vytvoření institucionální struktury. Primárně potom ochranu autonomie EU a správného chodu (BBC, 2017).

8.1.2 Spojené království mimo EU

Záležitost ohledně referenda o vystoupení Spojeného království znepokojila nejen evropskou veřejnost, ale především některé evropské orgány a instituce. Začala probíhat diskuze o efektivnějších opatřeních uvnitř unijního systému. Aby mohla Evropská unie naplno rozvinout ekonomický potenciál, pozdvihnout důvěru občanů, stát se odolnější vůči vnějším vlivům, musí se řídit Lisabonskou smlouvou (Kolinska, 2017).

Pro dosažení efektivnějších opatření v rámci EU bylo např. navrženo vytvoření funkce ministra financí EU, zavedení práva Evropské komise rozhodovat v otázkách společné hospodářské politiky EU, podpora Eurozóny či vytvoření druhé legislativní komory z Rady ministrů.

EU reagovala na všechny tyto podněty 1. dubna 2017 vydáním tzv. bílé knihy, která obsahovala 5 možných scénářů, jež pro ni mohou nastat. Stalo se tak hned po formální aktivaci

článku 50 britskou vládou. Tato kniha byla pokusem Evropské komise o vyvolání diskuze ohledně budoucích potřebných reforem v EU (BBC, 2017).

Podle bílé knihy bude v důsledku brexitu, migrací a situace v Eurozóně Evropská unie čelit novým výzvám. Tyto výzvy budou především politického a ekonomického charakteru (Kolinska, 2017).

Nyní si představíme pět různých cest, kterými se EU může vydat a které byly součástí bílé knihy.

- Konzervativní cesta – Pokračování nastolené filozofie a kurzu. Členské státy by se orientovaly zejména na ekonomický růst a snížení nezaměstnanosti
- Jednotný společný trh – Zde se by se pozornost soustředila na systém pravidel v otázkách bezpečnosti, obrany, migrace a pohybu pracovní síly.
- Posílení spolupráce mezi členskými státy EU – Například utvoření koalic v sektorech jako je obrana, právo.
- Inovativní přístup – Zejména zvýšení efektivity v technologických inovacích, obchodních nástrojích, v přístupu k imigraci a obraně. Faktory jako například sociální politika by byly přenechány jednotlivým státům.
- Usnadnění procesů uvnitř EU – Především by se jednalo o urychlení rozhodovacích procesů v rámci EU. Část spravedlnosti by se přenesla na EU. Důraz by byl kladen na jednotnou měnu.

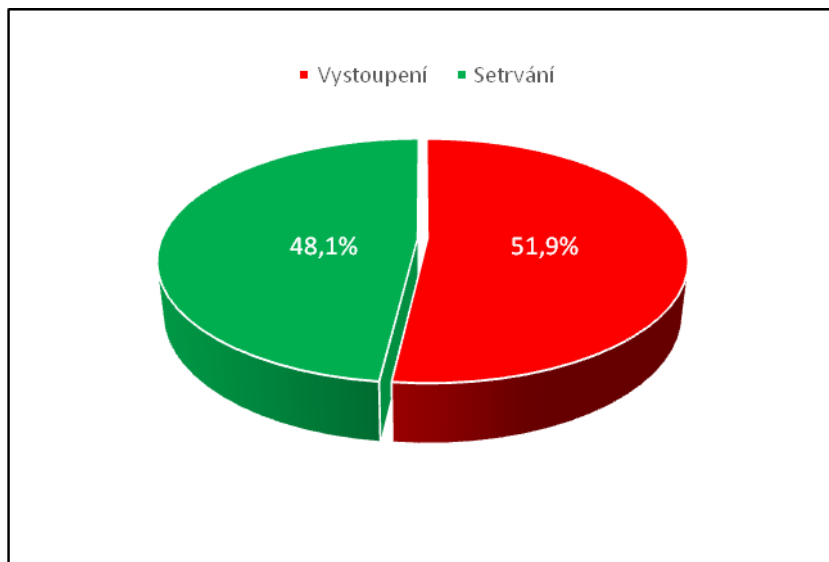
Těchto pět možností bylo předloženo, aby mohlo dojít k projednání na půdě Evropské unie a výběru té nevhodnější. V první fázi šlo především o konstruktivní diskuzi (EC, 2017).

Existuje zde obava, že by lidé mohli vycítit nedostatečnou právní připravenost EU nebo skutečnost, že by EU odebrala přílišnou moc jednotlivým národům. Pocity politických elit byly smíšené. Na jedné straně kvitovaly pět možností jako dostatečný prostor pro výběr správné, na straně druhé si stěžovaly, že zde není žádná preference (BBC, 2017).

8.2 Výsledky referenda v bodech

Základní údaje

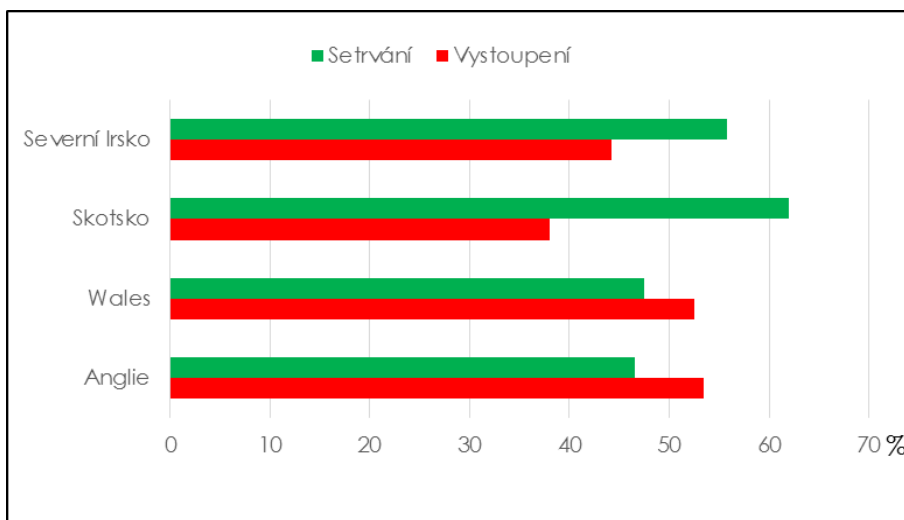
Celkem v referendu hlasovalo 33 577 342 lidí, což znamenalo 72,2% účast. Podpora vystoupení z EU byla o 3,8 procentního bodu vyšší než podpora setrvání (BBC, 2018).

Obr. č. 2: Podíl hlasů o vystoupení a setrvání v EU

(Zdroj: BBC, vlastní zpracování)

Hlasování pro vystoupení či setrvání mělo regionálně velmi nevyrovnané výsledky. Nejvyšší podíl hlasů pro vystoupení byl zaznamenán v Anglii a Walesu, naopak pro setrvání v EU ve Skotsku a Severním Irsku (BBC, 2017).

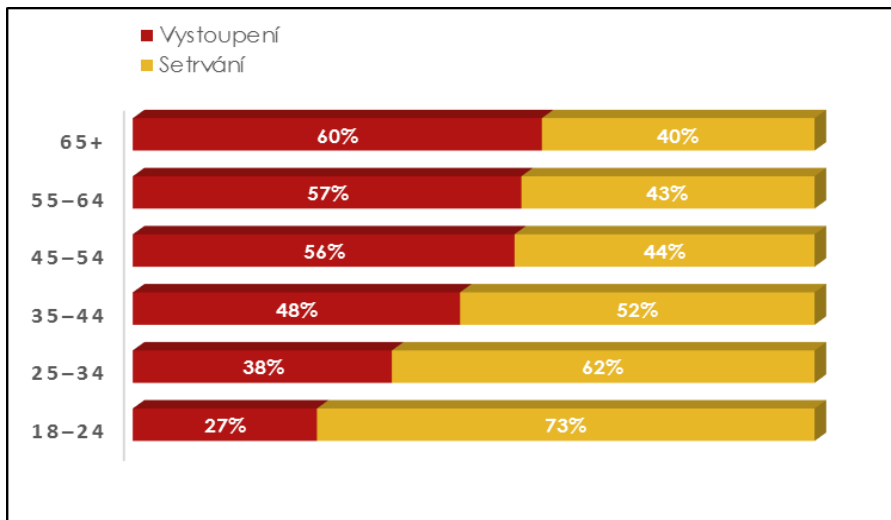

Obr. č. 3: Podíl hlasování dle zemí

(Zdroj: BBC, vlastní zpracování)

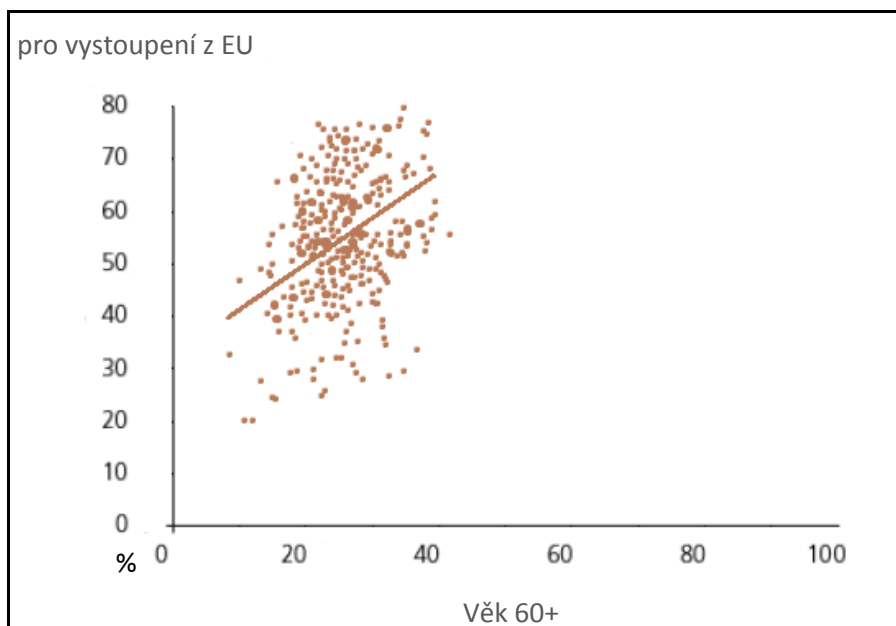
Referendum dle věku

Vzorec volebního chování můžeme vidět na věkové struktuře voličů. Platila úměrnost: čím mladší obyvatelstvo, tím větší pravděpodobnost volby pro setrvání v EU a naopak.

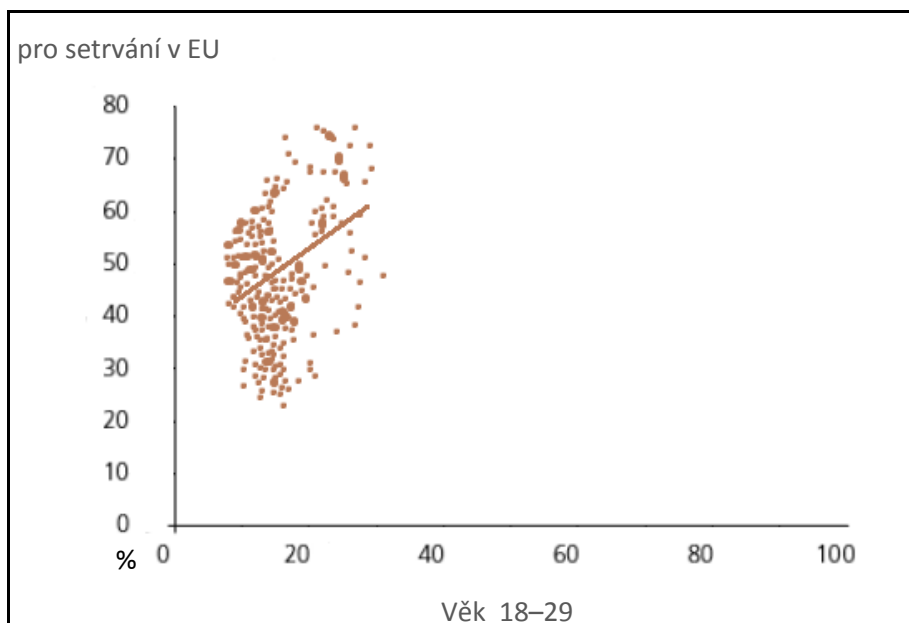
Obr. č. 4: Hlasování v referendu dle věku

(Zdroj: Lord Ashcroft Polls, vlastní zpracování)

Obr. č. 5: Věk – Korelační analýza pro hlasování pro vystoupení z EU

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

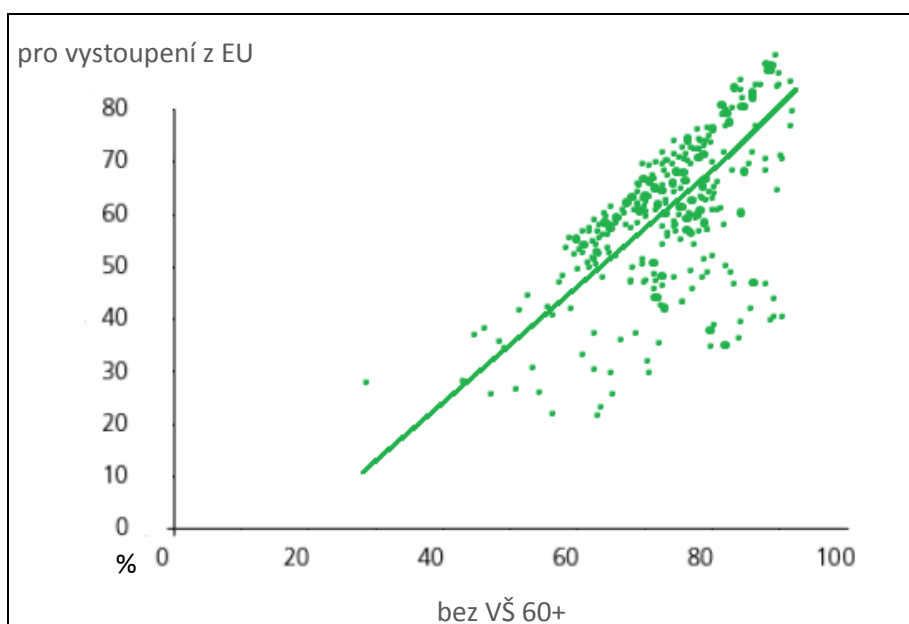
Obr. č. 6: Věk – Korelační analýza pro hlasování pro setrvání v EU

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Referendum dle vzdělání

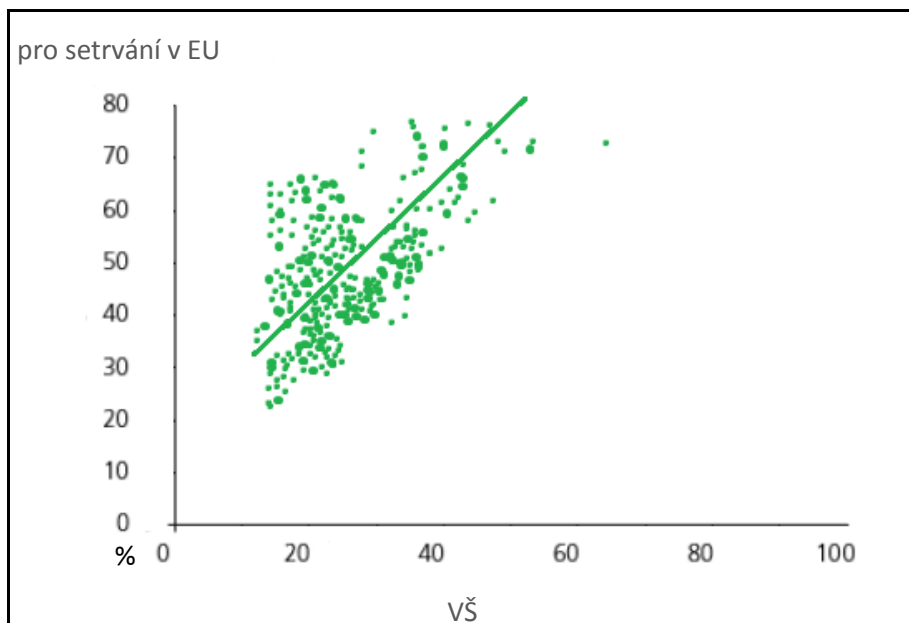
Volební chování voličů se velmi odráželo od vzdělání. Obr. 7 znázorňuje závislosti vysokoškolsky vzdělaných jedinců a jejich tendenci k setrvání v EU a jedinců bez vysokoškolského titulu s tendencí volby vystoupení z EU.

Byla pozorována silná závislost mezi vzděláním a volbou v referendu. Koeficient determinace se pohyboval na úrovni $r^2=0,60$.

Obr. č. 7: Vzdělání – Korelační analýza pro hlasování pro vystoupení z EU

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Obr. č. 8: Vzdělání – Korelační analýza pro hlasování pro setrvání v EU

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Prostředí venkova a prostředí města

V Anglii zaznamenaly městské oblasti vyšší podíl hlasů pro setrvání v EU, než oblasti venkovské. Všeobecně byl však zaznamenán vysoký podíl hlasů pro vystoupení z EU jak v oblastech venkovských, tak i v oblastech městských.

Úřad pro národní statistiky Velké Británie (ONS) rozdělil administrativní jednotky Spojeného království do šesti skupin dle míry rurality: venkovské, částečně venkovské, městské s venkovskými prvky, městské s malými aglomeracemi a městské s důležitými aglomeracemi.

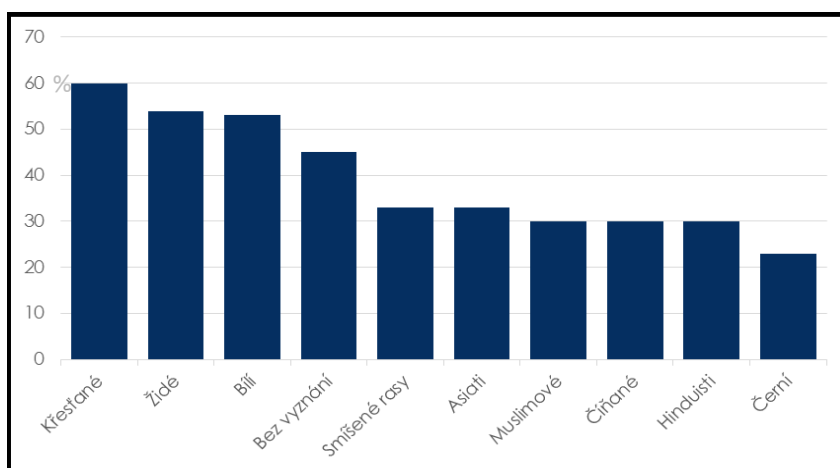
Ze 144 venkovských administrativních jednotek se vyslovilo pro setrvání v EU s nadpoloviční většinou pouze 25 jednotek (17 %). 44 (31 %) administrativních jednotek, při více než 60% podpoře zvolilo vystoupení z EU.

V městských administrativních jednotkách, kterých je 181 ve 3 kategoriích se pro setrvání v EU vyslovila 54 (30 %) jednotek. 59 (33 %) jednotek volilo vystoupení Británie z EU při podílu, který přesahuje 60 % (Wilson, 2016).

Referendum dle náboženství a rasy

Na následujícím grafu můžeme vidět relativně vysokou podporu vystoupení z EU ze strany křesťanů. Nicméně hladina 60 % nepředstavuje žádný statistický extrém, především pokud budeme brát v potaz volební chování jinak nábožensky orientovaných skupin či ras.

Toto volební chování je velmi přirozené, protože brexit s sebou přináší řadu nejistot a potenciálně změnu britské migrační politiky. Z toho důvodu mohou cítit cizinci – a to zdaleka nejen ti ze zemí EU – jistý pocit ohrožení. Logicky se dá soudit, že dojde k určitým regulacím či jiným zásahům vůči těmto osobám (BBC, 2018).

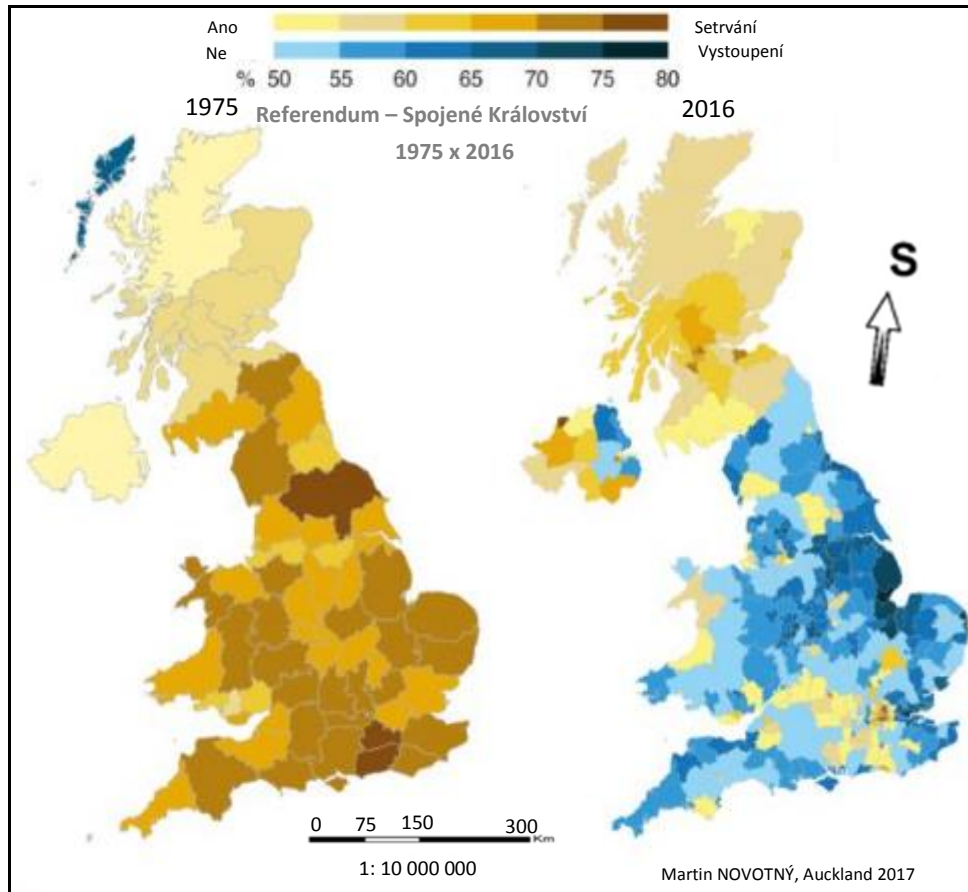

Obr. č. 9: Podpora brexitu v referendu 2016 dle rasy a náboženství

(Zdroj: Ashcroft, vlastní zpracování)

Srovnání referenda v roce 1975 a v roce 2016

Ve Spojeném království proběhla doposud dvě referenda, která rozhodovala o budoucnosti země v otázce evropského integračním procesu. V roce 1975 se shodlo jednoznačně pro setrvání. Z mapy lze vyčíst naprosto zásadní obrat volebního myšlení ve srovnání s rokem 2016. Jedná se o důsledek evropské politiky a globálního vývoje (BBC, 2018).

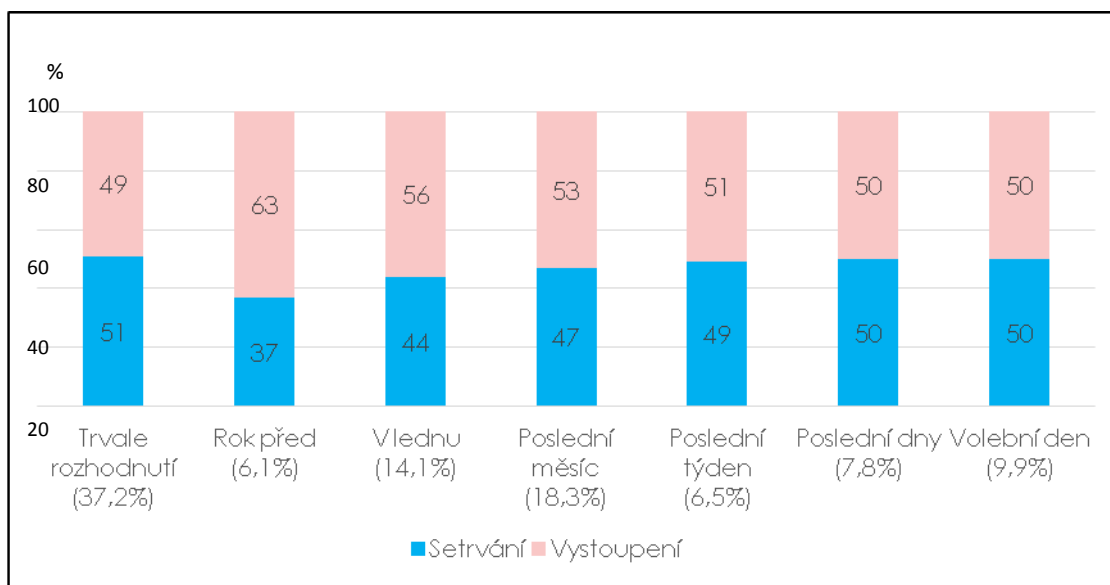

Obr. č. 10: Mapa srovnání referenda v roce 1975 a 2016

(Zdroj: Ashcroft, vlastní zpracování)

Časový moment rozhodnutí voličů v rámci EU referenda

Časový moment rozhodnutí voličů o vystoupení či setrvání v EU probíhal v několika fázích. Téměř 40 % voličů mělo trvalé preference. Ostatní voliči své rozhodnutí uskutečnili během posledního roku. Výraznější skupina voličů (téměř 20 %) se rozhodla měsíc před uskutečněním referenda. Na následujícím grafu vidíme, že skupiny voličů, kteří své rozhodnutí uskutečnily během posledního měsíce, měly velmi vyrovnané preference ohledně setrvání či vystoupení.

Obr. č. 11: Časový moment rozhodnutí voličů v rámci EU referenda

(Zdroj: Ashcroft, vlastní zpracování)

Referendum a volební účast

Volební účast Spojeného království v referendu o brexitu činila 72,2 %. Tato hodnota převyšovala výrazně hodnotu volební účasti z roku 2015, která činila 66,2 % při volbách do Dolní sněmovny. V roce 1975 činila volební účast 64,0 % a poslední referendum v roce 2011 přilákalo k urnám 42,0 % oprávněných voličů.

V jednotlivých zemích Spojeného Království byla volební účast následovná: Anglie (73,0 %), Wales (71,7 %), Skotsko (67,2 %) a Severní Irsko (62,7 %) (Kirk, 2017).

8.3 Možné scénáře

8.3.1 Norský model

Tento model zajišťuje přístup na volný trh EU vstupem do ESVO (Evropského sdružení volného obchodu), přičemž by došlo později i k uznání protokolu o vstupu do EHP (Evropský hospodářský prostor). Tato organizace vznikla za účelem společného hospodářského prostoru organizací ESVO a EU. Pohyb osob, služeb, kapitálu a zboží je sdílený. Z takového vztahu vyplývají určité závazky. Jedná se zejména o to, že členové EHP, kteří nejsou zároveň členy EU, musí převzít evropskou legislativu týkající se hospodářské soutěže a jednotného trhu. Naopak Bezpečnostní a zahraniční politika a pochopitelně i měna zůstává v jejich výlučné pravomoci (Šimová, 2015).

Pro Spojené království by to znamenalo určitou formu kompromisu. Ovšem z dosavadních vyjádření britských politiků se tento způsob řešení zdá být spíše nepravděpodobný. Británii by sice zůstal přístup na jednotný trh, „diktátu Bruselu“ v podobě evropské legislativy by se ale nezbavila. Navíc by příliš neulevila svému rozpočtu, protože výměnou za přístup na trh by se musela podílet na regionální politice EU, tj. musela by i nadále přispívat do fondů EU. Taktéž by musela respektovat migrační politiku EU. Z těchto důvodů by nebylo příliš logické, pokud by Británie vyjednala s EU podobný typ vztahu, jaký má Norsko (BBC, 2017).

8.3.2 Švýcarský model

Zde se vyskytuje zásadní rozdíl oproti předešlému modelu. Zatímco je Švýcarsko součástí sdružení ESVO, nepodepsalo protokol o vstupu do EHP. Roku 1972 vznikly dvojstranné úmluvy mezi EU a Švýcarskem, které mají 7 nosných bodů. Ty obsahují pravidla od volného obchodu, přes leteckou dopravu až k vědecké kooperaci. Tento model by se stal pro Spojené království jednoznačně výhodnějším. Především pak z hlediska finančních subvencí, které proudí do EU.

Pro Spojené království by se jednalo o značnou rozpočtovou úlevu. Spojené království by však, na rozdíl od Švýcarska, nadále nebylo součástí Schengenského prostoru, čímž by mohlo regulovat přístup pracovní síly. I tento model má poměrně malé šance na uskutečnění, vyžadoval by totiž ochotu EU odměnit Brity i přes jejich odmítnutí evropského projektu nadstandardně výhodným modelem spolupráce, což by mohlo posílit případné další zájemce o vystoupení (Šimová, 2015).

8.3.3 Dohoda o volném o zóně volného obchodu

Odstranění cla se jeví jako výhodná varianta. Spojené království by dodržovalo ochranná pravidla EU, ale mohlo by regulovat počet přistěhovalců. Nicméně i tato možnost by nejdříve musela projít přes schvalovací proces EU. A Evropský parlament by k otázkám ohledně volného obchodu nemusel být tolerantní. Míra regulace volného obchodu se bude odvíjet od hloubky volného obchodu. Platí tedy, čím otevřenější je trh, tím větší je počet regulací ze strany EU (BBC, 2017).

Jako velmi pravděpodobné se jeví realizování určité dohody o volném trhu. Norský model pro Spojené království velký význam nemá a švýcarský zase nepřináší výrazné benefity EU (Šimová, 2015).

	Norský model – ESH dohoda	Švýcarský model – dvoustranná dohoda	Dohoda o volném obchodě
Bez celních překážek	Ano	Ano	Ano
Vstup na volný trh	Ano	Neúplný	Ne
Obchodní dohody se zeměmi mimo EU	Ne	Ano	Ano
Subvence do EU fondu	Ano	Ano (snížené)	Ne
Regulace přistěhovalectví	Ne	Ano	Ano
Regulace ze strany EU	Ano	Možné	Ne

Obr. č.12: Přehled potenciálních modelů Spojeného království po brexitu

(Zdroj :BBC, vlastní zpracování)

8.4 Dopad brexitu na jednotlivé sféry

8.4.1 Obchod v Evropě

Účinek na Spojené království

Změna obchodních vztahů mezi Spojeným královstvím a EU se bude odvíjet od úrovně komunikace a schopnosti domluvy obou stran po brexitu. Předpokladem pro formu budoucích vztahů je zavedení švýcarského či norského modelu nebo modelu zóny volného obchodu.

Zde se můžeme domnívat, že dojde ke zvýšení nákladů v souvislosti s regulačními opatřeními ze strany EU. Tyto regulace ve finále mohou poškodit obchodní vztahy a velmi oslabit britské hospodářství. S velkou nadsázkou mohou mít tyto obchodní překážky podobný vliv jako mechanismus sankcí či embarga (Šimová, 2015).

Spojené království by mohlo vyjednávat podmínky vstupu do konkrétních sektorů, včetně dodržení souvisejících regulací a platných nástrojů daného trhu. Spojené království bude s největší pravděpodobností v pozici, kdy přijme podmínky, které tvoří základ pro obchodování v EU nebo ponese sama náklady s ním spojené.

Pro Spojené království bude myšlenka otevřeného obchodu zásadní. Takový trh méně stagnuje a je hnán konkurencí a nutností inovace. Vně Evropy bude pravděpodobně zvýšení produktivity práce generováno poněkud složitěji (GOV, 2011).

Účinek na Evropskou unii

Pro obchod Spojeného království a EU představuje brexit také nepříjemné rozuzlení. Ovšem můžeme zde zřetelně vnímat jeden diametrální rozdíl a to ten, že EU je pro Británii důležitějším obchodním partnerem, než Británie pro unii. Tento fakt by měl být rozhodující při stanovení podmínek budoucího obchodu. Lze předpokládat, že podmínky spolupráce bude určovat EU. Nicméně otázka zachování dobrých obchodních vztahů s Británií je pro EU velmi klíčová, zejména pro zachování stability a harmonie v rámci samotné unie (Vasbo, 2015).

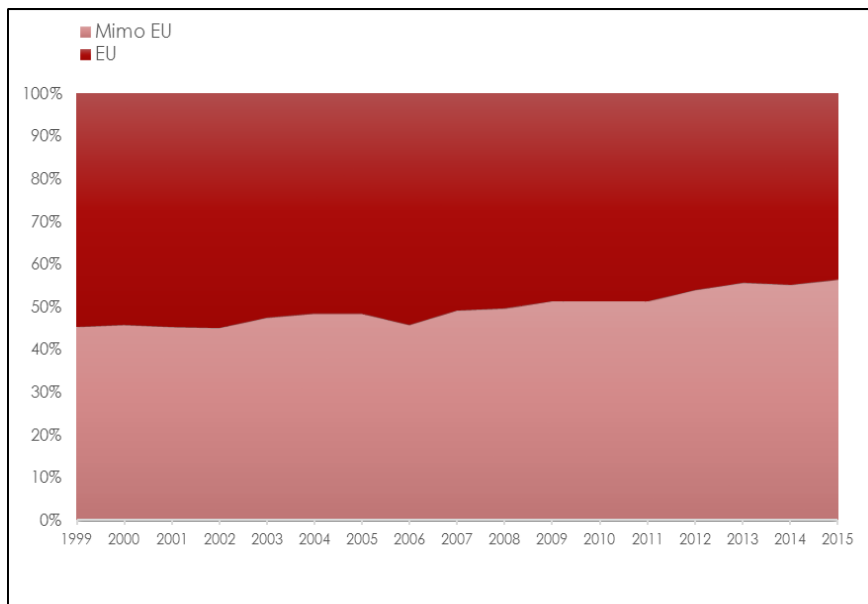
Spojené království tvoří šestinu hospodářství EU. Desetina exportu EU směřuje do Spojeného království, zatímco přibližně polovina exportu Spojeného království míří do unijních zemí a i přes značnou nerovnováhu je jedním ze zásadních obchodních partnerů. Co se exportu týče, jsou těmi nejvýznamnějšími zeměmi Německo, Nizozemsko, Polsko nebo například Česká republika (Emerson, 2017).

Obchodní deficit se Spojeným královstvím nevykazuje příliš zemí EU. Z hlediska obchodní závislosti můžeme uvést příklad Irska, kde tvořil export do Spojeného království v roce 2014 5,9 % HDP. Z geografické polohy je zřejmé, že irsko–britské obchodní vztahy vykazují určitou provázanost (Vasbo, 2015).

Obchod v Evropě – přehled

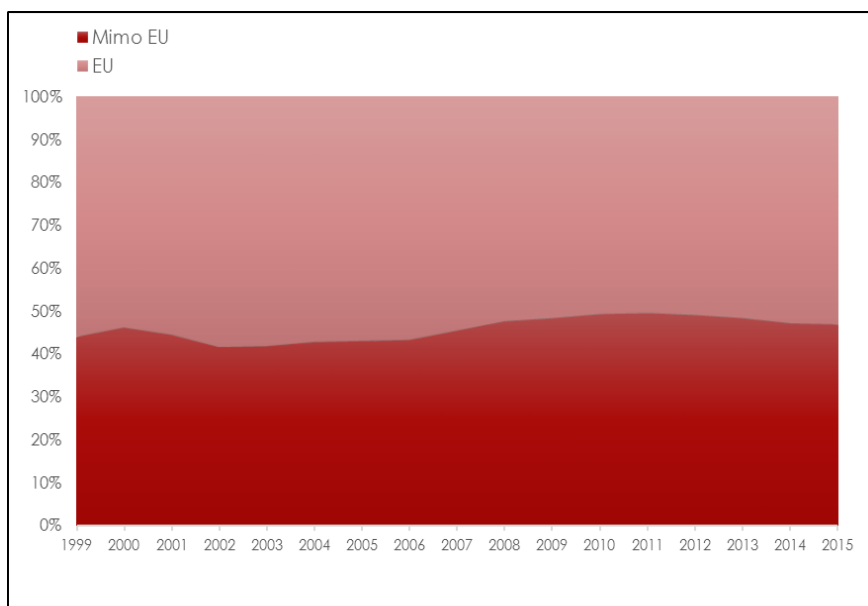
V roce 2015 bylo 44 % zboží a služeb Spojeného království exportováno do EU. Zatímco 53 % importu bylo ze zemí EU.

Procentuální podíl importu Spojeného království ze zemí EU a zemí mimo ni byl za posledních 16 let velmi stabilní (Emerson, 2017).

Obr. č. 13: Export Spojeného království do zemí EU a do zemí mimo EU

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Obr. č. 14: Import Spojeného království ze zemí EU a ze zemí mimo EU

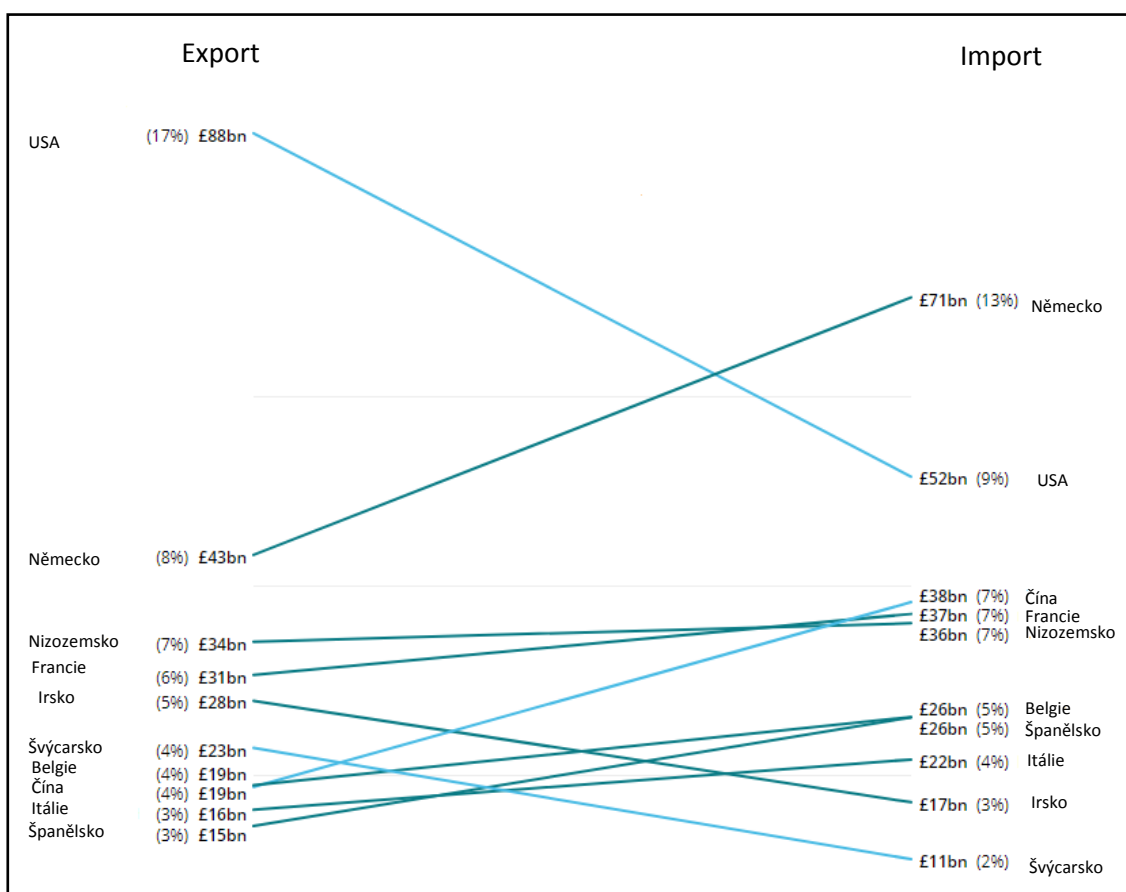
(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Průměr britského exportu do zemí EU mezi lety 2012–2014 lehce přesahoval 50 %. Primárním cílem britského zboží a služeb byla mimo země EU především USA a Čína. O rok později tento ukazatel činil již 53 % pro země mimo EU (Vasbo, 2015).

V roce 2015 bylo taktéž zaznamenáno 11 % exportu do Německa, 17 % do USA. Přičemž 15 % importu bylo z Německa a 9 % z USA. Spojené království se postupem času začíná orientovat v obchodu na rozvíjející se země či země mimo EU. Podíl obchodu se zeměmi EU trvale klesá (ONS, 2017).

V rámci EU se export Spojeného království zaměřuje především na tyto země: Německo, Francie, Irsko a Nizozemsko. Existuje proto řada důvodů např. Francie a Německo mají vyspělé ekonomiky a vhodnou geografickou polohu, historická obchodní vazba a společný jazyk s Irskem, Nizozemsko je tzv. globální vstupní branou, rovněž tradiční bašta ve finančnictví.

Spojené království se zaměřuje na export komponentů, paliva, potravin do zemí EU a na export finálního zboží a služeb do zemí mimo EU (Vasbo, 2015).

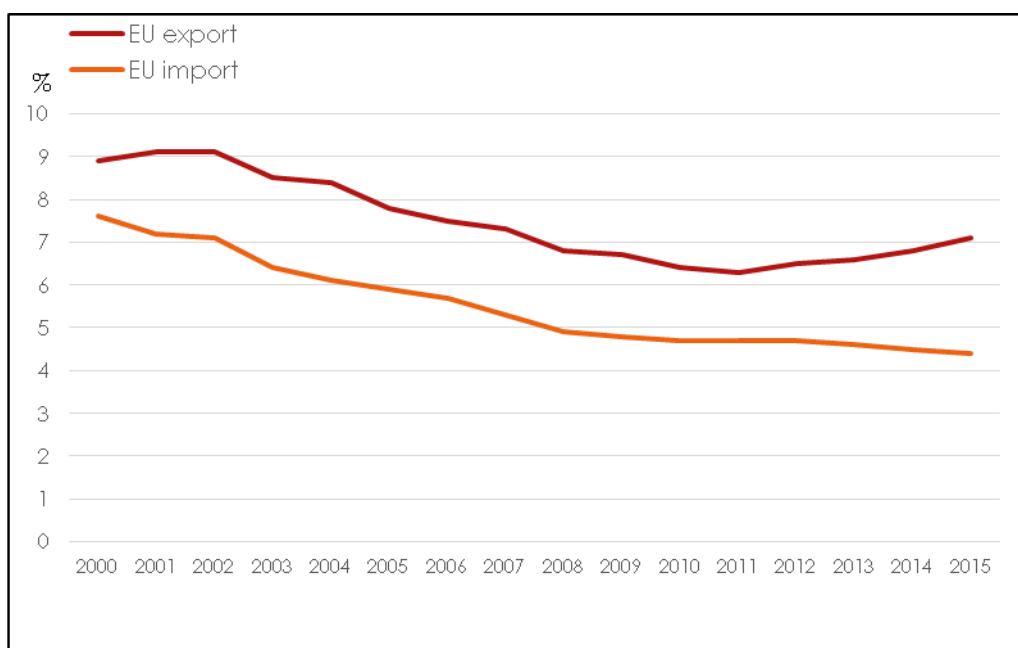

Obr. č. 15: Top 10 obchodních partnerů ve zboží a službách Spojeného království za rok 2014

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Zatímco je EU velmi důležitým obchodním partnerem pro Spojené království, tak opačně to neplatí do takové míry. Hlavní důvod je velikost trhu. Z toho důvodu nelze brát tuto komparaci příliš směrodatně. Na druhé straně může sloužit jako vzájemné porovnání závislosti obou ekonomik.

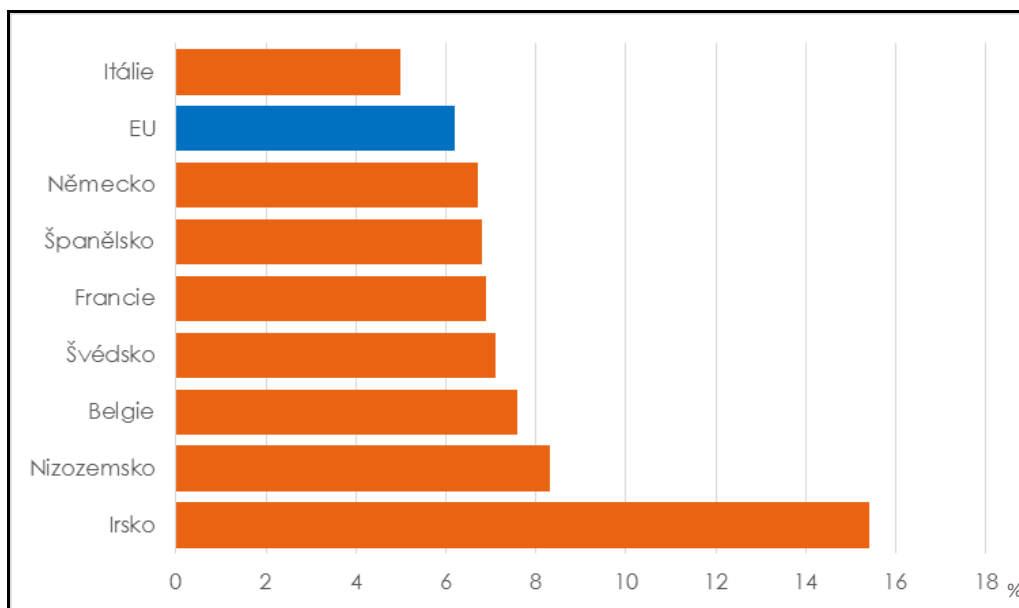
Podíl Spojeného království na exportu EU má klesající tendenci více než 15 let. V posledních 5 letech došlo ke zmírnění tohoto trendu. Částečným vysvětlením může být i rostoucí hospodářství Spojeného království či postavení libry vůči euru (ONS, 2017).

Obr. č. 16: Podíl Spojeného království na zahraničním obchodu se zbožím EU v letech 2000–2015

(Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování)

Britský export se velmi liší zejména teritoriálně. Irsko a jiné menší trhy EU mají vysoké podíly britského exportu. Naopak velké a významné trhy jako Německo nebo Francie nedosahují takových hodnot. Tím se zdatně přibližují průměru EU, který ovšem zásadně utváří.

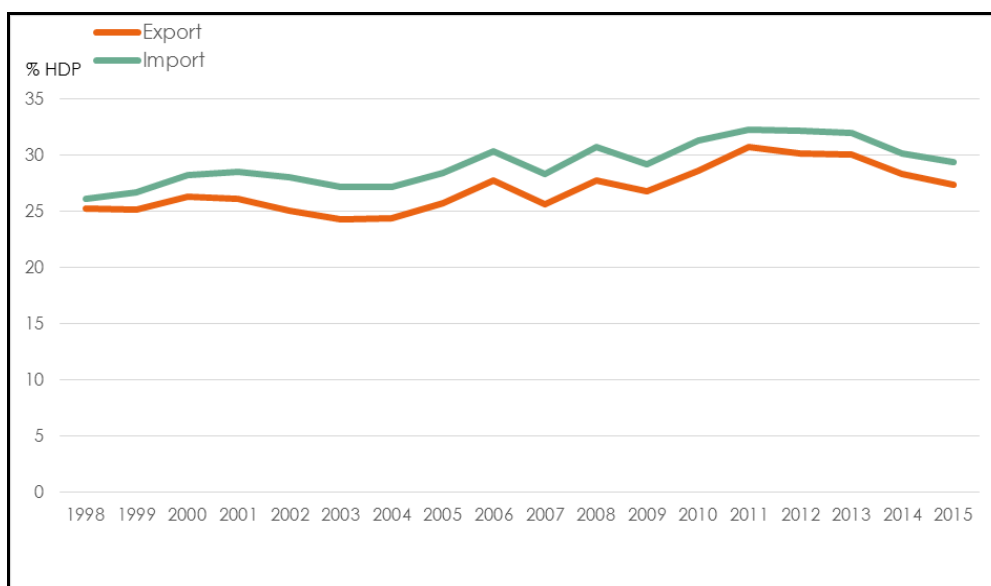

Obr. č. 17: Podíl Spojeného království na vývozu zboží do vybraných zemí EU v letech 2011–2015

(Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování)

Export představoval 27 % HDP Spojeného království v roce 2015 a v témže roce skončil procentuální ukazatel importu na čísle 29 % HDP.

Spojené království se řadí mezi otevřené ekonomiky, kde import a export tvoří téměř třetinu celého hospodářství.

Obr. č. 18: Podíl exportu a importu na ekonomice Spojeného království mezi lety 1998–2015

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

8.4.2 Přímé zahraniční investice

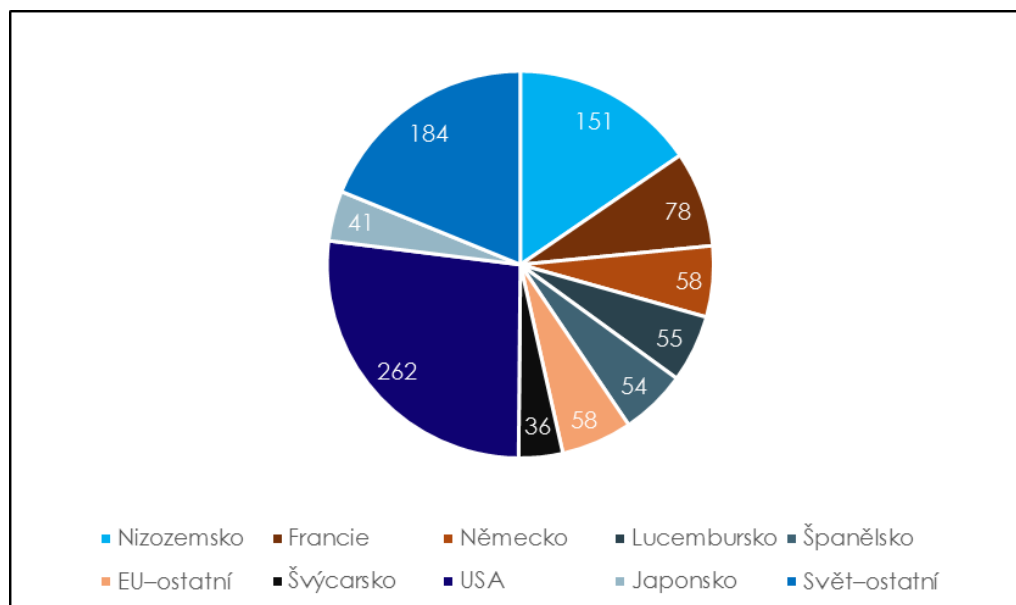
Účinek na Spojené království

V roce 2014 byla EU zdrojem 46 % PZI ve Spojeném království. V procentuálním vyjádření se jedná o klesající tendenci proudu PZI do Spojeného království. Tento trend započal v roce 2009, kdy se jednalo o 53 % (ONS, 2017).

Spojené království má v oblasti finančnictví mnoho výhod, které by brexit ovlivnit neměl. Mezi tyto výhody patří Londýn jako finanční centrum a důsledkem toho velmi hluboký kapitálový trh. Další výhodou je jazyk. Ovšem i přes tyto skutečnosti může být problém přilákání nových a udržení stávajících investorů. Zde hraje brexit velkou roli, protože zásadně ovlivňuje důvěryhodnost a atraktivitu daného trhu (Emerson, 2017).

Průzkumy ukazují, že odchod z unie bude mít v otázce PZI negativní dopad a stejně jako v otázce investičních záměrů firem ze Spojeného království. Nepoměr nevýhod vůči výhodám je zde značný. Panuje zde vysoká diverzita názorů napříč jednotlivými průmyslovými sektory. Například automobilový průmysl se pozitivně odvíjí od jednotného trhu z důvodu dlouhého dodavatelského řetězce.

Na následujícím grafu lze vidět, že do Británie proudí nejvíce PZI z USA, ze „Svět–ostatní“, Nizozemska, Francie a Německa (Vasbo, 2015).

Obr. č. 19: PZI ve Spojeném království v roce 2013 v £bn

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Účinek na Evropskou unii

Podíl EU je v PZI značně vyšší v energetice, maloobchodu a velkoobchodu, než ve finančních službách (ONS, 2017).

V případě brexitu pro EU nastává obava, aby Spojené království nezískalo příliš PZI, protože by to mohlo být hrozbou pro její členské státy, neboť by Spojené království mohlo vytvořit konkurenci a ostatní státy by musely přijmout opatření, která by zajistila dostatečnou atraktivnost pro tento typ investic.

Všechny tyto skutečnosti by se mohly projevit dvěma směry. Postupem času by mohlo dojít k odklonu PZI od evropských zemí. Nebo by to mohlo vést k rozvoji liberalismu vlád jednotlivých států a potažmo k posílení přílivu PZI do jednotlivých států (Emerson, 2017).

Tab. č. 1: Podíl firem EU investujících ve Spojeném království

	Podíl EU	Nejvýznamější země
Maloobchod, velkoobchod	62%	Nizozemsko, Německo, Francie
Těžba	73%	–
Finanční služby	24%	Nizozemsko, Německo
Informační a komunikační	34%	Německo, Francie, Lucembursko
Služby	90%	–
Doprava	75%	Německo, Nizozemsko, Španělsko
Potraviny, nápoje	41%	Nizozemsko, Francie, Lucembursko
Celkově	46%	Nizozemsko, Francie, Německo

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

8.4.3 Regulace

Účinek na Spojené království

Spojené království bránilo jednotný trh. Nicméně z pozice stojící mimo EU může být jen stěží obhájcem další liberalizace. Britská politická garnitura se často ozývá kvůli přílišným regulacím, ale EU tyto mechanismy obhajuje myšlenkou rovnosti trhu. Rovnosti, o kterou si samotný trh žádá (BBC, 2018).

Z odhadů vyplývá, že regulace provedená uvnitř státu je téměř třikrát cenově úspornější, než regulace prováděna centrálně pod taktovkou EU. Kritika se nese na tyto EU mechanismy především díky netransparentnosti a limitujícím podmínkám především pro malé a střední

podniky. Proto se musí Británie rozhodnout, po jaké cestě se vydá, protože jednotný trh si regulace žádá vždy (Bond, Besch, 2016).

Účinek na Evropskou unii

Nastávající událost v podobě vystoupení Spojeného Království z EU by mělo iniciovat debatu v Evropské radě o dalších krocích. EU přišla díky brexitu o partnera, který prosazoval silně liberální politiku (Bond, Besch, 2016).

8.4.4 Politika průmyslu

Účinek na Spojené království

Pro Velkou Británii by brexit znamenal flexibilitu a svobodu v průmyslové politice, ale také ztrátu výhody vlivu na globální politiku, která je dána velikostí EU. Nejvíce by tento krok Spojené království pocítilo v energetice (Bond, Besch, 2016).

Spojené království čerpá z EU finanční prostředky pro výzkum v nejvyšším objemu ze všech členů EU a o celých 50 % více než Německo. Univerzity Spojeného království těmito prostředky financují zhruba 10 % projektů. 49 % členů univerzit si požádalo o finanční podporu ze strany EU. Mezi příjemci figurují především automobilový, letecký, farmaceutický a chemický sektor (ONS, 2017).

Účinek na Evropskou unii

Samozřejmě i zde bude velmi záležet na formě brexitu. Znatelné bude zeslabení ekonomické konkurence. S největší pravděpodobností dojde k hladší spolupráci v oblasti školství a vzdělání. Spojené království bude mít znatelně méně studentů z EU. Ti tvoří většinu, protože většina z těchto projektů je financována z prostředků EU. Jako jeden program za všechny můžeme zmínit ERASMUS+.

Vliv Spojeného království na regulace by měl po brexitu ovadnout. EU bude nucena vytvořit mechanismy na udržení hospodářské soutěže (Bond, Besch, 2016).

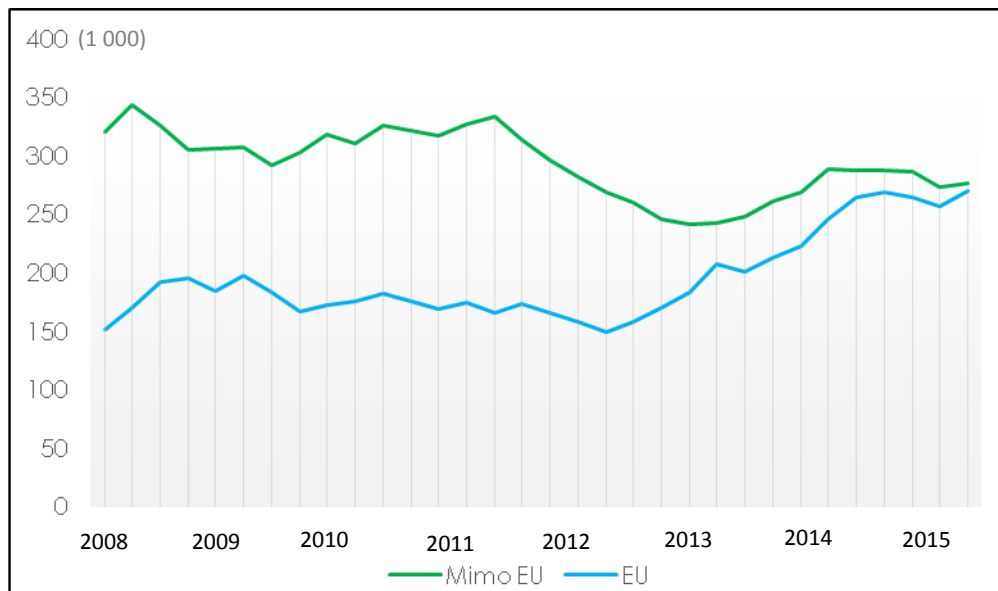
8.4.5 Přistěhovalectví

Účinek na Spojené království

Pokud by nastala změna migrační politiky po odchodu Spojeného království z EU, pak by se s největší pravděpodobností podepsala na stavu hospodářství a obchodu (Emerson, 2017).

V současné době je Spojené království součástí EU, takže není oprávněno nastavovat horní hranice pro oblast týkající se volného pohybu pracovní síly v rámci EU hranic. Požadavek Spojeného království na setrvání v jednotném trhu bude určitě doplněn jistými pravidly ze strany EU. Volný pohyb osob bude předmětem konkrétních jednání. Nyní se nedá vyloučit ani jedno stanovisko. V případě nepodepsání dohody o volném pohybu osob by mohlo mít Spojené království politiku kontroly imigrace podobnou, jenž využívá na státní příslušníky osob mimo EU/EHP (Vasbo, 2015).

Oblasti s nejvyšším zastoupením pracovníků ze zemí EU jsou: ubytování a restaurační služby (13 %), výrobní odvětví (10 %). Oblasti s nejnižším zastoupením pracovníků ze zemí EU je administrativa a obrana (3 %). Pracovníci EU se také málo vyskytují ve vzdělávacím odvětví (5 %) a zdravotnictví (5 %) (ONS, 2017).

Obr. č. 20: Přistěhovalectví do Spojeného království ze států EU a mimo EU v letech 2008–2015

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Účinek na Evropskou unii

Změna politiky přistěhovalectví a nabídky práce může mít za následek zásadní odliv imigrantů. Na některé země by mohla mít striktnější politika Spojeného království velký vliv. Mezi tyto země patří například Polsko. Jako nepřímý faktor se tato politika může odrazit v Německu. Migrační vlna ze Spojeného království by mohla zasáhnout ostatní západní země v čele s Německem (Vasbo, 2015).

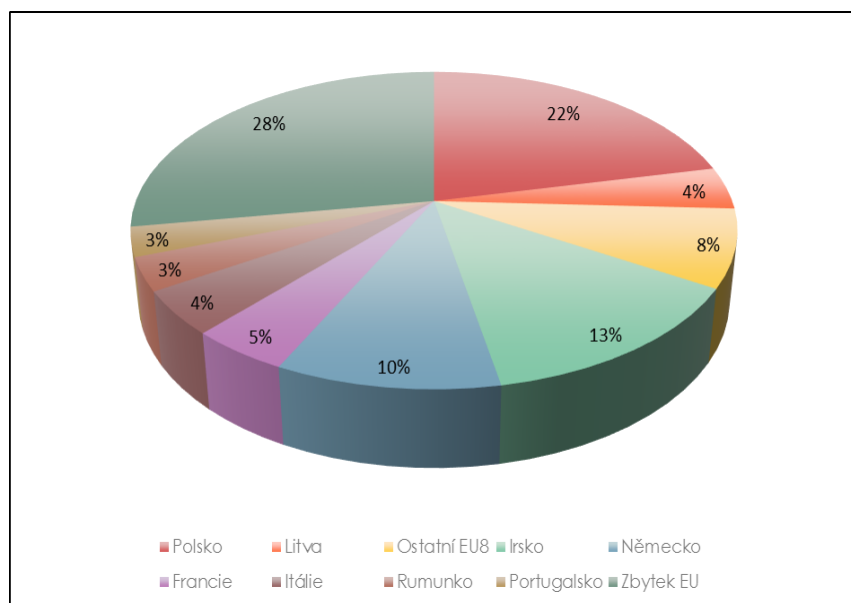
Tvrdá imigrační politika Spojeného království by znamenala pro EU velkou hrozbu. Nejenže by se imigranti přestěhovali do dalších zemí EU, ale zároveň by to pro některou z členských zemí mohlo posloužit jako vzor, který by mohla následovat (Emerson, 2017).

Dle tabulky a grafu můžeme vidět, že největší podíl na imigraci ve Spojeném království má Polsko, Irsko a Německo.

Tab. č. 2: Imigrace do Spojeného království dle země narození ze zemí EU

	tis.	%
Polsko	646	21
Litva	130	4
Ostatní EU8	238	8
Irsko	403	13
Německo	304	10
Francie	136	5
Itálie	133	4
Rumunko	101	3
Portugalsko	90	3
Zbytek EU	831	28
Celkově	3012	100

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

Obr. č. 21: Imigrace do Spojeného království dle země narození ze zemí EU

(Zdroj: ONS, vlastní zpracování)

8.4.6 Finanční služby

Účinek na Spojené království

Finanční a pojišťovací byznys zaměstnává 3,6 % britské pracovní síly. Finanční služby představují téměř 10 % britského exportu, z čehož proudí 41 % do EU. Pojišťovací služby zahrnují 4,3 % a do EU jich směřuje 18 %. V případě pojišťovnictví nemusí být obavy oprávněné. Pojišťovnictví má globální přesah, ovšem finanční služby představují nejdůležitější oblast a vyjednávání o dohodě nemusí být vůbec snadné (Eurostat, 2018).

Spojené království by bylo přinuceno k volbě mezi modelem Norska či pozice „*třetí země*“ se statusem WTO (Světová obchodní organizace). Zároveň je EU v současnosti v procesu zpřísnění pravidel „*třetím zemím*“ v oblasti finančních služeb dle směrnice o finančních nástrojích (MiFID III), jež je normativním legislativním nařízením Evropské unie (Vasbo, 2015).

Účinek na Evropskou unii

Brexit může mít dopad na lokaci, likviditu a nákladovost finančních služeb v EU. Většina významných evropských bank provádí nejvíce operací v Londýně, přičemž jejich přemístění by bylo velmi nákladné. Hlavní město Anglie není však pouze finančním centrem, jedná se taky o mezinárodní centrum, které má v mnoha ohledech dominantní postavení. Brexit by měl vyvolat vlnu debaty ohledně finančních regulací a případných relokací finančních služeb mimo Londýn (Emerson, 2017).

8.4.7 Politika obchodu

Účinek na Spojené království

Priority Spojeného království v rámci obchodní politiky budou pravděpodobně podobné jako při členství v EU. Spojené království oslabí svůj vliv v rámci WTO (Světová obchodní organizace) (Emerson, 2017).

Účinek na Evropskou unii

EU se vyznačuje otevřeností a liberálním přístupem v oblasti politiky obchodu. Zde je patrná stopa Spojeného království. To tuto politiku dostalo na nejvyšší úroveň a dá se předpokládat, že by byla EU méně atraktivním obchodním partnerem, pokud by již nebylo její součástí (Vasbo, 2015).

8.4.8 Globální postavení

Účinek na Spojené království

Spojené království je historicky jeden z hlavních světových lídrů. Je členem G7, G20, NATO a stálým členem Rady bezpečnosti OSN. V posledních letech jsou v popředí britského zájmu a vlivu tyto tři oblasti: Evropská unie, hospodářské a bezpečnostní partnerství s USA, bilaterální a institucionální vztahy.

Přestože patřilo ke světovým velmocím, tak právě prochází obdobím, které se vyznačuje postupným ústupem z předních pozic. Jeho vliv oslabuje a neexistuje žádný předpoklad, podle něhož by se mělo Spojené království znovu dostat na nejpřednější pozice.

Podstatná je i filozofie USA, která se stále více orientuje na Asii. Pro USA už není Británie příliš atraktivním partnerem (EMI, 2016).

V rámci EU mohlo Spojené království hlasitěji upozorňovat na globální problémy, které jsou v jeho zorném poli. Vystoupení z EU by mohlo urychlit ztrátu mezinárodního vlivu (Bond, Besch, 2016).

Účinek na Evropskou unii

EU ztratí značnou část vlivu v zahraniční politice a bezpečnosti. Spojené království patří společně s Francií ke stálým členům Rady bezpečnosti OSN a je jednou ze dvou nejmocnějších sil v Evropě.

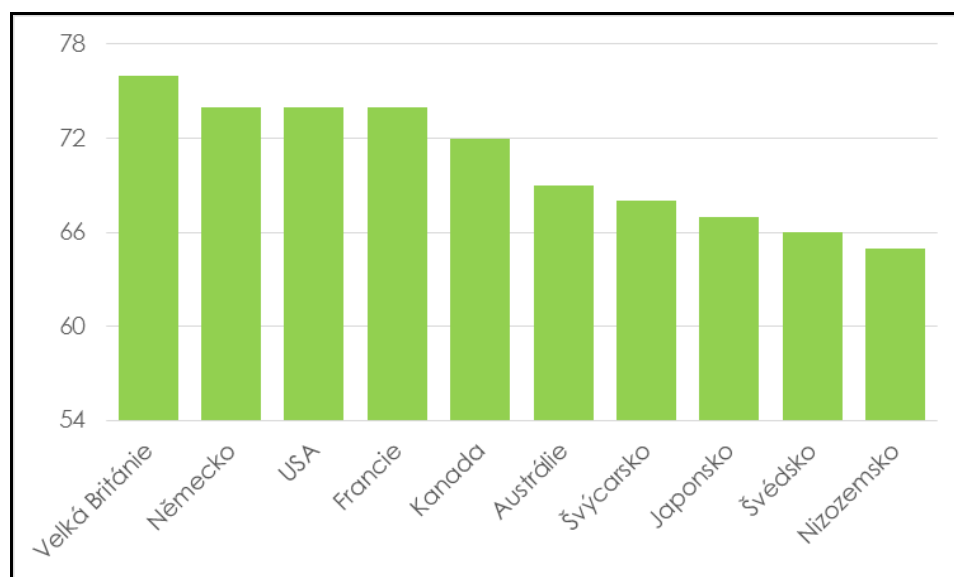
Spojené království je také na velmi vysoké úrovni, co se týče kulturních a politických hodnot a diplomacie. Z tohoto zdroje vlivu mohla EU těžit. Po brexitu bude tato skutečnost bezesporu oslabena.

Spojené království má mezinárodní vliv především díky BBC, společenství Commonwealth, Oddělení pro mezinárodní rozvoj, kulturním institucím a vysokou kvalitou vzdělání.

Taktéž má nezanedbatelnou „těžkou“ sílu. Vojenská, finanční a zahraniční moc představují silný vliv. V globálním měřítku utrácí více peněz za armádu pouze 4 státy. Zároveň Spojené království disponuje po USA největším zdrojem financí pro rozvoj vojenské techniky. Pro EU by mohlo být nebezpečné, kdyby se Spojené království přidalo na stranu USA (Bond, Besch, 2016).

Měkká síla Spojeného království

Tento index se zabývá porovnáváním kvality politiky, kulturního rozsahu, síly diplomacie, vzdělávacího systému, formy ekonomického modelu, HDP, digitalizace země (McClory, 2017).

Obr. č. 22: Světový index měkké síly

(Zdroj: IfG-Monocle Soft Power Index, 2015, vlastní zpracování)

8.4.9 Rozpočet

Účinek na Spojené království

Nynější náklady Spojeného království spojené se členstvím v EU můžeme relativně lehce spočítat. Po brexitu bude záležet především na schopnosti vyjednávání. Lze očekávat výrazné změny napříč celým systémem. Zatímco někde by si mohlo finančně polepšit, tak jinde zase razantně přitížit (Emerson, 2017).

Příspěvek do rozpočtu EU by se měl pohybovat na úrovni 0,5 % HDP do roku 2019. Když přepočítáme příspěvky do rozpočtu EU od Norska a Švýcarska a aplikujeme je na budoucí potenciální britský scénář, tak v případě norského modelu by si Spojené království ulehčilo o 9 % a v případě švýcarského modelu o 55 % ze současné výše příspěvků.

Možná komplikace by zde mohla nastat ztrátou rabatu, což by udělalo významný rozdíl (Šimová, 2015).

Účinek na Evropskou unii

EU se musí připravit na ztrátu významného přispěvatele do rozpočtu. Vzniklá propast se dá zaplnit zvýšením příspěvků členů EU nebo strukturálním šetřením. Druhá varianta je však podle odborníků méně pravděpodobná (Vasbo, 2015).

V absolutních číslech je Spojené království druhým největším přispěvatelem do rozpočtu EU. Více peněz proudí pouze z Německa. Pokud bychom se bavili o relativním vyjádření vycházející z HNP, pak by Británie obsadila čtvrtou příčku za Švédskem, Dánskem a Německem.

Je zde započítán „britský rabat“, což je zvláštní systém kompenzace části salda rozpočtových výdajů Británie na EU, jež je v případě Spojeného království poměrně sporná.

EU vidí dále cestu v ušetření výdajů především v administrativě a zemědělství. Z těchto oblastí chce peníze alokovat především do vědy, výzkumu, inovací a podpory růstu a rozvoje ekonomiky (Emerson, 2017).

8.4.10 Nejistota

Účinek na Spojené království

Brexit by se za určitých okolností mohl stát velmi vleklým procesem trvajícím i 10 let. Konečný bod se stále může měnit. Tato skutečnost může vyvolávat velkou nejistotu a obavy v mnoha oblastech obchodu, ale především při větších investičních rozhodnutích, které mají zpravidla delší dobu realizace (BBC, 2018).

Pokud by šlo Spojené království cestou švýcarského modelu, resp. vyjednávání bilaterálních dohod, pak by se mohlo jednat o velmi zdoluhavý proces, což by poškodilo jak investory, tak exportéry. Ať už zvolí Spojené království jakýkoliv model, tak bude muset počítat s komplikacemi v delším časovém horizontu (Smith, 2016).

Účinek na Evropskou unii

Domníváme se, že pocit nejistoty a s ním mnohdy spojený euroskepticismus by po brexitu mohly být více patrné. Je ovšem na místě i předpoklad, že zásadní roli hraje historicky specifický proces sbližování Spojeného království s „kontinentální“ Evropou, proto by tento způsob neměl sloužit jako exemplární (Šimová, 2015).

Tab. č. 3: Přehled závažnosti brexitu na jednotlivé aspekty v rámci Spojeného království a EU

Obchod v Evropě	Účinek na Spojené království	II	Regulační rozdíly rostou společně se vzrůstajícími obchodními náklady	Pro Británii je obchod s EU důležitější, než pro EU	II	Účinek na Evropskou unii
Přímé zahraniční investice		III	Británie je méně atraktivní jako vstupní brána do Evropy a jako místo pro investice	Nevhodnost přemístění investic z Británie, riziko porušení norem ze strany Británie pro přilákání PZI	I	
Liberalizace a regulace		III	Británie ztrácí vliv na regulaci EU	Evropská rada se odvrací od liberalizace	III	
Politika průmyslu		I	Británie získává flexibilitu nad průmyslovou politikou, ztrácí výhody vlivu v některých sektorech	Oslabení konkurenceschopnosti, lepší spolupráce při vzdělání a výzkumu	I	
Přistěhovalectví		II	Zpřísnění imigrace, možné oslabení konkurenceschopnosti	Druhotná imigrace, politická nákaza	I	
Finanční služby		III	Británie si zachovává silná finanční trh, ale ztrácí flexibilitu na evropském trhu	Firmy i domácnosti doplácí na ztrátu likvidity a větších nákladů za finanční služby	III	
Politika obchodu		II	Británie ztrácí moc a vliv, není primárním obchodním partnerem	EU je méně atraktivní obchodní partner bez Británie, ztrácí člena se silným obchodním postavením	II	
Globální postavení		II	Ztráta tzv. "zdvojeného" vlivu, negativní dopad na ekonomickou a zahraniční politiku	EU ztrácí měkkou i tvrdou sílu, může jednat soudržněji	II	
Rozpočet		I	Odlehčení rozpočtu, míra závislá na budoucím modelu	Absence významného přispěvatele, zvýšení příspěvků či větší úspory	II	
Nejistota		III	Obavy z délky a způsobu procesu, poškození obchodu a investic	Nejistota v obchodu EU, možná politická nákaza členských států	III	

(Zdroj: BBC, vlastní zpracování)

9 Role Spojeného království ve světové politice podle základních geopolitických teorií

9.1 Geopolitika jako vědní disciplína

Geopolitika nabízí několik teorií, které se odvíjí od jednotlivých etap této vědní disciplíny. Samotná geopolitika má několik výkladů. My pro zjednodušení využijeme výklad, že se jedná o formu rivality mezi velmocemi. Soupeření o moc v prostoru. Geopolitika je součástí politické geografie, přičemž je velmi úzce spojena se studiem mezinárodních vztahů (Thiem, 2008).

Pozornost této kapitoly bude věnována hlavním vývojovým etapám, které jsou tři: Německá geopolitika, Anglosaská geopolitika, Novodobá geopolitika a poté na geopolitický vývoj Spojeného království.

9.2 Německá geopolitika

Friedrich Ratzel (1844–1904)

Jedná se o zakladatele německé geopolitiky. Ve svých úvahách vychází z teorie Darwinismu. Stát by měl být živoucí uspořádaný celek, v němž by měla vládnout harmonie. Dle Ratzela dochází ke změně hranic států kvůli boji o životní prostor. Hranice označuje jako dynamické (Fňukal, 2013).

Rudolf Kjellén (1864–1922)

Pokračovatel Ratzela, který věnoval pozornost přirozenosti běhu státu. Viděl stát jako živý celek vyššího charakteru, s čímž souvisí řazení geopolitiky na samotný vrchol státovědy. Zavedení pojmu geopolitika se objevilo vůbec poprvé.

Rozvoj a pokrok pro něj představovaly války, které eliminovaly nezdravé státy. Odlivu obyvatelstva nepřipisuje zásadní pozornost. Ta se upírá k velikosti území, za mocný považuje stát, který vlastní mnohá teritoria. V ideálním případě je toto území ušetřeno okolnímu tlaku, je kruhového tvaru a jeho přírodní a morfologický charakter je příznivý.

Vyčleňuje dva typy mocností dle řádu: mocnosti 1. řádu (Spojené království, USA, Rusko, Německo) a mocnosti 2. řádu (Itálie, Francie, Rakousko–Uhersko, Japonsko) (Fňukal, 2013).

Karl Haushofer (1869 – 1946)

Muž, který sympatizoval s nacisty. Zmiňoval zejména nedostatečný prostor pro Německo. Vytvořil tzv. „*panregiony*“. Ty vyčlenil na: Panameriku, Euroafriku, Panrusko a Dálněvýchodní sféru. Každý z těchto regionů měl jádro (sever) a periférie (jih). V jádru je jedna určující mocnost. Haushofer označil jako konkrétní mocnosti: USA, Německo, Rusko a Japonsko (Fňukal, 2013).

9.3 Anglosaská geopolitika

Alfred Thayer Mahan (1840–1914)

Jeho teorie se opírá o důležitost světového oceánu. Proto je nejdůležitější námořní moc. Proslavila ho kniha: „*The influence of Seapower upon History*“. Analogii vnímá v základních bodech, kterými jsou: vláda na moři, vláda obchodu a bohatství. Tyto tři prvky spojuje jako na sobě závislé a od sebe se odvíjející.

Srovnává pozemní a námořní moc, přičemž tvrdí, že námořní je tou vítěznou. Reprezentanty námořní moci jsou Spojené království a USA, pozemní moci Rusko a místo, kde se vytváří konflikt mezi těmito silami je Asie. Z jihu je toto území pod nadvládou Spojeného království a ze severu pod nadvládou Ruska.

Mahan avizoval, že USA i Spojené království jsou ostrovní mocnosti, které mohou být právě díky své poloze zranitelné. Na druhé straně zmiňoval obrovskou anglo–americkou námořní sílu, která měla velký přesah do dějin. Britská námořní síla dle Mahana hrála velkou roli při Francouzské revoluci, kterou chápe jako velký převrat.

Později varoval před rivalitou mezi Německem a Spojeným královstvím. Poukazoval na skutečnost, že by se mohlo jednat o konflikt globálního měřítka.

Poté zmiňoval nadvládu Ruska, která by měla být kompenzována aliancí zemí: USA, Spojeného království, Francie, Německa a Japonska (Sempa, 2014).

Halford John Mackinder (1861–1947)

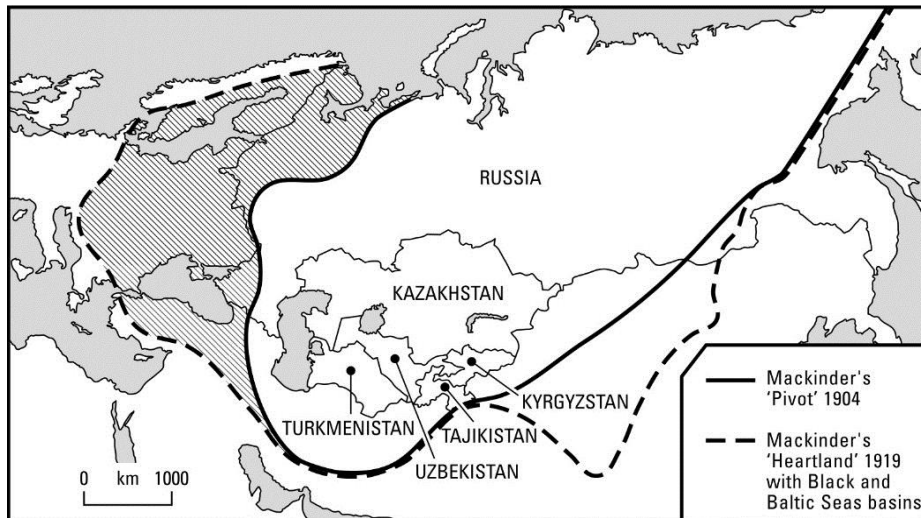
Stvořitel konceptu Heartlandu. Jako nejdůležitější geografické území zvolil východní Evropu, od jejíž nadvlády se odvíjela nadvláda Světového ostrova, resp. světa.

Rozvojem železnice přestala být pozemní moc zaostalou vůči námořní. Mackinder dělí svět na světový ostrov a světový oceán, přičemž ostrovy ve světovém oceánu (Spojené království, USA, Japonsko, Austrálie) mají teprve udělat výraznou stopu do světového běhu.

Kromě Heartlandu máme ještě vnitřní a vnější půlměsíc, jehož součástí je Spojené království. Vnější půlměsíc je separován od vnitřního – oceánem či pouští. Zásadní je zde Heartland a vnitřní půlměsíc. Kdyby se podařilo např. Rusku ovládnout vnitřní půlměsíc či naopak Německu Heartland, došlo by k ovládnutí celého světa. Další variantou by mohla být kooperace Ruska a Německa, avšak byly patrné snahy, jež tomu měly zabránit. Později vedla tato teorie ke vzniku organizací, které vytvářely kooperaci USA a Evropy.

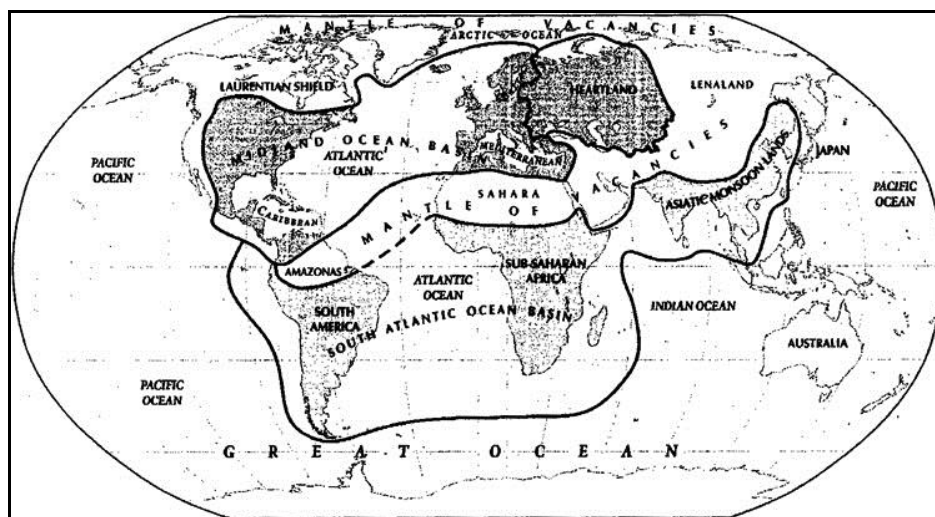
Prapůvod této teorie lze sledovat v oslabování Spojeného království jako dominantní velmoci. Prezentoval názor, podle něhož je u konce nadvláda zemí, které mají spojení skrze oceán. Toto tzv. „*Kolumbovské období*“ mělo na počátku 20. století skončit. 20. století označoval za století moci, která se odvíjí od síly na pevnině. V tomto směru zmiňoval především vzestup Ruska a Německa jako světových velmocí.

V meziválečném období přišel Mackinder s teorií o novém rozložení mocenských sil, které rozdělil do dvou skupin. První je Ameroevropa, kterou reprezentují především velmoci USA, Spojené království a Francie, a jako protiváha je opět Heartland reprezentovaný SSSR. Paradoxem je, že takové rozložení sil představuje potenciál pro možnou kooperaci. Je to důsledkem vyrovnané sféry vlivu a moci. Takový vztah mocenské rovnováhy je možné rozvíjet (Fňukal, 2013).

Obr. č. 23: Koncept Heartlandu v roce 1904 a 1919

(Zdroj: <https://www.ca-c.org>)

Obr. č. 24: Koncept Heartlandu v roce 1943

(Zdroj: Cohen, 2003)

Nicholas Spykman (1893–1943)

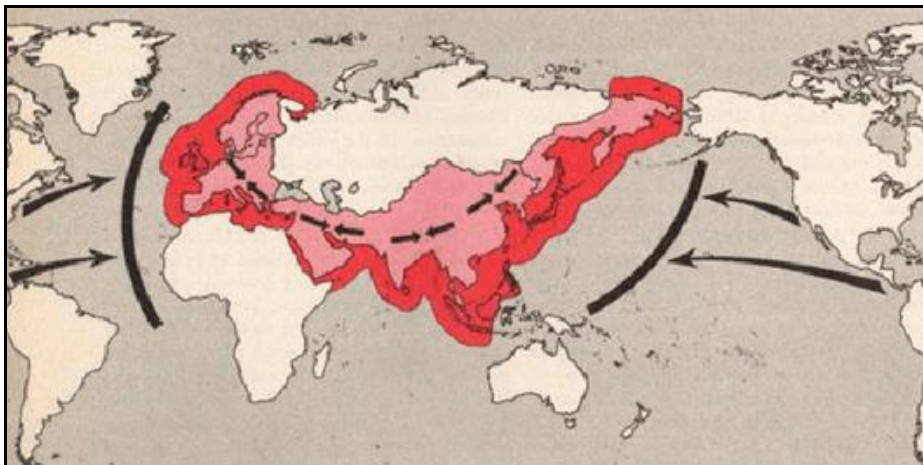
Spykmanova teorie je odrazem myšlenek Mackindera. Především v pohledu na propojení politických idejí a geografie v souvislosti s ovládnutím daného území. Práce: „*Geography of Peace*“ je úkazem schopnosti geografie generovat světovou moc.

Proto použil vnitřní půlměsíc a ve svém modelu ho nazval Rimland. Právě Rimland měl být územím konfliktu pozemní a námořní moci. Technologie, poloha a nerostné bohatství sloužily jako pádné důvody pro jeho teorii.

Také přeformuloval Mackinderův výrok o ovládnutí světa. Zmiňuje důležitost ovládnutí Rimlandu, což předurčuje nadvládu nad Euroasií a ta umožňuje kontrolovat svět.

Reakce na tuto teorii na sebe nedaly dlouho čekat. USA byly spoluúčastníkem téměř každého konfliktu na území Rimlandu a Spojené království na témže území zvládlo ještě před světovými válkami vybudovat ropnou rafinerii.

Tento koncept myšlení měl taktéž podíl na vytvoření vojenských aliancí (NATO, CENTO, SEATO) (Fňukal, 2013).

Obr. č. 25: Spykmanova geopolitická mapa

(Zdroj: <https://alchetron.com>)

9.4 Multipolární teorie a novodobá geopolitika

Multipolární teorie odmítá bipolární pohled na svět a Spojené království již nehraje takovou roli jako v předešlých teoriích. Dle Cohena je Spojené království součástí geopolitického regionu Angloamerika a Karibik (Fňukal, 2013).

Donald W. Meinig (*1924)

Meinig přichází s myšlenkou, která vyvrací striktní prostorové chápání jeho předchůdců. Jako důležitou proměnnou definuje kulturní prostředí daného státu a zároveň upozorňuje na jeho přirozenou změnu v čase. V případě Spojeného království dodává, že celé dějiny nebyly opředeny pozorností na moře (Fňukal, 2013).

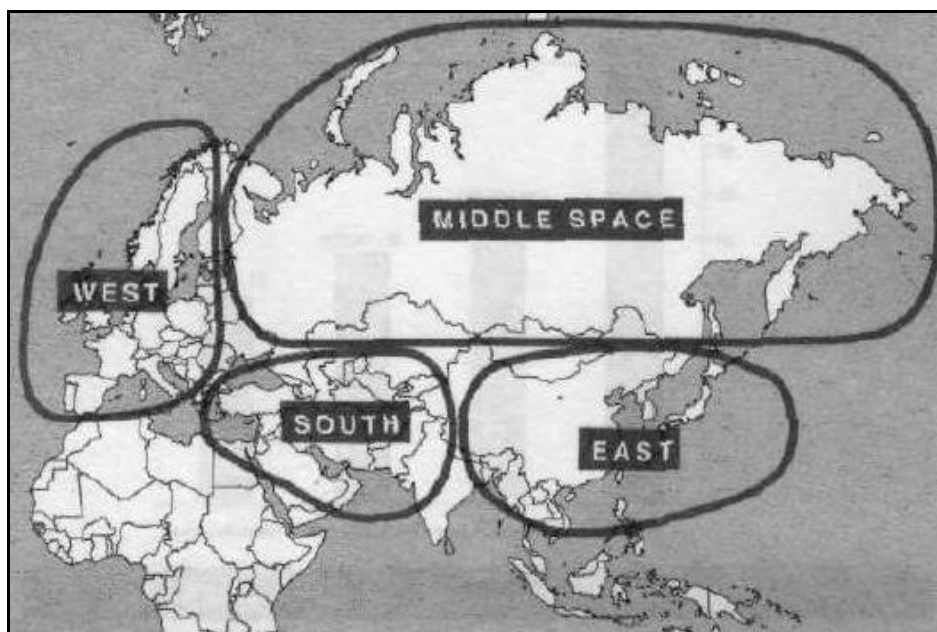
Samuel Phillips Huntington (1927–2008)

Současná geopolitika v podání Huntingtona rozděluje svět na civilizace, které mají své vlastní pravidla v nejširším slova smyslu. Spojené království patří do civilizace Západní, společně se zeměmi EU a ostatními významnými zeměmi (z hlediska moci) Evropy (Betts, 2011).

Zbigniew Brzezinski (1928–2017)

V 90. letech 20. století vytvořil tento politolog koncept geopolitiky zvaný „Velká šachovnice“. Klade velký důraz na moc v Eurasii, od které se dále odvíjí nadvláda nad celým světem a doslova podřízenost Afriky. Toto území je tedy geopoliticky nejvýznamnější.

Brzezinski vyčlenil šachovnici na čtyři geografické území: Západ, Střed, Jih, Východ. Autor zmiňuje, že převaha na moři či souši není relevantní a připomíná, že konflikt v Eurasii není otázkou dvou zemí, ale celých skupin států (Panský, 2010).

Obr. č. 26: Euroasijská šachovnice

(Zdroj: BRZEZINSKI, 1999)

9.5 Geopolitická historie Spojeného království

Spojené království se již od dávné historie koncentrovalo na svůj potenciál na oceánu. Na základě této skutečnosti se vykristalizovalo spousta teorií, které spojují britskou zahraniční politiku s mořem. Snaha Spojeného království ovládnout svět skrze moc na moři provázela lidstvo od nepaměti (Ackroyed, 2004).

V historických zmínkách se objevuje Spojené království jako námořní velmoc již od 6. století a v průběhu času se o tuto problematiku otírá dokonce Shakespeare. Celá řada historických pojetí Spojeného království má dokonce přesah do novodobé zahraniční politiky. Pojmy jako „pevnost“ či „požehnaná půda“ jsou stále živé. V 16. století se objevuje filozofie, která prosazuje názor, že je Spojené království samo svět. Hájeno ze všech stran oceánem, na kterém je dominantní.

Následující epocha 17. a 18. století výrazně podtrhla britskou nadřazenost. Spojené království se odtrhlo od Evropy názorově, resp. ideologicky a zadalo tak pro počátek vzniku tzv. „*Britského impéria*“. Toho času se Británie těšila z geopolitického postavení, které již nikdy nemělo tak dominantní pozici (Mahan, 1890).

Vláda na moři pokračovala v 19. století a prohloubila britskou odloučenost. Spojené království nepociťovalo zranitelnost z vnějšího světa a naopak budovalo síť podléhajících států. Spojené království představovalo mj. typickou koloniální mocnost. Samotná geografie Spojeného království zde hrála zásadní roli. Zahraniční politika byla postavena na opěrných bodech pro zachování britské hegemonie.

Nemalou roli hrálo geografické postavení i při rozvoje myšlenky Atlantismu. Toto anglo–americké propojení se formovalo na základě zvyků, víry a v neposlední řadě pověstného pragmatismu obou stran (Brzezinski, 2004).

Při světových konfliktech využívalo Spojené království velmi obratně tzv. „*strategii anakondy*“. Jedná se o dosáhnutí hospodářského vyčerpání protivníka díky přerušení zásobovacích a obchodních vazeb. Ovšem právě konec světových konfliktů v roce 1945 a určité relativní vyčerpání samotného Spojeného království muselo zákonitě přinést i změnu britské koncepce politiky. V této době již ostrovní izolace nepředstavovala stoprocentní jistotu bezpečí. Z této skutečnosti vycházela následná intenzivní spolupráce s USA při potlačení komunismu a potenciálních znepřátelených aliancí (Ackroyed, 2004).

Námořní síla byla silně kompenzována leteckou a pozemní, čímž ztrácela na významu. Přesto Spojené království využilo od 60. let 20. století teorii Mohana o námořní velmoci. Zároveň využilo své polohy při nukleární strategii založenou na námořní hrozbě. USA bylo velmi důležitým strategickým partnerem, což bylo stvrzeno i několika dohodami.

Ostatně i Válka o Falklandy či Suezská krize mohou sloužit jako potvrzení důležitosti a spojitosti Spojeného království a oceánu (Brzezinski, 2004).

9.6 Formování novodobých geopolitických vztahů mezi Spojeným

královstvím a Evropou

Přestože v poválečném období bylo vhodné prostředí na vytváření různých forem integrit, tak Spojené království situaci vnímalo odlišně. Vždy mělo svoje území pod kontrolou z historického hlediska, což umocňovalo psychologický efekt nadřazenosti a nepotřebnosti sblížení s Evropou. Evropské sdružování států nezapadalo do plánů britských politiků.

Winston Churchill a jeho teorie tří kruhů byla pro tuto chvíli směrodatná. Spojené království nemělo zájem překračovat standardy vztahu s Evropou nad rámec vztahů s USA a Commonwealthu. Samotné Spojené království spíše živilo sklony přirazení Evropy na spodek této hierarchie. Spojené království si pohrávalo s myšlenkovou koncepcí tzv. „*třetí síly*“. Chtěla vystupovat jako partner a zároveň prostředník mezi USA a Evropou, k čemuž ji předurčovala opět geografická poloha (Bosák, 2007).

Postoj k Evropě byl značně ovlivněn vazbami na Commonwealth a USA. Především, když odezněla 2. světová válka, tak Commonwealth představoval významnou hospodářskou i politickou destinaci pro Spojené království. Při vítězství ve 2. světové válce hrál Commonwealth důležitou roli, tudíž Spojené království nemělo důvod myslet proevropsky. Spojené království mělo vůči Commonwealthu a Evropě přesně odlišné postoje a to ve prospěch Společenství národů (Commonwealthu) (Brzezinski, 2004).

Vztah s USA byl postavený na historických událostech, podobné kultuře a filozofii. Spojenému království se tento vztah snažilo vždy utužovat, protože z hlediska geopolitiky se jedná o velice důležitého partnera. V konečném důsledku se to projevilo jako značná izolace od Evropy a ve světle následujícího dění byla tato izolace především ideologická (Bosák, 2007).

10 Spojené království mimo EU – geopolitická interpretace

Spojené království stojí na pokraji vystoupení z EU a je v pozici značné nejistoty ve všech ohledech, včetně geopolitiky. Předchozí modely se zdají býti překonané a Spojené království musí najít novou strategii, která bude dosahovat globálního rozměru. Anglosaský koncept partnerství již taky nesplňuje požadavky na vytvoření konkurenceschopné světové protiváhy. Spojené království stojí před úkolem hledání nové či staronové identity, která bude obsahovat nové aspekty pro formování globálního postavení.

Při tomto procesu se bude Spojené království pravděpodobně snažit o hledání nových partnerů či utužování vztahů se současnými. Nynější působnost v euroatlantickém prostoru ztrácí na vlivu především v důsledku globalizace a růstu nových světových velmocí. Dokonce i převaha a moc na oceánu je již méně signifikantní. Z těchto důvodů bude třeba hledat rovnováhu jiným způsobem (Wright, 2017).

Brexit bude pro britský mezinárodní vliv znamenat velký otřes. Dají se předpokládat strukturální změny, které mohou být srovnatelné s koncem Britského impéria. Z historie Spojeného království vyplývá, že měla vždy zásadní slovo k otázkám globální politiky. Spojené království si může zvolit mezi dvěma přístupy (uzavřená x otevřená), případně kompromis těchto dvou modelů (Slack, 2016).

V prvním případě lze umocnit izolaci. Stát se uzavřenější. Prosazovat svoji suverenitu a výjimečnost. Zvýšit bezpečnost a zajistit větší kontrolou hranic. Tato možnost je opřená o myšlenky některých politiků a značné části britské veřejnosti. V dnešním globalizovaném světě by se tento přístup pravděpodobně rovnal hospodářskému, politickému a sociálnímu rozkladu.

Druhá varianta je přesným opakem k předcházející. Představuje výraznou otevřenost a vytvoření vhodné půdy pro vysokou konkurenci, participaci na světovém obchodu a investicích (Wright, 2017).

Spojené království je velmi provázáno s EU. Tato spojitost je opřená především o ekonomický sektor. Proto bude velmi důležité vyřešení této otázky. Spojené království se v globálním měřítku nebude chtít stát mocností II. řádu a proto ji čeká spousta výzev, z nichž je nejaktuálnější právě vztah s EU. K zachování svého statutu má navzdory úpadku velké množství nástrojů.

Spojené království bude stále patřit k vedoucím členům OSN, NATO, G7 a Commonwealthu. K tomu musíme připočítat členství v několika evropských organizacích. Vliv v těchto organizacích pravděpodobně po brexitu oslábne. Spojené království disponuje velkými armádními kapacitami, vysokou úrovní diplomacie a kvalitním vzděláním. Z těchto důvodů bude mít stále globální přesah.

Pro Spojené království působí velmi nejistě zvolení Donalda Trumpa za prezidenta USA. Mění se zahraniční politika USA se výrazně promítá i do partnerství se Spojeným královstvím. Přestože se USA přiklání k budování evropské integrace, tak se bude nadále snažit o efektivní spolupráci se Spojeným královstvím a Evropou v oblasti obrany, bezpečnosti a demokracie (Olivie, 2017).

Spojené království je národ, jenž čítá 60 miliónů obyvatel a přes tento nepoměr bude chtít mít postavení na úrovni USA, Číny, EU či Ruska. Přestože k tomu Spojené království určité předpoklady má, tak to bude představovat velkou výzvu. Všechny zmíněné skutečnosti poukazují na fakt, že bude brexit pro Spojené království znamenat oslabení mocenského vlivu, ovšem nelze říct, že by se mělo jednat o trvalou a nezvratitelnou situaci (Wright, 2017).

10.1 Možná východiska pro Spojené království po brexitu

Primárním cílem pro Spojené království bude určení nového směru zahraniční politiky. Brexit je natolik převratnou záležitostí, která s sebou přinese řadu změn a Spojené království na ně musí přinášet odpovědi a řešení. Jasný koncept v záležitostech přesahujících hranice by měl být základem.

Dále bude velmi záležet na vztahu s EU. Vyjednávání podmínek bude oboustranně složité. Nicméně v otázce obrany a bezpečnostní politiky by měly EU a Spojené království stát při sobě. Vzhledem k hrozbám, které jsou aktuální zejména ze strany Ruska a Středního východu, je politika spolupráce v této oblasti nezbytná. Pro EU znamená taková spolupráce taktéž spoustu benefitů. Může se opřít o vojenské síly Spojeného království a její „*know-how*“ na vysoké úrovni. Problém může nastat ve chvíli rozhodování či koordinaci, protože Spojené království nebude přítomno na zasedáních EU a nebude mít hlasovací právo. Proto je nyní zásadní vyjednat takové podmínky, aby pozdější organizace a koordinace všech úkonů měla stanovená pravidla a vztah s EU fungoval na dobré úrovni (Slack, 2016).

Dále by se mělo Spojené království více orientovat na země, s nimiž prozatím nemá vybudované partnerství a snažit se hledat potenciál na daných trzích. Jedno z přesvědčení v referendu o brexitu byla svoboda v budování bližších partnerství se zeměmi růstového charakteru. Pro ilustraci se můžeme zmínit o Číně a Indii, jakožto o současných a především budoucích světových lídrů. Skrývají se zde obrovské investiční, hospodářské a politické možnosti. Diplomacie a zahraniční politika vlastně už začala ve 20. létech 21. století odklonem k tomuto směru. V tomto směru poskytne brexit maximální svobodu v rozhodování o partnerství a s tím souvisejících výhodách, ovšem i nevýhodách.

Například zvýšení orientace exportu na země BRIC. Tyto země vykazují růstový charakter a Spojené království s nimi obchoduje stále více. Nicméně stále tvoří pouze 8 % celkového exportu, což je číslo, které by šlo rapidně navýšit po uvolnění trhu v důsledku brexitu. Tak nízký podíl je dán také geografickou polohou, nicméně přičiněním globalizace a rozvoje dopravy se

tato překážka postupně zmírňuje. Opět bude záležet na vyjednání preferenčních obchodních dohod. Takové hospodářské spojení by se zajisté odrazilo i v geopolitice (Olivié, 2017).

Spolupráce na úrovni ekonomické bývá často klíčem k politickým dohodám a naopak. Přestože se jedná o ideologicky naprosto odlišné světy. Indie i Čína vedou naprosto odlišnou zahraniční politiku. Budování politických vztahů s těmito zeměmi je především otázkou diplomacie, kterou má Spojené království zvládnutou na vysoké úrovni.

Spojené království má nejužší ekonomické a politické partnerství s USA, Německem a Francií. Tyto velmoci stojí zároveň v čele západního světa. Spojené království, které je známo pro své pragmatické chování, může jít také cestou udržení starých partnerství a vytvoření nových. Mezi staré lze ještě přiřadit silné vazby na Kanadu, Austrálii a Nový Zéland (Commonwealth).

V neposlední řadě je třeba, aby Spojené království postupovalo správnými kroky v domácí politice. Budoucnost by měla stavět na pragmatismu, otevřenosti, svobodě a konkrétní vizi. Jako nejhorší varianta se jeví uzavřenost a izolace vůči okolnímu světu. V tomto případě by Spojené království ztratilo mezinárodní vliv a ohrozilo by svoji budoucnost ze všech hledisek perspektivy. Z tohoto důvodu je vnitřní politika velice důležitá, protože se odráží na zahraniční a ta už přináší důsledky svého nastavení.

V neposlední řadě bude pro Spojené království velmi směrodatné nakládání s finančními prostředky a zdroji. Po vystoupení dojde k uvolnění finančních toků, které by směřovaly do rozpočtu EU. Jejich směr bude akcelarovat konkurenceschopnost na trhu a v globálním měřítku by tyto prostředky měly zajišťovat diverzitu. Je velmi pravděpodobné, že část financí přibude armádě pro zvýšení bezpečnosti.

Dále se dá očekávat větší důraz na podporu diplomacie. Jedná se o britský klenot, který je třeba udržovat. Zvýšená snaha o navázání vztahů bude vyžadovat nemalé prostředky pro efektivní komunikaci. Dá se očekávat ještě hustější globální diplomatická síť Spojeného království. Spojené království bude mít potřebu zefektivnit celý diplomatický proces a rozšířit tuto oblast o další diplomaty, zahraniční specialisty na politiku a obchod a schopné osoby v Bruselu. Ministerstvo zahraničí by mělo spojovat všechny organizace, které slouží k budování zahraničních vztahů a mělo by působit jako koordinátor těchto institucí (Wright, 2017).

Spojené království získá kýženou suverenitu. Nastane čas pro plné využití nabytých hlubokých poznatků a znalostí. Výzvam, příležitostem a hrozbám bude čelit britská vláda, byznys, finančnictví, kultura, bezpečnost, veřejnost a jiné. Skrze kvalitní vzdělání bude tento proces značně usnadněn (Slack, 2016).

10.2 Shrnutí – Spojené království mimo EU

Je nasnadě, že Spojené království může mít před sebou slibnou budoucnost mimo členství EU. Kanada velmi dobře prosperuje vedle obrovské ekonomiky USA. Nový Zéland odmítl v 19. století připojení k Austrálii. Tato srovnání jsou pouhou ilustrací, že při správném nastavení vnitřního a vnějšího mechanismu lze úspěšně fungovat. Tuto skutečnost umocňuje fakt, že Spojené království bylo vždy spíše svébytným národem, přes všechny snahy o integraci (Buckle, 2015).

Přestože přirozeně ztrácí svůj globální vliv, tak stále udržuje silné celosvětové spojení a partnerství s mnoha státy. Rozvíjení této cesty se zdá být správné.

Nyní je budoucnost Spojeného království vložena do rukou politiků. Vnitrostátní reformy by měly přinést užitek na zahraničním poli, kde by Spojené království mělo vystupovat především jako otevřený partner. Spojené království je stále velmi atraktivní partner, ovšem nastavení dohod a norem (především s EU) může být velmi komplikované skrze blízkou minulost. Není garance, že bude EU proti Spojenému království vystupovat nekompromisně, odmítavě a situaci bude stavět pouze do roviny své legislativy. Poté by se hledalo řešení složitě. Taková pozice by samozřejmě způsobila zásadní odraz v geopolitice. Budoucí situace se vykresluje právě teď. Ve chvíli vystoupení z EU budou rozhodující jednání, která jsou vedená v této *“přípravné“* době (Wright, 2017.)

Pokud by Spojené království postupovalo dle současných odhadů, pak bychom se mohli dočkat zintenzivnění bilaterálního obchodu se zeměmi, jenž mají silný potenciál růstu a již dnes mocenskou pozici (Čína, Indie). Dále větší pozornost na USA a pravděpodobně mírné oslabení pozice v rámci Evropy. V mezinárodní politice se bude Spojené království přizpůsobovat trendu, kdy celosvětová moc směřuje od západu a severu k východu a jihu.

Koncentraci bude nadále směřovat na omezení regulací uvnitř země. Zejména na zahraniční investice a hospodářskou prosperitu. Brexit není rozhodnutí hospodářské, nýbrž politické. Toto rozhodnutí je výsledkem několika okolností a činitelů, z nichž je nejzásadnější ideologická s potřebou národní suverenity.

Pro Spojené království existuje cesta otevřeného, prosperujícího a globálně významného hráče. K dosažení takové pozice vede těžká a dlouhá cesta, která již započala (Buckle, 2015).

<p>SILNÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • světové postavení • členství ve významných organizacích • světový jazyk • geografická poloha • armáda • vzdělání • vysoký rozpočet • partnerství s USA • suverenita • příliš velká, aby zkrachovala • německý zájem o dobré politické a obchodní vztahy • zmírněný propad vlivu, Británie nebyla nikdy plnohodnotným členem • flexibilita v obchodu a při vyjednávání 	<p>SLABÉ STRÁNKY</p> <ul style="list-style-type: none"> • politická nestabilita • možnost fragmentace • pocitové a reálné snížení mezinárodního vlivu • ztráta ovlivňování chodu EU • redukce vlivu v zahraničních organizacích • hospodářská nejistota • snížení atraktivity pro zámořské investory • sblížení s USA se může projevit nejistotou např. ze strany Číny • nutnost budování nových dohod a vztahů • horší pozice při vyjednávání obchodních dohod • negativní dopad na bezpečnost • ovlivnění vztahu s Así, nutnost budovat znovu
<p>PŘÍLEŽITOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukázat světu své avizované možnosti • úzký vztah s USA • posílení pozice v NATO, zvýšená bezpečnostní závislost EU na NATO • USA–EU geopolitické soupeření, britská pozice třetí síly • větší důraz na bezpečnost • podílení se na restrukturalizaci EU v prospěch Británie • nové bilaterální vztahy s klíčovými partnery • proměna strategie obchodu, zahraniční pomoci a bezpečnosti • obnovení vztahu s Tureckem • oživit vztahy se zeměmi Asie na úrovni ekonomické, politické a bezpečnostní 	<p>HROZBY</p> <ul style="list-style-type: none"> • nový start při oslabení vlivu • izolace • přecenění svých mocenských možností • odmítavý postoj ze strany EU, především restrikce • vytvoření federace EU v čele s Německem • posílení vlivu Německa • vznik společné armády EU a podlomení vlivu NATO • posílení diplomatické role Francie • Německo–Ruské sblížení • zranitelnost eurozóny • rozvoj jednotného trhu EU • růst antiglobálního myšlení ve světě • nezájem EU v rámci budování společné obrany

Obr. č. 27: Spojené království mimo EU–SWOT analýza

(Zdroj: <http://www.independent.co.uk/>, vlastní zpracování)

11 Závěr

Spojené království prodělalo významnou změnu v zahraniční politice, postavení a vlivu. Především její novodobá historie (od 20. století) se nese v duchu velkých převratů, změn v přístupu a kompromisů. Vše nasvědčuje tomu, že by se tato skutečnost měla i nadále promítat do geopolitiky Spojeného království, především ve světle nynějšího vystoupení z EU.

Raná historie Spojeného království přinesla několik občanských konfliktů. Ovšem od 18. století začalo Spojené království budovat koloniální impérium, vedla řadu konfliktů s Francií o koloniální moc. Na konci 18. století se stala světovou supervelmocí.

Průmyslovou revolucí vytěžila a marně hledala konkurenci. Když se v 19. století objevovali první náznaky integrace v evropském prostoru, tak Spojené království stálo mimo. Striktně se od těchto snah izolovalo a přižívalo svoji moc expanzí v Africe. Na konci 19. století tvořilo Britské impérium čtvrtinu populace a pětinu obydlené souše.

Počátek 20. století přinesl nerovnováhu sil v Evropě, tudíž Spojené království opustilo koncept izolace. Ve 2. světové válce se dokázalo Spojené království ubránit Německu a z tohoto válečného období vyšlo posílněno, jelikož se konflikt odehrával především v „kontinentální“ Evropě.

Již v tomto období lze pozorovat přílišnou dávku národního cítění a vlastenectví. V kombinaci s typickým britským pragmatismem se jednalo o nečitelný stát, který se navenek vyjadřuje, že partnerství nepotřebuje. Nicméně stačí malý moment či záminka a nevyzpytatelnost Spojeného království převáží tuto nepotřebu na snahu o rozvoj partnerství.

Období začátku 20. století určovalo novou politiku vůči světu. Winston Churchill přinesl teorii tří kruhů, jenž znamenala orientaci na Commonwealth, poté USA a Evropu. Spojené království neshledávalo důvod, proč se sblížovat s evropskými zeměmi postihnutými následky z války a vykazovalo pocity nadřazenosti. Spojené království se řídilo koncepcí tzv. „omezené vázanosti“, což znamenalo v praxi izolaci. Tento zamítavý postoj pokračoval až do 60. let 20. století, kdy se již formovaly integrační procesy Evropy.

Změna přístupu přišla poklesem vlivu a tlakem ze strany USA. Vnější okolnosti přinutily Spojené království konat a tak roku 1959 vznikla organizace ESVO. Ovšem EHS odmítala spolupracovat s touto organizací, USA podporovala EHS a velkou bariéru tvořila geografická poloha jednotlivých členských zemí ESVO.

Poté se objevily snahy o vstup do EHS. Ty byly ovšem přibržděvány opoziční stranou a také ze strany Francie. Spojené království by bylo v EHS až příliš významným hráčem. Roku 1967 Spojené království pocítilo rapidní pokles globálního vlivu a snažilo se o vstup do EHS již podruhé. Poté se dočkalo veta ze strany Francie pro nečitelnost. V roce 1971 došlo k několika ústupkům ze strany Spojeného království i Francie a tehdejší proevropská politika Spojeného

království přinesla kýžený úspěch ve formě vstupu do ES. Globální význam ES narostl znatelným způsobem.

Vývoj dalších let se nesl ve znamení kritiky nastavených podmínek pro Spojené království. To posilovalo opozici a euroskepticismus. V roce 1975 proběhlo dokonce referendum, v němž se 67 % voličů vyslovilo pro setrvání v ES. V roce 1979 se stala premiérkou Margaret Thatcher. Tato žena přinesla do politiky Británie značně nacionalistický pohled, který stavěl Spojené království nad ostatní členské země. Jednoznačně hájila suverenitu států a měla odmítavý postoj k federativním myšlenkám. Tato politička chtěla především společný trh a odstranění obchodních bariér. Vlády Thatcher a Majora vykazovaly nejednoznačný postoj k evropské integraci. Evropa ve Spojeném království stále neshledala partnera, který by se dal považovat za loajálního.

Na počátku 90. let 20. století ve Spojeném království vyvrcholila euroskeptická nálada. Maastrichtská smlouva byla pro Spojené království další příležitostí, jak se vyjádřit negativně vůči evropské integraci. Tato brzdicí zahraniční politika přinesla Spojenému království problémy. Spojenému království se podařilo vyjednat značné ústupky. Tony Blair přinesl pro Evropu naději. Zpočátku dokonce prohlásil postupné snahy o integraci ve formě přijetí eura. Ovšem později se jeho pragmatický přístup dostal až příliš do povědomí Evropy, která nesouhlasila především s primární orientací na USA.

K ratifikaci Lisabonské smlouvy došlo roku 2008, přičemž byl později využit článek 50. David Cameron se orientoval na tradiční hodnoty. Prožil velice těžké období, v němž vyjednal několik dohod s EU a zároveň musel hájit svoji pozici v domácí politice. Spojené království se postupnými kroky opět dostávalo mimo Evropu. Britský euroskepticismus nabíral na síle a Cameron neustále zmiňoval britskou exkluzivitu, národní suverenitu a odkaz „*thatcherismu*“. V roce 2013 bylo již členství Spojeného království v EU ve velkém ohrožení. 23. června 2016 proběhlo referendum v neprospěch setrvání Spojeného království v EU.

Přestože se politická špička vyslovila pro setrvání, tak veřejnost zvolila jinak. Masivní protievropská kampaň v médiích přinesla ovoce. OECD vypracovala argumenty, proč je vystoupení z EU nevhodné z několika úhlů pohledu. Proti setrvání v EU hrály hlavně argumenty v otázkách imigrační politiky, příspěvky Spojeného království do EU a ztráta suverenity. Protože bylo referendum platné, tak odstoupil premiér Cameron a byl využit článek 50 Lisabonské smlouvy. Pro EU to znamenalo potřebu reforem a efektivnějších opatření.

Z hlediska volebních výsledků jsme zaznamenali silnou korelaci voličů s vysokoškolským vzděláním ve prospěch setrvání v EU. V případě věku se mladší generace spíše přikláníla k setrvání v EU. Venkovské oblasti byly spíše pro vystoupení z EU a městské pro setrvání, což potvrzuje například Londýn. Srovnání referenda z roku 1975 a 2016 ukazuje diametrálně odlišné volební chování, což je ilustrováno především na celkovém výsledku.

Spojené království může po vystoupení postupovat několika způsoby. Například po vzoru Norska, Švýcarska či uzavřít dohodu o volném trhu. V jednotlivých aspektech může Spojené království pocítit velké oslabení. Například v přímých zahraničních investicích, v regulačních opatřeních, ve finančních službách a celkové nejistotě. Naopak získat může ve vlastní politice průmyslu a rozpočtové politice. EU může být brexitem zasažena v oblasti regulací, finančních služeb a všeobecné nejistotě. Na druhé straně může prosperovat z přímých zahraničních investic, v politice průmyslu a imigrační politice.

Spojené království se historicky vyprofilovalo jako námořní velmoc. Geografická poloha ji v minulých stoletích dávala strategickou výhodu. Především od 17. století lze silně pocítit odklon od Evropy, zejména ideologický.

Dlouhou dobu Spojené království nepocíťovalo zranitelnost z vnějšího prostředí. Zahraniční politika byla nastavena na bodech, které zajišťovaly udržení hegemonie. Zásadní roli hrála také myšlenka Atlantismu. Toto anglo-americké propojení se formovalo na základě zvyků, víry a v neposlední řadě pověstného pragmatismu obou stran. Ve 20. století přišel britský ústup z pozice supervelmoci. Došlo k posílení vlivu pozemních a leteckých sil. Spojené království se již nemohlo opírat pouze o sílu na moři.

Ve vztahu k Evropě a evropským integracím mělo Spojené království spíše skeptické postavení, které se projevilo i do současných tendencí. Spojené království by chtělo získat pozici tzv. „*třetí síly*“. Pozici, v které by byla prostředníkem mezi EU a USA, nicméně pro zmíněné strany nemá tato filozofie téměř opodstatnění.

Spojené království je na prahu vystoupení z EU. Návrat k předchozím modelům není vzhledem k aktuálnímu postavení reálný. Izolace by byla cestou nesprávnou. Anglosaský koncept partnerství je již také překonán.

Spojené království bude potřebovat najít novou strategii. Pro britskou geopolitiku bude znamenat brexit těžký otřes. Koncept zahraniční politiky by měl být postavený na otevřenosti, diplomacii, nacházení nových vztahů a utužování starých. Spojené království je nuceno stavět svoji budoucnost na partnerství v globálním měřítku. Její vliv se stává spíše druhořadý, ale nepochybně je zde potenciál na změnu scénáře.

Brexit je politické rozhodnutí, které vychází z potřeby ideologie národní suverenity. Po brexitu nastane s menší nadsázkou známá situace, ovšem za dramaticky odlišných okolností. Spojené království bude opět opanovat suverenitou. V jaké míře bude působit národní cítění a pocit nadřazenosti ukáže čas, ovšem tradiční britský pragmatismus bude zajisté přítomen.

12 Summary

The theme of my diploma thesis is called: The United Kingdom and its European process of integration – geopolitical interpretation.

The United Kingdom underwent a significant change considering foreign policy, status and influence. Primarily its modern history since 20th century is perceived by number of great changes in terms of access and compromises.

The United Kingdom started building its colonial empire since 18th century. However, the United Kingdom stood away when first indications appeared on European area in 19th century. The efforts were strictly eliminated and power was concentrated on expansion in Africa.

The beginning of 20th century was marked by imbalance of power in Europe, therefore, the UK left the concept of isolation. The UK was protected from German attacks during the Second World War and power was significantly reinforced due to war period. The period of 20th century gave way to new politics in the world. Winston Churchill brought a theory of three rings which meant the orientation on Commonwealth, USA and later on Europe.

The change of access emerged due to fall of influence and pressure from the USA. The external circumstances forced the UK to act and new organization ESVO was created in 1959. In 1971, there were many concessions made from side of the UK and France, a former pro-European politics of United Kingdom brought a success and entrance to EC. In the early nineties, the UK was marked by culmination of the Eurosceptic mood. The Maastricht Treaty provided a new occasion to UK to express certain doubts against European integration.

In 2013, the membership of the UK in EU was on a high wire because decision of staying the UK in EU was approved. In June 2016, there was a referendum to UK disadvantage on staying in EU.

The UK can move in many directions after leaving EU, they can make an agreement on free market such as in Norway or Switzerland. In certain aspects the UK can experience a big weakening in PZI, regulatory measurements, financial services and overall uncertainty. On the other hand they can make a profit in domestic politics of industry and budget politics. The EU can be affected by Brexit in the field of regulation and financial services. On the other hand it can prosper in PZI, industry politics and politics of immigration.

When talking about history, the UK turned out to be a strong naval power. The geographical position turned up as important advantage in terms of strategy. The idea of Atlantism also played a significant part of it. This Anglo-American connection was formed on the basis of habits, religion and famous pragmatism on either side.

The UK will need to find a new strategy. The Brexit will signify a huge upheaval for British geopolitics. The concept of foreign politics should be based on openness, finding new relations and keeping old ones. The UK is forced to build its future on partnership on a global scale.

Použité zdroje a literatura

ACKROYED, Peter. *Albion – Kořeny anglické imaginace*. 1. Praha: BB art, 2004. ISBN 80-7341-293-4, s. 17–18

Article 50: UK set to formally trigger Brexit process. *BBC* [online]. 2017 [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-39422353>

BETTS, Richard. *Samuel P. Huntington* [online]. 2011 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Samuel-P-Huntington>

BLAŽEK, J. - KOSTELECKÝ, T. (1991): Geografická analýza výsledku parlamentních voleb v roce 1990. Sborník České geografické společnosti, 1991, č. 1, s.1-14.

BOND, By lan a Sophia BESCH. Europe after Brexit Unleashed or undone?. *Centre for European Reform*[online]. Londýn, 2016 [cit. 2017-12-02]. Dostupné z: http://www.cer.eu/sites/default/files/pb_euafterBrexit_15april16.pdf

BONDE, Jens-Peter. *The Lisbon Treaty* [online]. 3. Denmark: Foundation for EU Democracy, 2009 [cit. 2018-01-02]. ISBN 87-87692-72-4. Dostupné z: <http://en.euabc.com/upload/books/lisbon-treaty-3edition.pdf>

BOOKER, Christopher a Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace: od roku 1918 do současnosti*. 1. New York: Barrister & Principal Společnost pro odbornou literaturu, 2006. ISBN 80-7364-026-0.

BOSÁK, Tomáš. *Britské evropanství a vztah ke Kontinentu do konce 20. let 20. století* [online]. Brno, 2007 [cit. 2017-09-18]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/sgwdd/diplomka_text_biblio.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU. *BBC* [online]. 2018 [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>

Brexit: What are the options?. *BBC* [online]. 2017 [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-37507129>

BRZEZINSKI, Zbigniew. *Volba: globální nadvláda nebo globální vedení*. 1. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 8020411798.

BUCKLE, Ralph. *BREXIT: DIRECTIONS FOR BRITAIN OUTSIDE THE EU Brexit: Directions for Britain outside the EU* [online]. 1. Londýn: The Institute of Economic Affairs, 2015 [cit. 2018-02-23]. ISBN 978-0-255-36682-3. Dostupné z: <https://iea.org.uk/wp-content/uploads/2016/07/Brexit-interactive.pdf>

BURNS, Wiliam. *A Brief History of Great Britain*. 10. New York: Checkmark Books, 2009. ISBN 0816081247.

Business, industry and trade. *Office for National Statistics* [online]. Londýn, 2017 [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <https://www.ons.gov.uk/>

Commission presents White Paper on the future of Europe: Avenues for unity for the EU at 27. *European Commission* [online]. 2017 [cit. 2018-01-09]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-385_en.htm

COWARD, Barry. *The Stuart Age* [online]. 4. New York, London: Routledge, 1994 [cit. 2017-06-24]. ISBN 1405859164. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com>

DRULÁKOVÁ, R. a P. DRULÁK. *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. 2. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1184-9, s. 27-33

EMERSON, Michael. *An Assessment of the Economic Impact of Brexit on the EU27* [online]. 1. Brusel: Policy Department A: Economic and Scientific Policy, 2017 [cit. 2018-02-1]. ISBN 978-92-846-0805-8. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595374/IPOL_STU\(2017\)595374_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/595374/IPOL_STU(2017)595374_EN.pdf)

Eurostat [online]. Lucembursko, 2018 [cit. 2018-02-18].

EVANS, “Stephen. Mother's Boy“: David Cameron and Margaret Thatcher. *BJPIR* [online]. 2010, , 325–345 [cit. 2017-10-05]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2010.00417.x/full>

FAJMON, Hynek. *Příběh Margaret Thatcherové* [online]. 2005, , 1 [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?666>

FAWCETT, Charles. *Political geography of the british empire* [online]. 1. Londýn: Ginn and Company, 1933 [cit. 2017-11-05]. ISBN 0837142210. Dostupné z: <https://ia801900.us.archive.org/28/items/in.ernet.dli.2015.79916/2015.79916.A-Political-Geography-Of-The-British-Empire.pdf>

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie* [online]. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003 [cit. 2017-12-20]. ISBN 978-80-7325-180-2. Dostupné z: <https://www.scribd.com/doc/91051108/Evropska-unie-Pitrova-Fiala>

FIALOVÁ, Barbora. *Evropská politika Velké Británie za vlády Johna Majora* [online]. Praha, 2013 [cit. 2017-10-29]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/17406329-Evropska-politika-velke-britanie-za-vlady-johna-majora.html>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

FŇUKAL, Miloš. *Politická geografie* [online]. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013 [cit. 2017-11-11]. ISBN 978-80-244-3901-3. Dostupné z: <https://geography.upol.cz/soubory/studium/e-ucebnice/978-80-244-3901-3.pdf>

FORSTER, Anthony. *Britain and the Maastricht Negotiations* [online]. 1. London: Palgrave Macmillan UK, 1999 [cit. 2017-07-18]. ISBN 978-0-333-98417-8. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-5965.00114/pdf>

GEORGE, Stephen. *An Awkward Partner: Britain in the European Community*. 3. Oxford: Oxford University Press, 1998. ISBN 0198782233.

GIFFORD, Chris. *The making of eurosceptic Britain* [online]. 1. Burlington: Ashgate Publishing Company, 2008 [cit. 2017-12-20]. ISBN 978-0-7546-7074-2. Dostupné z: <http://www.cui-zy.com/Recommended/Nature&glabolization/UKUEmpire.pdf>

GONĚČ, Vladimír. *Od "malé Evropy" k "velké Evropě". Dějiny rozšiřování Evropských společenství/Evropské unie, 1950-2002*. 4. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3255-3.

GOWLAND, David, Arthur TURNER a Alex WRIGHT. *Britain and European Integration since 1945: On the Sidelines*. 1. Oxford: Taylor & Francis, 2009. ISBN 0415322138.

GRANT, Charles. *European choices for Gordon Brown* [online]. 1. London: Centre for European Reform, 2007 [cit. 2017-10-14]. ISBN 9781901229752. Dostupné z: <http://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p752-627.pdf>

HAIGH, Christopher. *The Cambridge Historical Encyclopedia of Great Britain and Ireland*. 2. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. ISBN 0521395526.

HLAVÁČEK, Pavel. *Zahraniční politika a strategie Velké Británie ve 20. století*. 1. Brno: Václav Klemm, 2012. ISBN 978-80-904083-3-3.

HOBOLT, Sara. *The Brexit vote: a divided nation, a divided continent*. 1. Londýn: London School of Economics and Political Science, 2016. ISSN 1350-1763.

HOWARD, Martin. *Challenging History - Britain in the 19th Century* [online]. 1. Oxford, UK: Oxford University Press, 2000 [cit. 2018-01-25]. ISBN 0174350627. Dostupné z: www.amazon.co.uk

Is Margaret Thatcher winning in Europe? *Economist* [online]. 2002, , 1 [cit. 2017-11-11].
Dostupné z: <http://www.economist.com/node/1154326>

JOKELA, Juha. [online]. 1. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, 2013 [cit. 2017-12-23]. ISBN 9789517693752. Dostupné z: <https://storage.googleapis.com/upi-live/2017/01/bp124.pdf>

KERSTEIN, Arin. *Tools of Foreign Policy* [online]. In: . Texas, USA: University of Texas, 2015, s. 1-2 [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: <https://www.coursehero.com/file/9864288/Tools-of-Foreign-Policy/>

KIRK, Ashley. EU referendum results and maps: Full breakdown and find out how your area voted. *The telegraph* [online]. Londýn, 2017 [cit. 2018-01-02]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/politics/0/leave-or-remain-eu-referendum-results-and-live-maps/>

LOCKYER, Roger. *Tudor and Stuart Britain* [online]. 3. London: Routledge, 2004 [cit. 2017-08-10]. ISBN 9781317868828. Dostupné z: <https://www.taylorfrancis.com/>, s. 44-67

LUŇÁK, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. 1. Praha: Libri, 1997. ISBN 808598329X.

MAHAN, Alfred Thayer. *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783* [online]. 12. Boston: Little, Brown and Company, 1890 [cit. 2017-07-16]. ISBN 1530129303. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/13529/13529-h/13529-h.htm>

MCCLORY, Jonathan. *The Soft Power 30* [online]. 3. Portland, 2017 [cit. 2018-02-1]. ISBN 10.1111/1468-2346.12700. Dostupné z: <https://au.ambafrance.org/IMG/pdf/the-soft-power-30-report-2017-web-1.pdf?11453/b4f5e60453156dbf6f111147c6de44417184dbe2>

OLIVIÉ, Iliana. *Possible impacts of Brexit on EU development and humanitarian policies* [online]. 1. Belgie: DEVE, 2017 [cit. 2018-02-1]. ISBN 978-92-846-0893-5. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578042/EXPO_STU\(2017\)578042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578042/EXPO_STU(2017)578042_EN.pdf)

PADELFOURD, Norman a George LINCOLN. *The Dynamics of International Politics*. 3. University of Virginia: Macmillan Publishing Company, 1976. ISBN 0023900806, s. 197

PANCZAKOVÁ, Zuzana. *KULTURNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE EVROPEIZACE ČESKÉ KULTURNÍ POLITIKY*[online]. Brno [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/79154/fss_m/z.panczakova_-_diplomova_prace.doc. Diplomová práce. MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ.

PANSKÝ, Miroslav. *Brzezinski, Chomsky, Kagan – o americké zahraniční politice* [online]. Brno, 2010 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/190646/pedf_m/Diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

PARR, H. a M. PINE. *Policy Towards the European Economic Community*. 1. London: Routledge, 2006. ISBN 0951242555.

PETRIČ, Ernest. *Foreign Policy: From Conception to Diplomatic Practice*. 3. Boston: Martinus Nihoff/Brill Publishers, 2013. ISBN 9789004245495, s. 3-4

PETRTYL, Jan. SWOT analýza. *Marketing Mind* [online]. 2017 [cit. 2017-09-27]. Dostupné z: <https://www.marketingmind.cz/swot-analyza/>

Possible impacts of Brexit on EU development and humanitarian policies. *European Parliament* [online]. 2017 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578042/EXPO_STU\(2017\)578042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578042/EXPO_STU(2017)578042_EN.pdf)

Roky na Downing Street [online]. 1. Praha: Naše vojsko, 1996 [cit. 2017-12-28]. ISBN 80-206-0471-5. Dostupné z: <http://zashitagivotnih.com/roky-na-downing-street-stazeni-download-pdf-ebook-precete-si-online/>

ROSENAU, James. *Public opinion and foreign policy*. Chicago: Rutgers University, 1968. ISBN 9780691625249, s. 222

SEMPA, Francis. The Geopolitical Vision of Alfred Thayer Mahan. *The Diplomat* [online]. 2014 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <https://thediplomat.com/2014/12/the-geopolitical-vision-of-alfred-thayer-mahan/>

SLACK, James. Enemies of the people. *MailOnline* [online]. 2016 [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3903436/Enemies-people-Fury-touch-judges-defied-17-4m-Brexit-voters-trigger-constitutional-crisis.html>

SMITH, Herbert. Judicial review litigation over the correct constitutional process for triggering Article 50 TEU. *Lexology* [online]. 2016 [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=f43e102f-ea09-4449-b781-a35ecfe628fe>

STEPHENS, Philip. *The Political Quarterly* [online]. 2001, [cit. 2017-10-17]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-923X.00344/abstract>

ŠIMOVÁ, Mária. *Dôsledky možného vystúpenia Veľkej Británie z EÚ* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-02-16]. Dostupné z: 49292_xsimm72.pdf. Diplomová práce. VŠE Praha.

The consequences of a British exit from the European Union. *European Movement International*[online]. Brusel, 2016 [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://europeanmovement.eu/wp-content/uploads/2016/05/EMI_16_PolicyPosition_Brexit_17_VIEW_FINAL.pdf

The economic consequences for the UK and the EU of completing the Single Market. *GOV* [online]. Londýn: BIS, 2011 [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/83815/economic_consequences_for_the_UK_and_the_EU_of_completing_the_Single_Market.pdf

THIM, Michal. *Geopolitický význam Turecka: možnosti a perspektivy turecké zahraniční politiky* [online]. Praha, 2008 [cit. 2017-07-10]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/61057/>. Diplomová práce. Karlova Univerzita.

VASBO, Sophie. *Economic consequences of brexit for the United Kingdom* [online]. Kodaň, 2015 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: http://studenttheses.cbs.dk/bitstream/handle/10417/5728/sophie_vasbo.pdf?sequence=1. Diplomová práce. MSc in International Business and Politics.

WEISBRODE, Kenneth. Diplomacy in Foreign Policy. In: *Politics* [online]. Ankara: Bilkent University, 2017 [cit. 2018-01-01]. Dostupné z: <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-410>

WENDT, Alexander. *Social Theory of International Politics*. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. ISBN 9780521465571.

Why the government believes that voting to remain in the EU is the best decision for the UK - with references. *GOV* [online]. Londýn: Cabinet Office, 2016 [cit. 2018-01-30]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/why-the-government-believes-that-voting-to-remain-in-the-european-union-is-the-best-decision-for-the-uk/why-the-government-believes-that-voting-to-remain-in-the-european-union-is-the-best-decision-for-the-uk#contents>

WILSON, Brian. A Rural Analysis of the EU Referendum Result. In: *Rural services network* [online]. Londýn, 2016 [cit. 2018-01-11]. Dostupné z: https://www.rsnonline.org.uk/images/APPG/minutes/brexit/Rural_Analysis_of_EU_Referendum_Result.pdf

WRIGHT, Nicholas. *Brexit and the re-making of british foreign policy* [online]. Londýn, 2017 [cit. 2018-01-04]. Dostupné z: <https://www.ucl.ac.uk/european-institute/ei-publications/working-paper-foreign-policy.pdf>. London's Global University.

YOUNG, John. *Britain and European Unity, 1945-1999*. 2. London: Palgrave, 2000. ISBN 0312231237.